

מחברים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

גליון ר"ב | פרשת לך לך | תשפ"ה

ירושלים			בני ברק			ניו יורק			לונדון		
מסכת השבוע	אימת השבוע	בגמ' חס	מסכת השבוע	אימת השבוע	בגמ' חס	מסכת השבוע	אימת השבוע	בגמ' חס	מסכת השבוע	אימת השבוע	בגמ' חס
16:14	17:26	18:06	16:28	17:28	18:02	17:33	18:40	19:02	16:17	17:23	17:42

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:

השבוע בגליון:

חשיפה: היכן נרמז בתורה לראשונה "עיתונאי"? | עמ' י"א

ווארט מהאור החיים הק': לראות כל הצדדים בלי לסובב ראשו | עמ' ב'

אקטואליה: שכח להזכיר 'ותן טל ומטר' בתפילת מנחה בערב שבת | עמ' ו'

מסר חסידי לפרשת השבוע עמ' י"ד

פניני אביר יעקב עמ' ה'

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

פנינים ואמרות

קשה מאד לאדם לפרוע חובות ישנים...

וְאָבְרָם כָּבֵד מְאֹד בַּמִּקְנָה בְּכֶסֶף וּבְזָהָב וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו וְגו' (יג, ב-ג). וברש"י בחזרונו פרע הקפותיו.

הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל היה רגיל לומר: לפיכך כתבה תורה 'ואברהם כבד מאד' לפי שבאמת כבד מאד לאדם לפרוע חובות עתיקים, היצר הרע אינו מניח.

אמרות חכמה - בפרשתנו

להוסיף את השם 'בלהה' כסגולה לילדים

וַאֲנִי אֶלְשֶׁם ה' (יב, ב). וברש"י וזהו ואגדלה שמך הריני מוסיף אות על שמך שעד עכשיו שמך אברם מכאן ואילך אברהם ואברהם עולה רמ"ח כנגד איבריו של אדם.

היה אברך אשר לא נפקד הרבה שנים בזש"ק, ובא לתנות צרתו לכ"ק האדמו"ר רבי יוחנן מטאלנא זי"ע.

אחרי בירור לשמו ולשם אשתו אמר לו האדמו"ר: מקובל אצל הצדיקים שאות ה' מסוגל לבנים כנאמר בתורה (בראשית מז, כג) הֲאֵל לָכֶם זָרַע, כשיש אות ה' בשם יש לכם הסגולה לראות זרע, ובאשר אין בשם אשתו אות ה' צריכים להוסיף לה שם שיהיה לה גם אות ה'. ואם כבר שם, אני חושב שצריכים להוסיף לה את השם בלהה שיש בה שני פעמים ה', יהיה לסגולה כפולה.

גם בפרשת השבוע פרשת לך-לך הוסיפו לאברהם ולשרה את אות ה', אברם נהיה אברהם

לקו"פ אצל הרבי מגור ואמר לפניו בדבר ההצעה שאמר הרבי מטאלנא להוסיף לאשתו השם בלהה שיש בה שני פעמים אות ה', והרבי מגור צחק מאוד בהנאה מרובה על הצעתו של הרבי מטאלנא, והוסיף ברכתו "בהצלחה". וכך היה שנוסף לה שם, ובאמת נושעו אח"כ בבן ובבת כברכתו של איש האלוקים האדמו"ר זי"ע.

דתשרי על עמיה (עמ' 257)

ושרי נהייתה שרה, וכבר נאמר אברם אינו מוליד אבל אברהם מוליד, שרי אינה מולידה אבל שרה מולידה, יהיה השם בלהה לאות ולסגולה עבור כך!

הוסיף מרן הסב"ק שצריכים לכך הסכמת הרבי מגור [=הרבי הלב שמחה זי"ע], לכן שילך האברך וינסה לומר הדבר בקודש פנימה בגור, ואם יקבל תשובת הסכמה יעשה האדמו"ר תפילה מיוחדת ויוסיף לה ה' ומבטיח לו ישועה! וכך היה. הלך האברך הזה והצליח להיכנס

והם א' מצות מילה, ב' ערל אסור בקרבן פסח וקדשים, ג' ערל אסור בתרומה, ד' ערל אסור במעשר שני (והוא נמנה ללאו בפני עצמו בסמ"ג לאוין רנ"ט עיי"ש בסופו), ה' ערל מחלל עבודה וכמבואר בזבחים (כב:) עיי"ש. נמצא שחסרו לו ה' עשין. מילה, אכילת פסח וקדשים, אכילת תרומה, אכילת מעשר שני, עבודה. (ואף שע"י שלא יכול לעבוד נתבטלו עוד כמה מצוות התלויות בעבודה, מ"מ לא נמנו כאן אלא יסוד ושורש הסיבה של ביטול המצוות, והוא סיבת היותו ערל, וכל מצוות העבודה כחידא חשיבי).

וזה שבשר לו הקב"ה ואגדלה שמך, והיינו שיצטוו על המילה, ויתוספו לו ה' מצוות שנחסרו עד הנה, ועיי"ש יושלם מספר שמו גימטריא רמ"ח מנין אברהם, כי אז יהיו כל אבריו מתוקנים ומוכנים לעבודת ה' בלי חסרון, רמ"ח עשין בשלימות וע"כ נתוספה לו אות ה' לרמז שנתוספו לו ה' מצוות הנ"ל.

להורות נתן (להגה"צ רבי נתן גשטטר זצ"ל) בפרשתנו -

לנדאו אבד"ק עדעלין, וחתן הרה"ק רבי ישעיה מקערעסטיר) - בפרשתנו

איזה חמש מצוות לא קיים אברהם עד שלא נימול

ואגדלה שמך וגו' (יב, ב). כתבו בעלי התוס', שאוסף אות אחת על שמך למנין רמ"ח אבריו ונמצא גוף שלם ושם שלם. וצ"ב מאי נפק"מ ששמו אברהם בגימ' רמ"ח. וי"ל עפ"י המבואר שלהי מס' מכות שרמ"ח אברי האדם נגד רמ"ח מצוות עשין, ועיין ברש"י שם וכן הוא בתנחומא (כי תצא סי' ב'), שכל אבר תובע שיקיימו את המצוה השייכת אליו. והנה אברהם אבינו קיים את כל התורה עד שלא נתנה וכמבואר ביומא (כח:), והוא שהרגיש באבריו את המצוה השייכת אליו ועיי"ש ידע לקיים את המצוות. אולם מצות מילה לא קיים עדיין, ועיי"ש נחסרו לו חמש המצוות התלויות במצות מילה.

לא אד"ו ראש-מי שקוראים אותו בלשון דו (-אתה) אינו יכול להיות לראש

לך לך מארצך וממולדתך ומפית אביך וגו' ואעשך לגוי גדול וגו' (יב, ב). י"ל בדרך צחות מה שצוה הקב"ה לאברהם אבינו שילך ממקום מולדתו, ושם יעשה אותו לגוי גדול הלא היה יכול לעשות אותו לגוי גדול באותו מקום. ונראה אכן, דהנה נוסח העולם שאומרים בדרך הלצה ולא אד"ו ראש, היינו שבאותו מקום שנולד שהכל מכירין אותו וקוראין אותו בלשון דו"א בלשון אשכנז, שם באותו מקום לא יכול להיות ראש ומנהיג, כי הכל מכירין יפה ומדברים עליו. והכי נמי, נראה לי במה שאמר לו הקב"ה 'לך לך מארצך וממולדתך ומפית אביך' - שילך ממקום מולדתו וילך למקום שאין מכירין אותו, ושם אעשך לגוי גדול. חתן ישעיה (להגה"צ ר' ישראל אברהם אלטר

ווארט מהאור החיים הק'

הנס הנפלא שיוכל לראות לד' צדדים מבלי לסובב הראש

על הפסוק (בראשית יג יד): 'וה' אמר אל אברהם אחרי הפך לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמך ותימה', פירש רבינו האור החיים הקדוש חידוש נפלא: אברהם אבינו עמד על מקומו ומשם ראה לכל ארבעת הצדדים, מזרח ומערב צפון ודרום, מבלי שהיה צריך לסבב את גופו או את פניו לארבעת הכיוונים. וכך לשונו: טעם שהוצרך לומר 'מן המקום אשר אתה שם'. כאן עשה לו נס עצום שיוכל לראות מצפון לדרום וממערב למזרח ממקום אחד מבלי שיוצרך לסובב. ויש שהעירו, איזה צורך היה שיעשה לו לאברהם אבינו נס גדול ועצום שכזה, שהגם שגופו ופניו היו מופנים לצד אחד הוא יראה גם את הצדדים האחרים מבלי לפנות אנה ואנה, והרי קיימא לן שאין הקב"ה עושה נסים לחינם. והיה הרה"ח רבי יצחק מתתיהו לוריא זצ"ל מתרץ זאת בהקדם מעשה זה שהיה עם הרה"ק מרוזין, שאברהם אבינו עמד בפחד גדול לפני ה' עד אשר ממש לא היה יכול להזיז אף אבר מגופו, כעין מה שהיה אצל הרה"ק מרוזין שלא היה יכול אפילו שלוח ידו ולדפדף בסידור, ולכן הבטיחו הקב"ה שגם בעמדו על מקומו לכיוון צד אחד עדיין יוכל לראות גם את שאר הצדדים. ואילו הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, ראש ישיבת מיר, היה מפרש שיש לידע כי אינו דומה דבר שלם לדבר שמפורד לכמה חלקים, ולכן הייתה מעלה מיוחדת לאברהם אבינו לראות את ארץ ישראל כמקשה אחת מאשר לראותה בחלק אחר חלק, צד אחר צד, וזו הסיבה שלא הוצרך לסובב גופו כי המכוון היה להראות לו את ארץ ישראל בתוך ראייה אחת הכוללת את כל ארץ ישראל. (הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

מחבורים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים

מתחילים
את היום!

להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

ישראל למייל האישי

קו 'מחבורים'

שע"י ממלכת התורה עוז והדר

02-803-9999

לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8

ואגדלה שמך והיה ברכה:

הודאה ושירה לה' מידי יום הביאו לו את המשרה התורנית המיוחלת בדיוק כפי שחלם, הסכיתו ושמעו:

הגרפולוג תמכה בעובדה כי האיש מתאים ומוכשר למשרה מסוג זה, והמנהל שידרג את ההצעה למשרת הוראה קבועה בכיתה גבוהה. 'נו, גם זו ישועה לא קטנה' - הרהר ידידי כששמע את ההצעה, אף שבהחלט התאכזב. לא זו המשרה לה ציפה, בכל לבו קיווה לשמש במשרה תורנית - ישיבתית. מהעובדה שהבשורה הגיע ביום ה-39, הסיק ידידי כי זו הישועה לה הוא ראוי, ולכן הביע הסכמה עקרונית לקבל את התפקיד, בתנאי שלא יקבל משרה טובה יותר בימים הקרובים... לא חלפו אלא שבועיים, והנה מתקשר אליו חבר נעורים המתגורר בלונדון, ומשוחח אתו על דא ועל הא. בתוך כדי השיחה, סיפר ידידי כי הוצעה לו משרת הוראה בתלמוד תורה, והבדיקה הגרפולוגית איששה את ההשערה כי הוא מוכשר מאוד לתפקיד זה, עד שהוצע לו מיד להיכנס לתפקיד של קבע. 'ואני עומד להתחיל בתפקיד הזה, למרות שהייתי מעדיף להיכנס לעבוד בישיבה ולא בכיתה' - סיפר ידידי לפי תומו. כשמוע החבר את הדברים הללו, מיד נזכר כי גיסו - המשמש כמנהל של ישיבה בלונדון, סיפר לו לא מזמן כי הוא מחפש מחנך מוכשר. על אתר קשר החבר את הקצוות, והודיע לגיסו כי יש לו מועמד ראוי - אחד שעבר כבר בדיקת התאמה נדרשת ונמצא ראוי לתפקיד, וכדאי לשים עליו את היד לפני שייכנס למשרה קבועה בארץ... ואז, בהפתעה מוחלטת, מקבל ידידי שיחת טלפון נוספת מלונדון. על הקו מנהל הישיבה, גיסו של החבר. הוא מספר כי שמע עליו אינפורמציה חיובית וגם שמע כי הוצעה לו משרת קבע בישראל, והוא מבקש ממנו לבחון את האופציה לעבור ללונדון ולשמש כמנחי שיעור בישיבה, פשוט כך! כשמוע ידידי את הדברים הללו, לבו קפץ, רגשותיו סערו. עוד כמה שיחות של בירורים והתאמות, והנה נגלתה 'ישועת ה' במלוא יפעתה: בדיוק מה שביקש זה מה שקיבל - משרת הוראה בישיבה בלונדון, לפני הצהריים ואחר הצהריים, החל מחורף תשע"ט. ואם לא די בכך - כשנסע לשם לראיון עבודה ולבדיקת התנאים בשטח, הובהר לו כי מסדרים עבורו את האזרחות בעיר, וגם דירה היישר מול המוסד התורני בו יחל ללמד! ליותר מזה לא יכול היה לצפות. בהתרגשות אין קץ הוציא את הפתק מכיסו, עבר על הרשימה וגילה כי אחת מהנה לא נעדרה. כל בקשותיו מולאו במלואן, אחת לאחת. התודה לא איכזה גם הפעם, החיבור לה' באמצעות ההודאה הנרגשת היומיומית הביא את הישועה הנסכפת על כל מרכיביה, הוא זכה בהגשמת כל שאיפותיו כולן! ואת סיפורו זה, אותו שמעתי מפיו, כדאי כל כך לקחת לתשומת הלב, הודאה וחיבור אמיתי לה' בכל מצב ותנאי. ההודאה לה' היא מפתח רב עוצמה, כח יוצא דופן לפתוח בו שערי שמים. לא פעם זה קל, לפעמים זה נראה קשה, אך תמיד תמיד - בסופו של דבר ההודאה פותחת שערים, מביאה בכנפיה 'ישועות'! הבה אחים נתחזק בהודאה לה', מעומק הלב ומכל הלב. הבה נחדד את רגשות ההודאה בליבנו, הבה נאמץ אותן בכל הכח. כך, בעזרת ה', יפתחו לנו שערי שמים, וירעיף עלינו ה' טובה וברכה עד בלי די! (פניני פרשת השבוע)

הסיפור הבא הוא סיפור אישי, פנימי, מרגש במיוחד. הוא מגיע מאחד מקוראי העלון, ידיד אישי אהוב, שקרא באכסניה זו סיפור מופתי על כוחה של ההודאה, שהביאה לכלה את דירת חלומותיה, הוא ביקש לשמוע שוב את הסיפור לפרטיו, וכעבור כמה חודשים שב אלינו, ובפיו הסיפור הבא: מנעוריו ידע כי ניהן בכישרון ייחודי, למצוא מסילות ללבם של נערים וילדים המתקשים לימודית וחברתית. כבר כשהיה בחור נשלח לכמה משימות כאלה - אותן צלח בהצלחה כבירה, ומשהוטל עליו עול הפרנסה - רצה להצליח להפוך את הכישרון למקצוע מכניס, ולהתפרנס ממשרת הוראה מכובדת. אך רצונות לחוד ומציאות לחוד. הזמן חולף עובר, וכל נסיונותיו להתקבל למשרה תורנית נחשקת עולים בתוהו. הוא שולח קורות חיים, מפעיל קשרים, מתנדב למילויי מקום - אך כל אלו לא הועילו. ואז גילה את הסיפור האמור לעיל, ובשעת ערב מאוחרת ישב בביתו, והרהר כי אולי אינו משקיע מספיק בהודאה לה' על כל הטובות שגמל עמו. באותו מעמד קיבל על עצמו, כי מאותו יום ואילך, במשך 40 יום, יאמר 'מזמור לתודה' בהתרגשות רבה ובכוונה גדולה, ויודה לה' בכל עת. כשגמלה בלבו ההחלטה, נשא עיניים מודות השמימה, ופתח בדברי הודאה נרגשים לה' על כל הטוב והחסד שגמל עמו מנעוריו. הוא הרגיש כי ההודאה ממלאת אותו בכוחות ועוצמות, וחש כי קיבל את ההחלטה הנכונה להשקיע מעתה ואילך יותר כוחות וזמן בהודאה לה'. ואז, הוציא פיתקא קטנה וכתב בה את השורות הבאות, תוך שהוא מפרט בדקדוק רב את מלוא בקשתו. וכך כתב: "ה'! תעזור שציעו לי משרת הוראה לשעות אחר הצהריים בישיבה קטנה, ומשרה נוספת לשעות לפני הצהריים במכינה לישיבה קטנה. והמשרות הללו שיוצעו לי, יהיו כאן בארץ או בלונדון, כי אתה בוודאי יודע שיש סיבה אישית מיוחדת למה נראה שטוב לי לעבור ללונדון. ובין אם כאן ובין אם שם, ציעו לי משכורת גבוהה ותהיה ברכה בכסף, ואם אעבור ללונדון כרצוני - יסדרו לי שם את האזרחות, וכן דירה גדולה המרחיבה דעתו של אדם, קרוב למקום העבודה. ובאמת אקבל את המשרות הללו, ומעסיקיי ותלמידיי ייהנו ממני מאוד, ואזכה לגדול ולהתפתח ולהצליח בתחום, ולהציל רבבות נפשות מישראל!" עד כאן הפתק, בתחתיתו חתם ידידי את שמו ואת תאריך הכתיבה - כ"ח באייר תשע"ח, הוא היום בו כל סדר יומו הפך ללהט אחד של תודה והודאה לה'. מדי יום הקדיש מספר דקות להודאה לה', עבר על כמה נקודות במסלול חייו והדגיש את התודה עליהן, והוסיף ואמר 'מזמור לתודה' בכוונה ובהתרגשות עמוקה. הוא הרגיש שדקות ההודאה הללו מחברות ומקשרות אותו עם בורא עולם ומעניקות לו כוחות, והאמין כי ההודאה זו תפתח לו את שערי שמים, אף שהטלפון המיוחל בושש מלבוא... ויהי ביום ה-39, והנה הוא מקבל שיחת טלפון. על הקו מנהל תלמוד תורה בבני ברק, המציע לו משרת מילוי מקום בכיתה, ומבקש ממנו את כתב היד להעברתו לבדיקה גרפולוגית לפני שיקבל את המשרה. חוות הדעת של

ויתן לו מעשר מכל:

לאן נעלמו ה-300 רובל שנתן נגיד אחד להרה"ק ה'מאור עינים', ומה הסביר הרבי למשמש בקודש על אכזבתו מאי מציאת הכסף:

דהילולא י"א מרחשוון], היה עני גדול ופרנסתו הייתה מצויה לו בקושי רב ובדוחק גדול. מעשה שהיה וביום המהימים הביא לו אחד מחסידיו, סוחר שההצלחה האירה לו פנים והפך לעשיר גדול, מתנה נאה: שטרות ערוכות ומסודרות העולות יחד לסכום גדול של שלש מאות רובל. היה זה דבר בעתו מה טוב, שכן חובות הבית הקדוש עלו למעלה ראש

כשהיה הרה"ק רבי יוסף יצחק מליובאוויטש זיע"א מבקש לחדד את הרעיון שהבתנה שכלית יש בה קשר מהותי לעבודת ה' בפועל, לא רק אצל יהודים מהשורה, מקיימי תורה ומצוות, אלא גם אצל עבודתם הנעלית של צדיקים גמורים, היה הרבי מספר את הסיפור הבא: ידוע שהרה"ק רבי מנחם נחום מטשרנוביל זיע"א, בעל 'מאור עינים' [יומא

היוצאים מהלב הוא הרהיב עוז לומר לרבי: ילמדנו רבינו להיכן נעלמו שלש מאות הרובלים שחסיד פלוני הביא היום לרבינו, והרי לא נעלם מעיני הרבי גודל ההוצאות שיש בביתו נאווה קודש והחובות הרבים שעלו והשתרגו על צווארנו. והנה זה כבר כמה וכמה שעות שמדמה אני לעצמי שאקח את רובלים אלה ואפרע את החובות הרבים, ועתה אנה אני בא.

הסתכל המאור עינים במשמשו המסור שכאבו הרב ניכר היה על פניו, ויאמר לו: דע בני, כי אכן ברגעים אלו בהם החסיד הביא לי את שלש מאות הרובלים התפלאתי מאוד ותהיתי לעצמי: מדוע מגיע לי סכום גדול כזה? אולם במחשבה שניה נהניתי והסברתי לעצמי: הנה זכיתי ומצאתי חן בעיני רבון העולמים ליתן לי ולבני ביתי את מזונותי בהרחבה גדולה ובדרך כבוד. אולם משהוספתי והרהרתי בזה עלו לי המחשבות שמא זה לעומת זה נעשה לי כאן, והשפעה גשמית מופלגה זו שמא היא באה תחת שפע רוחני שהיה יכול לבוא אלי.

כך הייתי מהפך במחשבותי לכאן ולכאן, עד שנכנס אלי לחדר אחד מהחסידים ודמעתו על לחיו. הוא גילה לפני את מצוקת לבבו, כי הנה משפחתו ברוכת ילדים והוא מוצא את פרנסתו משכירת אכסניה מאחד הפריצים. באכסניה זו הוא מרויח כדי חייו, וממנה יש לו ממון לשלם למלמדים המרביצים תורה בילדיו הרכים. אלא ששנה זו לא עלתה יפה וההוצאות של האכסניה עלו על ההכנסות. עתה לא זו בלבד שאין לו לשלם לפריץ את דמי השכירות, ועומד הוא בפני סכנת גירוש מהמקום, הנה גם אין לו די ממון לשלם למלמדים. ונוסף גם הוא, שלפני כמה חדשים עשה שידוך נאה עם בתו הבכורה עם בחור מופלג בתורה ובחסידות, ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל, וככל שמתקרב זמן הנישואין בשעה טוב ומוצלחת הנה הוא רואה שאין בידו כלום כדי להלביש את בתו הכלה במלבושי כבוד כנהוג, ובוודאי שאין לו לפרוע את דמי נדונייתה שאותם הבטיח.

המשיך המאור עינים ואמר למשמש: כששמעתי את כל דבריו של אותו חסיד אומלל, תיכף עלה בדעתי כי אפשר הדבר שזיכני השי"ת להיות גבאי צדקה, וייתכן שאותו סכום גדול של שלש מאות רובלים שהובא לי על ידי אותו חסיד הוא כדי שאזכה על ידי במצוות גדולות כאלו: תלמוד תורה - בפרעון החוב למלמדים, צדקה - בהצלת משפחה חשובה זו מחרפת החובות והגירוש מהאכסניה, והכנסת כלה - להכניס את בתו לחופה בהקדם. מצאתי גם סמך לסברתי זו כי בשעה ששאלתי את החסיד: לאיזה סכום כסף עולים כל חובותי, הן למלמדים, הן לפריץ בעל האכסניה והן לצרכי הכנסת כלה, השיבני כי סך הכל עולה לשלש מאות רובלים. מששמעתי כי הסכום מכון היה לי בכך סימן משמים כי אכן לצורך כך הגיעו רובלים אלו לידי.

אמנם כשהחלטתי לתת את כל שלש מאות הרובלים לאותו חסיד, לפתע עלתה שאלה ברעיוני והתחלתי מסתפק, האם כדאי לתת סכום גדול כזה לאיש אחד או שמא ראוי לחלק זאת לכמה משפחות, שהרי במעות אלה אפשר להחיות לכל הפחות שש משפחות שתהיה להן פרנסה, ומהיכי תיתי לתת את כולם לאיש אחד.

בשל כך באתי במבוכה גדולה ולא ידעתי מה לעשות. הרהרתי וראיתי כי שתי הדיעות, גם זו האומרת לתת כל הסכום לאותו חסיד וגם זו האומרת לחלק את הסכום לכמה משפחות, הנה שתיהן צודקות וישרות, ומה יש לי לעשות. ראיתי שאין לי הכרע בדבר וביקשתי סיעתא דשמיא להכריע בדבר. באותה שעה באתי לידי הכרה והבנה, כי שתי דעות אלו הם למעשה דעת היצר טוב מול דעת היצר הרע, ודווקא הדעה האומרת לחלק את הסכום לכמה משפחות היא אינה דעת יצר הטוב, שכן אילו היתה זו אכן דעת היצר הטוב הלוא היה עליו לחוות את דעתו מיד כשהובא לי הסכום, ולייעצני לקחת את שלש מאות הרובלים ולחלקם לששה חלקים, והרי הוא לא אמר לי כך, אלא רק כאשר זיכני השם יתברך לשמוע את קול היצר הטוב לעשות כפי הצריך ולתת את הסכום כולו לאותו חסיד שהיה זקוק לו, או אז הגיע היצר הרע לרמוותי ולייעצני עצת אחיתופל זו שמא כדאי לחלק את הסכום לכמה משפחות. כמוכן שברגע שזיהיתי נכונה את זהותו של היועץ הרע, קיימתי עצת היצר הטוב במלואה. קראתי לאותו חסיד ונתתי לו את שלש מאות הרובל כדי שישתמש בהם לצרכיו החשובים.

הנה זו ההבחנה השכלית הנכונה, לדעת מה עצת היצר טוב ומה עצת היצר הרע, ולבחור בטוב.

(ספיר ויהלום פר' ראה פ"ב - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

מחמת ההוצאות המרובות שהיו מנת חלקם בחדשים האחרונים, וכמעט שבעלי החנויות סירבו למכור להם יותר בהקפה, ואך בקושי רב הסכימו להאריך להם את מועד הפרעון. ולא יעלה בדעתכם לאמר כי החובות הצטברו על הוצאות של מותרות למיניהם, לא ולא, שכן המאור עינים היה דרכו להסתפק במועט, ומרבית הממון שהגיע לידו היה מפזרו לצדקה ולמעשים טובים, ונמצא שאפילו בעד המינימום הנדרש לתפעול הבית לא היה בידו, וכך הצטברו להם החובות אצל הנחתום והחנווני וכיוצא בהם.

כדרכם של צדיקים היה אחד החסידים משמש בקודש אצל המאור עינים לפני ולפנים ודואג לכל צרכיו הגשמיים. אותו משמש מסור היה מבקש מרבינו שיתן לו מעות ככל אשר יש בידו מדמי ה'פדיונות' אשר הביאו לו החסידים יחד עם ה'פתקי דרחמי' [=קוויטלאך] שהגישו לפניו. פעמים רבות היה המשמש מופתע לגלות שעניים ואביונים שנכנסו אל המאור עינים וסיפרו לו את צרתם, שאין בידם לפרנס את בני ביתם או להכניס צאצאיהם לחופה, היו מקבלים מידו את כל המעות שהגיעו לידו. אולם במקרים שעדיין לא הספיקו עניים לבקש מהמאור עינים את נדבת לבו, היה המשמש מקבל את הכסף ורוכש בהם את צרכי הבית.

כשיצא העשיר מחדרו של המאור עינים הוא שמח להודיע למשמש בקודש על הסכום הגדול שנתן לרבי, והמשמש מצינו אכן המתין בסבלנות רבה לסיומו של יום, בו יוכל כהרגלו להכנס אל הרבי ולבקש ממנו את הכסף לצרכי הבית. המשמש הררה לעצמו, כי היות ולאחרונה הוא שח באזני הרבי על המצב הכלכלי הקשה של משק הבית, הרי שבוודאי הרבי יתחשב בכך וישאיר את כל שלש מאות הרובלים לצרכי הבית.

דווקא באותו יום גדשו עשרות חסידים את חדר ההמתנה וביקשו להכנס לרבי. המשמש עמד על המשמר, ועד שזה יוצא זה נכנס. לאחר מכן הפסיקו את קבלת הקהל והרבי יצא לתפילת ערבית בבית המדרש. לאחר התפילה פנה הרבי להפסקה קצרה, ושוב המשיך לקבל עוד חסידים לעצה ולברכה עד שעה מאוחרת בלילה.

במשך כל אותם השעות שהרבי היה עסוק בקבלת קהל ישב המשמש סמוך לשולחנו וניהל במרץ רב תכתובת עניפה. הוא סידר ברשימה ארוכה ומפורטת את החובות שיש בבית הרבי והוסיף רשימה נוספת כמה ישלמו להם זה עתה מתוך שלש מאות הרובלים שהגיעו לרבי. המשמש גמר בדעתו שראשית כל יש לשלם את כל החובות לספקי מצרכי המזון ורק לאחר מכן יש לשלם לשאר בעלי החובות, כדי להבטיח אספקה שוטפת של מזון ומחיה לבית הרבי.

כשאחרון החסידים יצא מחדרו של הרבי נכנס המשמש בקודש ופניו מאירות משמחה ומהתרגשות אודות הכסף שעתידי להגיע לידי ולפתור את בעיית החובות שהעיקה עליו מאוד. בדרך ארץ וביראת הרוממות הוא התכופף אל מול הקודש וביקש שיזיל נא הרבי לתת לו כסף עבור צרכי הבית.

המאור עינים הנהן בראשו ולנגד עיניו של המשמש פתח את מגירת השולחן בה היה מניח את הכסף שקיבל מהחסידים. המאור עינים החל לאסוף ולקבץ את הכסף שהיה מונח במגירה, והמשמש עומד משתאה ומשתומם לראות את הרבי גורף מטבעות נחושת לרוב, גם כמה מטבעות כסף, ואפילו שלשה מטבעות זהב. ואילו השטרות נעלמו כאילו בלעה אותם האדמה.

הרבי סימן למשמש כי הנה הוא יכול לקחת את כל הכסף שהצטבר במגירה, אולם המשמש נשאר עומד על מקומו באין אומר ודברים, המום מהעלמות המעטפה הגדושה שהביא החסיד העשיר ובה שלש מאות רובל. המטבעות הרבות עלו אמנם יחד לחשבון של כמה עשרות רובלים, אך מה הם מול אותם שלש מאות רובל שנעלמו בפתע פתאום. המשמש לא העז לדבר כלום בפני הרבי, אולם לא היו לו כוחות נפשיים לקחת את מתי מספר הרובלים, ולדעת שחלומו הגדול על תשלום כל החובות קורס מול עיניו.

המאור עינים בראותו את המשמש בקודש עומד על מקומו כשפניו עצובים ועגומים ביותר, התפלא ושאל אותו: מה חרה לך ולמה נפלו פניך? הנה יש לך כאן כמה עשרות רובלים שבוודאי יספיקו לצרכי היום, וכמה עלינו לשבח ולהודות לרבון העולמים הזן את העולם כולו בטובו ששלח לנו מאוצר מתנת חינוך ממון כדי שיהיה לנו לכל צרכינו.

ויהיה כשמוע המשמש את הדברים שהשמיע באזניו המאור עינים לא יכול היה להתאפק. החובות שרצו על בית הרבי נגעו מאוד לליבו, ובדברים

פנינים על הפרשה:

במקומו ושמעו לו האבירים, אז בא בכל כחותיו הנזכרים כדי להלחם עם יצר הטוב לדחותו ולגרשו:

(פיתוחי חותם פרשת לך לך)

יצר הרע יורד ומפתה עולה ומקטר

וישבו ויבאו אל עין משפט היא קדש ויכו את כל שדה העמלקי וגם את האמרי הישב בחצצן תמר (בראשית יד ז). כאן בא לרמוז דרכו של יצר הרע וגונדא דילה, דיוורד ומשטין עולה ומקטר, דמפתה בני אדם עד שישמעו לעצתו, ועולה ומקטר עליהם למעלה ונוטל רשות על מיתתם (כ"ב טז), והולך לגיהנם הוא וגונדא דחמה דילה לקטר עליהם ולדונם שם בדינים קשים ומרים, וזהו וישבו ויבאו יצר הרע וגונדא דילה, אחר שהועילו ופתו וקטרגו על בני אדם והמיתוהם באים אל עין משפט היא גיהנם, הוא קדש, כלומר, היא מזמנת ומזכנת לפרענות, כמו שכתוב (ישעיה ל ג) 'כי צרוך מאמול תפתה'. ויכו את כל שדה העמלקי, שדה, כמו שכתבנו למעלה (פסוק ג) על עמק השדים דהוא העולם הזה, דמי שרדף אחר יצר הרע ישלך ויפל בו ואין לו תקומה, עמלקי קרי בה 'עם לקוי', דהנודנים בגיהנם הם שלקו ברצועות יצר הרע:

כשהגיע זמן הצדיק לעלות מדרגה בגן עדן השטן מקטר עליו

ומה שכתוב וגם את האמרי, לרמוז מה שכתב רבנו האר"י ז"ל (שער הגלגולים הקדמה כב), דאותו עולם מעלות מעלות בו לצדיקים, ויש צדיק שבצאתו מזה העולם יושב במעלה הראויה לו, ואחר כך בשכתו בה כמה שנים רוצים להעלותו למעלה יותר ממנה, ואינם מעלים אותו לה עד שדנים אותו בענשים על דברים קלים שלא דנו אותו כבר, וכן על זה הדרך, כשרוצים לעלות אותו מעלה אחרת דנים אותו על מה שלא דנו אותו כבר, ואפשר דכל אלה הדנים על ידי קטרגו יצר הרע, כמו שמצינו ביהושע כהן גדול שקטרג השטן עליו באותו עולם, כמו שכתוב בזה הקדוש (ח"ג ריד). וזהו אומרו וגם את האמרי הוא הצדיק המבחר, מלשון 'את ה' האמרת' (דברים כו יז), כשרוצים להשיבו בסדר צדיקים אחרים יותר ממעלתו הראשונה, גם זה השטן מקטרגו עד שדנים ועונשים אותו ואחר כך מעלים אותו, ובחצצן תמר פרושה בסדר צדיקים הנקראים תמר, שנאמר (תהלים צב יג) 'צדיק כתמר יפרח', וחצצן מלשון סדר, כמו 'יצא חצץ כלו' (משלי ל כז). עד כאן פרש לנו [תחבולות] יצר הרע עם בני העולם בפתיו וקטרגו בהם בעולם הזה ובעולם הבא, ומכאן ואילך מורה הלחמו עם האבירים מה עושה בנצחו אותם או הם בנצחם אותו:

(פיתוחי חותם פרשת לך לך)

העולם הזה מקום מוכן לידי עבירה

כל אלה חבירו אל עמק השדים הוא ים המלח (בראשית יד ג). בא לרמוז כי זה העולם הוא עלול לנזקין לבוא האדם על ידו לידי חטא ולידי עברה, לפי שכל העולם הזה כל תאוות יצר הרע יש בו, והגוף גם כן מחמר קרץ ומצא מין את מינו ונעור. האדם גורם, והמקום גורם, והיצר גומר ומשלים. והעולם הזה ראוי לקרא בשם עמק השדים ובשם ים המלח. עמק מלשון שוחה עמקה, השדים מלשון השלכה, כמו 'רה ירה' (שמות יט יג) דמתרגמינן 'אשתדאה ישתדל', כלומר, עמק שגשגלים בו בני אדם ונופלים. ים המלח, לרמוז שממי העולם הזה מלוחים וסרוחים, שאף על פי שתאוות העולם הזה נראים לעין מתוקים, סופם מלוחים וסרוחים, מרים כלענה, כמו שנאמר (משלי ה ד) 'ואחריתה מרה כלענה'. וזהו שאמר כל אלה חבירו, כלומר יצר הרע וכחותיו הנזכרים והאבירים הגורמים לחטא כנוכר, כלם נתחברו וכאו למקום הגורם לחטא, הוא העולם הזה שהוא עמק השדים, שמי שנופל בשוחה עמקה שבו, דהינו בתאוותיו, נשלך ונופל ואין לו תקומה, והוא הנקרא ים המלח, לרמוז שמי ששתה ממימי אף על גב דנראים לו מתוקים, סופם מלוחים וסרוחים ומרים כלענה, רחמנא לצלן:

(פיתוחי חותם פרשת לך לך)

יצר הרע מגביר כוחותיו כשמגיע יצר הטוב

שמים עשרה שנה עבדו את כדרלעמר ושלוש עשרה שנה מרדו, ובארבע עשרה שנה וגו' (בראשית יד ד-ה). כאן בא לרמוז כמו שידוע דיצר הרע בא מיום לדת האדם כמו שנאמר (לעיל ד ז) 'לפתח חטאת רבין' (סנהדרין צא:), ויצר הטוב אינו בא לאדם עד שלש עשרה שנה, והנה האדם משגולד עד היותו בן שלש עשרה שנה אין בו דעת כל כך להבחין בין טוב ובין רע, רק עסוק במעשה נעוה של געועין ודברים בטלים כידוע, ובה הזמן אין צריך יצר הרע לבוא לו ככחותיו הנזכרים כדי להכריחו לעשות רע, ודאין בו דעת כל כך, ועוד, דעדין לא בא יצר הטוב שהוא מנגד ליצר הרע, וכל המקום השתא כלו של היצר הרע, אכל בשלוש עשרה שנה שבא יצר הטוב, אז באותה שעה בא יצר הרע בכל כחותיו להראות גבורותיו כדי לדחות יצר הטוב. וזה שאמר שמים עשרה שנה עבדו את כדרלעמר, כבר כתבנו דכדרלעמר גימטריא 'יצר רע', השם והכח המבכה שבשמותיו שבו נדבק תמיד עם הכל, ובא לרמוז כאן, שהאבירים שזכרנו שגורמים העברות, שהם הלב והעינים והאזנים והפה והידיים, מיום שגולד האדם עד שלש עשרה שנה (והם) [הם] תחת ממשלת יצר הרע לבדו, לפי שעדין לא בא יצר הטוב המנגד לו, וזהו שאמר שמים עשרה שנה עבדו

את כדרלעמר שהוא יצר הרע, ובשלוש עשרה שנה שבא יצר הטוב וקני דעת, מרדו בכדרלעמר שהוא יצר הרע:

מגיל י"ג בא יצר הרע בכל כוחותיו

וכשראה יצר הרע שיצר הטוב בא ונקנס

עצות וסגולות:

ענייני לימוד התורה (ג')

הטורח בבירור ההלכה - מקשט את השכינה

והנה התלמוד שהוא מכרר טעמי המשנה ופרושה ופסק ההלכה, צריך עיון ומתון כדי לישב ההלכה על בריה, וכל המעין ושוה לטרח כדי להעמיד ההלכה על בריה שכרו מרבה, משום דמשבר כח הקלפה ומקשט השכינה (פע"ח שער הנהגת הלימוד פרק א).

(אלף בינה, אות ז"ן א)

התורה מכנעת את כוחות הרע

התורה היא המכנעת ס"מ וילילית, כי 'תורה' גימטריא ס"מ וילילית כמו שכתבו הראשונים ז"ל (דבש לפי להחיד"א מערכת תיו אות מא), להורות בברור גמור, כי התורה היא המכנעת אותם.

באמת התורה עם קיום המצות משפילים ומכניעים ס"מ וילילית עד מאד.

(אלף בינה, אות גימ"ל ו)

הלומד ואינו מקיים גורם להתאחזות הקליפות

אך בזאת בעינן לומד ומקיים, אומר ועושה, כי אם חס ושלום לומד ואינו מקיים, בזה הרגיעו ס"מ וילילית ומצאו מנוח, כי כל התורה היא שלומד אותו שאינו מקיים, הם לוקחים אותה ונהנים ממנה, כי שלהם היא ומדינא זכו בה, ואדרבא בזה מתגברים עליו.

(אלף בינה, אות גימ"ל ו)

אין דבר שמשבר כח היצר כמו התורה

מאחר שהוא אוהב את התורה כל כך ואינו פורש ממנה, בזה נשבר כח היצר הרע ולא יועילו כל תחבולותיו וערמותיו, שאין לך דבר שמשבר כח היצר הרע כמו התורה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (קידושין ל:) 'אם פגע בך מגיל זה משכחו לבית המדרש, אם אכן הוא נמוח, ואם ברזל הוא מתפוצץ, דכל כחות היצר הרע ותחבולותיו, התורה מכנעת הכל. (אלף בינה, אות מ"ם ב)

ישועות יעקב

דקה מתורתו של ה'אביר יעקב'

לשמיעת השיעורים 02-803-9999

הגה"צ רבי מיכל זילבר ראש ישיבת זוועהל: וכל אחד ואחד מישראל צריך לידע שהוא בנו של הקדוש ברוך הוא, בן בנו של אברהם אבינו. וכאשר הוא הולך בדרכו הרי הוא ממשיך את דרך אבותיו. שכן יצחק המשיך דרכו של אברהם, ויעקב המשיך דרכם של יצחק ואברהם. ואנו מבני בניהם צריכים להמשיך את המורשה קהילת יעקב.

להמשיך את מורשת האבות הק'

מצינו בגמרא פסחים (צד, ב) דנבוכדנצר הרשע שהשליך את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש, נקרא: "בן בנו של נמרוד הרשע שהמריד את כל העולם כולו עלי במלכותו", ופירש רש"י: "לאו דוקא בן בנו, אלא כלומר מזרע נמרוד", שהיה ממשיך דרכו של נמרוד לנסות לחבל בנטע האמונה אשר נטע אברהם.

נמצא שלא רק אברהם אבינו השאיר אחריו ירושה, אלא גם נמרוד הרשע השאיר אחריו ירושה, ונבוכדנצר שחיק טמיא היה מנסה לירשו. שכן נאמר בפרשתנו (בראשית יד, א): "וַיְהִי בִּימֵי אֲמֶרְפֶּל מֶלֶךְ שֹׁנַעַר". ופירש רש"י: "אמרפל - הוא נמרוד שאמר לאברהם פול לתוך כבשן האש".

ואילו חנניה מישאל ועזריה הם בניו של אברהם אבינו ומחזיקים מורשתו למסור נפשם על קדושת ה'. וכל אחד ואחד מישראל צריך לידע שהוא בנו של הקדוש ברוך הוא, בן בנו של אברהם אבינו. וכאשר הוא הולך בדרכו הרי הוא ממשיך את דרך אבותיו. שכן יצחק המשיך דרכו של אברהם, ויעקב המשיך דרכם של יצחק ואברהם. ואנו מבני בניהם צריכים להמשיך את המורשה קהילת יעקב.

שמענו ממז"ר הגר"י אברמסקי זצ"ל, שלאחר שהחזו"א עלה לארץ ישראל, הרב אברמסקי כבר היה בלונדון, שלח אליו הגאון רבי חיים עוזר מכתב ש'ארי עלה מבבל, ומאנינות נפשו אינו נוקק לאחרים, וביקש ממנו שידאג לצרכיו וסיים 'ועשית כחכמתך'.

ואף על פי שהיו הרבה עשירים בקהילתו, הוא חשב בדעתו לפנות דווקא לאחד שהיה מוקיר רבנו, והתקשר אליו שהוא רוצה לבוא אליו, אמר לו אותו עשיר שאין זה כבוד שהרב יבוא אליו, אלא הוא יבוא אל הרב. ענה לו הרב אברמסקי 'כאשר אתה צריך אותי תבוא אלי, אך היות ואני צריך אליך, אבוא אני אליך'. וכך הוי הרב אברמסקי הגיע אליו והראה לו את המכתב מהגר"ע, שאל אותו עשיר כמה החזו"א נצרך למחיתו, ענה לו הרב אברמסקי שהיות ואין לו ילדים, אך גם לחיות בעניות אין זה ראו, לפיכך שישלח לו חמישים דולר לחודש. ובאמת שלח אותו עשיר לחזו"א בכל חודש חמישים דולר.

לאחר כשנה הגיע אותו עשיר לארץ ישראל, ונכנס לפגוש את החזו"א, שאל אותו החזו"א מהיכן הוא, וכאשר ענה מלונדון, מיד שאל החזו"א האם הוא מכיר את פלוני אלמוני, נענה אותו עשיר אני הוא. שמח החזו"א והוציא ממגירתו חבילה של כל הצ'קים שהוא שלח, והושיט לו באומרו שאינו רוצה להינות מאחרים. ראה החזו"א שנתכרכמו פניו על שהוא אינו

לאחר כשנה הגיע אותו עשיר לארץ ישראל, ונכנס לפגוש את החזו"א, שאל אותו החזו"א מהיכן הוא, וכאשר ענה מלונדון, מיד שאל החזו"א האם הוא מכיר את פלוני אלמוני, נענה אותו עשיר אני הוא. שמח החזו"א והוציא ממגירתו חבילה של כל הצ'קים שהוא שלח, והושיט לו באומרו שאינו רוצה להינות מאחרים.

תלמידי החזו"א היה הגר"י ברעטלער זצ"ל, וכידוע שחידושי החזו"א על עירובין הם מהקשים להבנה, ובסוף ימיו של החזו"א נחלש כוח עיונו לפיכך ביקש החזו"א מהגר"י ברעטלער ז"ל שילמד עמו את מסכת עירובין, ויסביר לו את מה שהוא עצמו כתב בספרו. והוא מבחיל על הרעיון איך שאפילו לאחר לימוד של שבעים שנה, ולאחר שחיבר את ספרו הנורא חזון איש, עדיין לא נמנע מעומק העיון, ואפילו שאינו מבין מה שהוא עצמו כתב, הוא מבקש מתלמידו שיסביר לו מה שהוא עצמו כתב. ובזה לימד דעת את העם כיצד לומדים תורה בעיון. ומי לנו גדול מהחזו"א שהיה מתחילתו חלש מאוד (-בכוחות הגוף), ואפילו הכי היה כל ימיו לומד ומתייגע על התורה עד אפיסת הכוחות.

(הגה"צ רבי מיכל זילבר ראש ישיבת זוועהל - גל' בים דרך)

רוצה להינות ממתנתו, אמר לו החזו"א שהוא כעת הולך להדפיס את ספרו 'חזון איש' על יבמות, כך שהוא יכול לתת לו צ'ק אחד בשביל הספר. התבטא אותו עשיר רבי בשביל ספרים יש הרבה שיתרמו.

מיד החזיר לו החזו"א את הצ'ק ולא קיבל ממנו כלום, שהרי אמר שאינו חפץ לתת בשביל ספרים. לאחר שאותו עשיר חזר ללונדון, סיפר זאת בצער להרב אברמסקי, ענה לו הרב אברמסקי שאין האשמה בו, כיון שהגר"ע כתב לו 'ועשית כחכמתך', ולא כחכמת אותו עשיר.

ויש לידע גדולת החזו"א דאף על פי שלא קיבל מאותו עשיר מאומה, כתב בספרו לטובת אותו עשיר.

לא ויתר על עומק העיון

לחזו"א היו תלמידים גאוני עולם, ואחד מגדולי

הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א - משגיח ישיבת מיר: היום למדנו שלא להיבהל מניסיון, ותמיד צריך לבקש אל תביאנו לידי ניסיון, אבל גם כשיש ניסיון צריך לראות לעמוד מול הניסיון, וזה העבודה של מעשה אבות סימן לבנים.

שנוסף הבן אדם משתנה לגמרי מאיש תימהוני הוא נהפך לאיש עסקים.

יודוע מה ששואלים שהקב"ה אמר לאברהם אבינו לך לך להנאתך ולטובתך ומצד שני אנחנו יודעים שזה היה ניסיון, אבל האמת היא שהיו לאברהם ניסיונות קשים בדרך, דבר ראשון הוא לא ידע לאיפה ללכת, תארו לעצמכם שאברהם היה עם כל הפמליה שלו, שרה, לוט וכל הנפש אשר עשו בחין, והם שואלים אותו להיכן הולכים ואברהם לא יודע.

וכן כתוב ויהי רעב בארץ לא היה מה לאכול וזה ניסיון קשה, והניסיון היה עוד יותר קשה כי הרי מובא שרק בארץ היה רעב אבל בכל העולם היה שובע וזה ניסיון יותר קשה, ובכל זאת אברהם אבינו לא הרהר, ולאחמ"כ חטפו לו את שרה ושוב לא הרהר.

אמנם בתוך הקושי אנחנו רואים שהיו לאברהם גם רחמים, שהרי לא היה לו כסף לקנות אוכל, ואנשי המקום נתנו לו בהקפה וסמכו עליו ומבלי שיכירו אותו כלל, וזה רחמים, ותמיד צריך לראות את הרחמים גם בתוך הקשיים הגדולים.

ולבסוף כתוב ואברהם כבד מאוד במקנה בכסף ובזהב, לאחר כל הסבל היה לאברהם שפע של צאן ובקר וכסף וזהב, ואח"כ כתוב וילך למסעיו מנגב ועד בית אל וכו', ופירש רש"י, כשחזר ממצרים לארץ כנען, היה הולך ולן באכסניות שלן בהם בהליכתו למצרים, למדך דרך ארץ שלא ישנה אדם מאכסניא שלו. דבר אחר, בחזרתו פרע הקפותיו. שבחזרה שילם אברהם על כל מה שנתנו לו בהקפה.

ומובא ווארט בשם הצדיק רבי יחזקאל מקוממיר שבשעה שהלך אברהם הוא חשש מחילול ה' שיראו את הצדיקים סובלים ולכן לאחר שהיה כבד במקנה ובכסף וזהב הוא חזר לפרוע הקפותיו כלומר שיראו כולם שהצדיקים מקבלים את מה שהם צרכים ויותר כדי שלא יהיה ח"ו חילול ה'.

עכ"פ היום למדנו שלא להיבהל מניסיון, ותמיד צריך לבקש אל תביאנו לידי ניסיון, אבל גם כשיש ניסיון צריך לראות לעמוד מול הניסיון, וזה העבודה של מעשה אבות סימן לבנים, והקב"ה יעזור שיהיה זמן מוצלח ונעבוד את ה' בשמחה וטוב לבב ונזכה לחסדים גלויים.

(הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א משגיח ישיבת מיר - גל' להשיב נפש)

לפעמים רואים אדם שהולך ברחוב וממלמל לעצמו אז אומרים בטח הוא חוזר משניות בע"פ, ואם רואים אדם שהולך ופתאום הוא צוחק אז דנים אותו שבטח נזכר באיזה בדיחה, אבל אם רואים אדם שגם מספר בדיחה לעצמו וגם צוחק ממנה זה כבר מוזר, אני הייתי מפחד להשתדך אתו, עד שבא מישהו ומספר לך שאותו אחד הוא איש הייטק עולמי, הוא ביזנעס מאנטש, אתה לא שם לב יש לו ארבע פלאפונים הוא מדבר בבת אחת עם ארבע אנשים, יש לו אוזניה בלי חוטים לא רואים כלום, ועם מידע קטן שנוסף הבן אדם משתנה לגמרי מאיש תימהוני הוא נהפך לאיש עסקים...

הראנו ה' חסדיך

העבודה של אברהם אבינו הייתה שלא הרהר אחר מידותיו, ואנחנו צריכים להתפלל הראנו ה' חסדיך שנזכה לראות רק חסדים גלויים, אבל גם כשיש קשיים ואנחנו לא מבינים אסור לנו לשאול שאלות, לא להרהר אחר מידותיו של הקב"ה.

למדנו כבר כמה פעמים שאסור לשאול למה, אבל אם שואלים כי רוצים לתקן זה אחרת, אדם שרוצה לתקן את מעשיו זה משהו אחר, רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל היה אומר שהקב"ה אומר לאיוב איפה היית בְּסִדֵּי אֶרֶץ (איוב לח, ד), כלומר לא היית בבריאת העולם אז איך תבין את כל אשר נעשה, מי שרואה את המכלול כבר אין לו שאלות. וניתן דוגמא לכך, אדם שיכנס לחדר ניתוחים ויראה רופא חותך מטופל, אם הוא יעצור אותו ויצעק עליו רוצח הרי הוא עצמו רוצח, הרופא בא לנתח בכדי להציל חיים, לפעמים רואים בדרך משטרה שעוצרת נהגים ואומרים איזה מסכן הבן אדם, איזה משטרה אכזרית, אבל יתכן שכמה דקות אח"כ

רואים מישוהו משתולל בכביש ואומרים הלוואי ששוטר יתפוס אותו, ככה זה בעיני בשר ודם, לפעמים חסר ידיעה קטנה בשביל להבין את הפרשה כמות שהיא באמת, אז על אחת כמה וכמה על מידותיו של הקב"ה שאין לנו מושג בהם.

יודוע על החפץ חיים שהיה חולה בצעירותו, והוא בכה ואמר רבש"ע הרי יודעים שאני שומר על הלשון אז חלילה יהיה חיסרון בכבוד שמים יגידו שמי ששומר פיו סובל, הרי מי האיש החפץ חיים וכו', והנה הח"ח לא טען הרי אני שומר את הלשון ומדוע יש לי כאבים, אלא הוא דאג מה יהיה עם כבוד שמים.

דוגמא נוספת, היום היא כבר מובנת אבל פעם זה היה יותר מוזר, לפעמים רואים אדם שהולך ברחוב וממלמל לעצמו אז אומרים בטח הוא חוזר משניות בע"פ, ואם רואים אדם שהולך ופתאום הוא צוחק אז דנים אותו שבטח נזכר באיזה בדיחה, אבל אם רואים אדם שגם מספר בדיחה לעצמו וגם צוחק ממנה זה כבר מוזר, אני הייתי מפחד להשתדך אתו, עד שבא מישהו ומספר לך שאותו אחד הוא איש הייטק עולמי, הוא ביזנעס מאנטש, אתה לא שם לב יש לו ארבע פלאפונים הוא מדבר בבת אחת עם ארבע אנשים, יש לו אוזניה בלי חוטים לא רואים כלום, ועם מידע קטן

אוצרות הפרשה

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: הבינו החסידים היטב את תשובתו של רבם. אכן שתיית 'לחיים' היא נעלית וחשובה ביותר, אך השאלה היא האם המטרה הראשונה והחשובה יותר זו הנאתם של השותים, והעניין הרוחני הוא טפל לכך. או שהעיקר הוא החלק הרוחני, והחלק הגשמי של האדם הוא רק כבדרך אגב. זה ההבדל בין קודש לחול.

סדר הקדימה הנכון

מעשה ונכנס הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א לבית מדרשו וראה כמה חסידים ישובים בצוותא, בשבת אחים גם יחד, שותים יין שרף וטועמים מיני תרגימא ומשוחחים בניחותא על דא ועל הא. הזעיק הרה"ק מרוזין את פניו באופן שהיה ניכר עליו שהמחזה אינו עולה לרצון לפניו וכי נוח להם שלא היו יושבים ומכלים את זמנם באופן זה. הרהיב אחד היושבים עוז ושאל: ילמדנו רבינו טעמא דמילתא, מפני מה אין מראה לנו רבינו פנים שוחקות, הלא קבלה הוא בידינו מהרה"ק רבי פנחס מקוריץ זיע"א כי חסידים היושבים יחד ושותים 'לחיים' הרי זה דומה ללימוד התורה. אם כן, אין חטא ביטול תורה מצוי בידינו. השיבם הרה"ק מרוזין בטוב טעם ודעת: אל תדמו בנפשכם שחלוק אני על דברי הרה"ק מקוריץ. דבריו הקדושים הם אמת וצדק. אלא שיש לכם לדעת שלא כל הזמנים ולא כל המקומות שוים בזה. ואמשול לכם משל: הנה מצאנו בתורה הקדושה כמה פעמים שתיבה מסוימת פעמים שהיא משמשת בלשון חול ופעמים שהיא משמשת בלשון קודש. זו אותה תיבה ממש, עם אותם אותיות, אלא משמעותה יכולה להשתנות מהקצה אל הקצה.

אחת הדוגמאות לזה היא תיבת 'פסל'. במקום אחד נאמר (שמות לד א): 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה פָּסַל לָךְ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִי, וּמִצַּד שְׁנֵי נֹאמָר (שמות כ ד): 'לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ פָּסַל וְכָל תְּמוּנָה'. הנה מדובר בשלש אותיות שוות, וההבדל הוא כה

הסיבה להבדל זה נעוצה בתיבת 'לך' האמורה שם: כשכתוב 'פסל' לפני 'לך' הכוונה היא לאדם העושה רצון שמים ואינו חושב את הנאת עצמו 'לך' בזה - זה אכן קודש! אולם כשכתוב 'לך' לפני 'פסל', והיינו שהאדם חושב על עצמו ומבקש את הנאתו וטובתו האישיים - זהו לשון של חול!

גדולי: פעם אחת זה עולה על לוחות הברית ופעם אחת להבדיל אלף אלפי הבדלות זה מדבר על עבודה זרה. הסיבה להבדל זה נעוצה בתיבת 'לך' האמורה שם: כשכתוב 'פסל' לפני 'לך' הכוונה

היא לאדם העושה רצון שמים ואינו חושב את הנאת עצמו 'לך' בזה - זה אכן קודש! אולם כשכתוב 'לך' לפני 'פסל', והיינו שהאדם חושב על עצמו ומבקש את הנאתו וטובתו האישיים - זהו לשון של חול!

הבינו החסידים היטב את תשובתו של רבם. אכן שתיית 'לחיים' היא נעלית וחשובה ביותר, אך השאלה היא האם המטרה הראשונה והחשובה יותר זו הנאתם של השותים, והעניין הרוחני הוא טפל לכך. או שהעיקר הוא החלק הרוחני, והחלק הגשמי של האדם הוא רק כבדרך אגב. זה ההבדל בין קודש לחול.

על סיפור נפלא זה הוסיף הרה"ק רבי יצחק מבוהוש זיע"א ואמר: בזה יש לפרש את הפסוק הפותח את פרשת השבוע (בראשית יב א): 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וּמִמֹּלֶךְתְּךָ וּמִבֵּית אֲבִיךָ אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אָרָאךָ, ופירש רש"י: לך לך - להנאתך ולטובתך. אכן הובטח לו לאברהם אבינו שיהיה זה להנאתו ולטובתו, אולם עדיין נאמר לו מה סדר הקדימה הנכון: 'לך', קיום המצוה כרצון השי"ת, 'יהא קודם לחלק 'לך' שהוא להנאתו ולטובתו.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

להגות בפרשת השבוע
עם האוצר הכלול

אוצר ספרים חסידים ונכונים • אוצרות שני הדורות • ספרי חסידים • רשימות נאמרים ספרים ודברים
סדר 'כרונם' דורגל עם פנים מיוחדות יס' כל האס' רבי דוד חי אבינוניא שליט"א

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

השבוע במדור:

העשיר הופתע לגלות שבמדרשייה לנוער מתקרב לומדים שלושים בחורים בלבד | שכח להזכיר ותן טל ומטר בתפילת מנחה בערב שבת | התפלל תפילת חול בשבת ושכח להזכיר ותן טל ומטר האם עליו לחזור ולתקן את הברכה | כספים שנגנבו מקופות צדקה שבבית, אם חייב להחזיר את הכסף שהיה שם

מצליח לבסוף שכרו גדול יותר. והוסיף מרן ראש הישיבה: שמעתי שבאו למרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל וסיפרו לו על מוסד שעסק בלימוד לתלמידים קשים, שלבסוף הלומדים שם התקלקלו רח"ל, תגובת הגרי"ז היתה הרי בזמן שלמדו הם קראו קריאת שמע שמרו שבת למדו תורה וכו', אז בוודאי שיש בזה ריח.

ולאור הדברים היה נראה שגם בשאלתנו שצודקים דברי רכז הרישום משתי סיבות, א. משום שאכן זכה להביא נערים רחוקים למדרשייה לזמן מה, ובזמן זה שמרו תורה ומצוות ברמה מסוימת, והגם שהדבר לא החזיק מעמד זמן רב, מכל מקום כבר למדנו שאף בזה יש רווח ותועלת. ב. הרכז לא התחייב לשמור על הנערים לבל יעזבו את המדרשייה, אלא רק לרשום למדרשייה, והרי עשה את כל המוטל עליו וכידוע אין זה פשוט כלל לשאוב נער מהרחוב ולרשמו למדרשיית קירוב.

ולענין מעשה בשאלה זו, השיב מרן זצ"ל כדלהלן: לו יצויר שהיו הנערים חוזרים לסורן כעבור עשרה חודשים, האם גם אז היה תובע העשיר את הכסף בחזרה? בוודאי שלא, אם כן גם לאחר כמה שבועות אינו יכול לתבוע, כי זה אותו דבר, שהרי למשך זמן זה הוא הציל אותם, ומה שאחר כך ברחו זה לא נוגע אליו. הגע עצמך אם ראובן הציל את שמעון שעמד לטבוע בים אלא שלמחרת שמעון חזר לים וטבע רח"ל, וכי הצלתו של ראובן אתמול לא נחשבת להצלחה?! והוא הדין לענייננו.

ויש להוסיף על כך את דברי הגמרא בחגיגה דף ה' ע"ב רב אידי אבא דרבי יעקב בר אידי הוה רגיל דהוה אזיל תלתא ירחי באורחא וחד יומא בבי רב והוה קרו ליה רבנן בר בי רב דחד יומא, חלש דעתיה קרי אנפשיה שחק לרעהו אהיה וגו', אמר ליה רבי יוחנן במטותא מינך לא תעניש להו רבנן, נפק רבי יוחנן לבי מדרשא ודרש ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון וכי ביום דורשין אותו ובליילה אין דורשין אותו, אלא לומר לך כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה, יעו"ש, הרי שכאשר יש שאיפות ללמוד, יש מעלה עצומה גם בלימוד של יום אחד בשנה, ואם כן גם בענייננו כשבאו המתקורבים ליום אחד עם שאיפות להתקרב יותר בוודאי שיש זה מעלה גדולה מאוד.

לסיכום: אין הרכז צריך להשיב את הכסף שקיבל.

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק

אשר עשו בחרן" וית נפשתא דשעבידו לאוריתא (תרגום אונקלוס), ומבאר רש"י את הלשון אשר עשו, שהכניסם תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאו.

ומעניין לגלות את דברי המדרש (הובא במשך חכמה בראשית כא לג) שכל אותן הגרים שהכניס אברהם אבינו תחת כנפי השכינה, כולם חזרו לסורן. ונשאלת אפוא השאלה, מדוע התורה הקדושה וחז"ל הקדושים מבליטים כל כך סיפור הקירוב העצום של אברהם אבינו, הלוא לכאורה התוצאה הסופית היתה שמכל אותם בעלי תשובה לא נותר כלום?

משיב על כך מרן ראש הישיבה זצ"ל בספרו אילת השחר (פרשת לך לך): יהודי שעמל ויגע כדי להשיב אדם בתשובה, ולבסוף בעל התשובה חזר לסורו, ועכשיו מצטער המקרב, ואומר לשוא יגעתי אין שום ריוח בעמלי. חלילה לו מלומר זאת, כי הוא עשה מה שמוטל עליו לעשות, ומה שלבסוף ההוא חזר בו, אין זה מעניינו, וכפי שמוסרים בשם רבי ישראל מסלנט, האדם צריך להשתדל ולעשות את המוטל עליו, אך התוצאה והתועלת מפעולותיו אינה עניינו, אלא שאם

העשיר הופתע לגלות שבמדרשייה לנוער מתקרב לומדים שלושים בחורים בלבד

שאלה: מעשה בגביר נכבד מחו"ל, שנדבה רוחו לפתוח מדרשייה לנוער מתקרב באחת מערי ארצינו, רצונו היה לאסוף בחורים רחוקים מתורה ולקרוב לתורה על ידי הלימוד במדרשייה. פנה העשיר אל פעיל קירוב ירא שמים שנתברך בכומר שכנוע, ואמר לו על כל בחור שתצליח לאסוף מן הרחוב ולהביאו למדרשייה אתן לך אלף שקל. לאחר שיירשם הבחור ויימנה על לומדי המדרשייה, תפנה אל השליח שלי בארץ, והוא יתן לך את הסכום.

בחלוף כחצי שנה מפתחת המדרשייה, רכז הרישום שכאמור הוצק חן בשפתותיו, הגיש לשליח רשימה של שישים בחורים, ועל כל בחור קיבל משליחו של העשיר אלף שקלים.

ביום מן הימים הגיע העשיר הנדיב לארץ, וביקש לבקר במדרשיית הנוער, נכנס אחר כבוד להיכל המדרשייה והופתע לגלות שנוכחים במקום רק מחצית ממניין הלומדים, דהיינו שלושים נערים בלבד, ותמה בפני הרכז: "והיכן השלושים הנוספים?" והוא השיב לו: "היו כאן שישים נרשמים, אך לא כולם 'שרדו', מחצית מהנערים חזרו לסורן, זה אחר שבוע וזה לאחר חודש". "אם כן למה רימיתני" התרעם העשיר, "כיצד הצהרת על שישים, הרי לא היתה כוונתי לכל סתם בחור שיעבור פה לביקור של יום או יומיים, אלא לנרשם שילמד בדרך קבע במדרשייה לכל הפחות לפרק זמן ממושך". הפעיל השיב לעומתו: "וכי לימוד תורה של כמה ימים ושבועות או שמירת שבת אחת, קלה היא בעינך? אנו עשינו את שלנו ומה שלבסוף חזרו הנערים לסורם אינו נוגע לפעולות הנדרשות מעמנו". - עם מי הצדק?

תשובה: בעל מפעל התשובה הגדול ביותר בעולם היה אברהם אבינו ע"ה עמודו של עולם, שהיה עומד וקורא בקול גדול לכל העולם, להודיעם שיש שם אלו - ה אחד לכל העולם, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה, וכיון שהיו העם מתקבצים אליו ושואלים לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירו לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות (רמב"ם פ"א מהלכות ע"ז), וכפי שמעידה עליו התורה (בראשית יב ה) "וזאת הנפש

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryaakov.com

תשובות אקטואליות

מבית הוראה אביר יעקב

לתקן את ברכת ברכך עלינו, או שיכול להמשיך בתפילת השבת.

תשובה: אין עליו חיוב לתרן הברכה וימשיך בתפילת השבת, ונראה שדין זה הוא אף לשיטת הפוסקים (ראה ספר הלכות קטנות חלק ב' סי' צא; שערי תשובה סי' רסח סק"ג; באר היטב סי' קיז סק"ז; כף החיים שם ס"ק כז) שהטועה באופן זה בימות החמה ושאל מטר בתפילת השבת, שחייב לחזור ולתקן את הברכה, מכל מקום בנידון זה שלא שאל מטר בימות הגשמים, נראה שגם לשיטתם אינו צריך לחזור ולתקן את הברכה.

ביאור הדברים: טעם החילוק בין שאל מטר בימות החמה ללא שאל מטר בימות הגשמים, הוא משום שבשאל מטר בימות החמה הרי נמצא שאמר ברכה מקולקלת וכיון שקלקל הברכה יש עליו דין לאומרה כתיקונה, מה שאין כן לענין מי שלא שאל מטר בימות החורף שאין חסר אלא הזכרה של שאילת מטר אבל הברכה עצמה אין בה חיסרון כלל, וכיון שבשבת אין עליו להזכיר שאילת מטר אין עליו גם חיוב לומר ברכך עלינו כתיקונה.

הגאון רבי עמרם פריד שליט"א רב קהילת 'נצח ישראל' בני ברק

וטעה והתפלל תפילת חול, וכשהגיע לברכת השנים (לפי טעותו שהתפלל תפילת חול) טעה עוד וגם לא שאל טל ומטר, ולאחר שסיים ברכת ברכך עלינו נזכר ששבת היום, האם יש עליו חיוב

שכח להזכיר ותן טל ומטר בתפילת מנחה בערב שבת

שאלה: שכח להזכיר ותן טל ומטר בתפילת מנחה בערב שבת, האם צריך להשלים את התפילה על ידי שיתפלל ב' פעמים תפילת ערבית של ליל שבת?

תשובה: אינו יכול להשלים תפילה זו במעריב של ליל שבת, מאחר ואין חסר לו אלא הזכרת ותן טל ומטר, ובתפילת ערבית של ליל שבת גם לא יזכיר הזכרה זו [ואין יכול לעשות תנאי של נדבה, כיון שבשבת אין מתפללין נדבה].

התפלל תפילת חול בשבת ושכח להזכיר ותן טל ומטר האם עליו לחזור ולתקן את הברכה

שאלה: העומד "בימות הגשמים" - "בשבת"

ומניחם בתוך ביתו, הרי זה כמי שאומר הרי הבית לפניך או הנח סתם שאינו אפי' שומר חנם.

ביאור הדברים: דאפילו אי נימא דהוה כמי שאומר לגבאי שהביא לו הקופות הנח לפני, מכל מקום אינו אלא שומר חנם ולא שייך לטעון דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע, כי על דעת המנהג הוא מפקיד בידו, והמנהג בקופות של צדקה שאין מטמינים אותן, אלא מניחים אותן בגלוי כדי שהקופה תהיה מזומנת לפניו להכניס בה מעות, כמו שפסק בחו"מ (סי' רצא סעי' יח) במה דברים אמורים שכספים אין להם שמירה אלא בקרקע, בשעה שגנבים מצויים ואנשים רמאים, שמחפשים אחריהם. אבל במקום דליכא כל הני, א"צ לכסותם בקרקע, אלא מניחם במקום שמניח מעותיו.

הגאון רבי משה בראנדסדארפער שליט"א גאב"ד היכל הוראה ובעל שו"ת היכל הוראה

כספים שנגנבו מקופות צדקה שבבית, אם חייב להחזיר את הכסף שהיה שם

שאלה: גבאי צדקה שיצא מביתו לכמה שעות, וכשחזר הבחין שהיה גניבה בביתו ונגנב מביתו רכוש רב, וגם בקופות הצדקה שלחו הגנבים את ידם.

תשובה: אין לו חיוב לשלם את הכספים שנגנבו, כי הן אם נחשיב את נתינת הכסף בקופסאות כבאו ליד גבאי וזכו בהם המקבלים, והן אם לא נחשיב כבאו ליד גבאי, פשוט הדבר שכל מי שנותן קופסא של צדקה להניח בה מעות הצדקה שלו והוא מקבלם

שאלות ניתן לשלוח למייל: rav@abiryaakov.com

קו 'מחברים' לשאלות בהלכה 02-803-9999

תשובות בהלכה מפי הרבנים הגאונים שליט"א

הרב יצחק אברהמוביץ' | הרב יצחק מאיר אדלר | הרב אברהם מרדכי ארשטר | הרב פנחס בלוי | הרב ישראל ברלינר | הרב אהרן מרדכי גרין | הרב שבח דוידוביץ | הרב ישראל הורנצ'יק | הרב ברוך וידיסלבסקי | הרב ישראל זילברברג | הרב שאול משה טיטלבוים | הרב אברהם מרדכי לוינגר | הרב יחיאל מיכל לנדאו | הרב יחיאל רבינוביץ | הרב רפאל יצחק רוזמרין | הרב שלמה חיים רוזמרין | הרב משה רוטשטיין | הרב שמעון רוסק | הרב ישראל שאהן | הרב אברהם יהודה שטיין | הרב שמואל יוסף שטיינברג | הרב יוסף מרדכי שלמון

הגה"צ רבי מאיר שפירא זצ"ל

ראש ישיבת חכמי לובלין

ז' חשוון תרצ"ד

סיפר על חלומו לאחד את כל היהודים בלימוד אחד יומי.
צחקנו אז על חלומותיך, סיפרה הרבנית, ועתה כשהתגשם החלום, מבקשת אני את מחילתך.
המהר"ם נענה ברצון, אך הוסיף כי מוסר השכל למדים אנו, כי לעולם אין לזלזל בחלומו של ילד.

היכן נמצא בתורה לראשונה "עיתונאי"?

יושב אצלו (אצל הגר"מ שפירא זצ"ל) כתב של עתון גדול ורוצה לשמוע מפיו משהו פיקאנטי.
שואל אותו הרב באירוניה: היכן נמצא בתורה לראשונה "עיתונאי"?... שותק הלה, והרב ממשיך על אתר: ה"שעיר לעזאזל" נשלח ביד "איש עתי" היינו 'עתונאי'.

למה צריך היה לבחור לתפקיד זה בעתונאי? כי השעיר צריך היה לשאת לעזאזל את כל העבירות, לא לאבד בדרך כלום, ולהשליך הכל בנוקבא דתהומא רבא, אם חסר עוון אחד לא היה מכפר השעיר.

והיכן לוקחים אדם שיחטט בכל עוונות העם היהודי מבלי לשכוח אפילו את העון הקטן ביותר ושלא יאבד מאומה - משום כך צריך היה להטיל תפקיד זה על עתונאי...

יש עתונאים המסוגלים לשלח לעזאזל את קרבנותיהם במשיכת קולמוס אחת...
(רבי מאיר שפירא, ח"א עמ' 453)

לא לזלזל בחלומו של ילד

פעם הזדמנה הרבנית משאץ אל ביתו של הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין, היא ביקשה את רשות הרב וביקשה את סליחתו.

כששאל על מה ולמה מבקשת הרבנית סליחה, השיבה: בעבר כשהיינו אני והרב ילדים, שיחקנו יחדיו בעיירה שאץ, והנה הרב כדרכם של ילדים

נולד בב' באדר תרמ"ז בשאץ שבבוקובינה לאביו הגר"ר יעקב שמשון, מצאצאי הרה"ק רבי פנחס מקוריץ והרה"ק רבי יעקב שמשון משיפיטובקה.

בילדותו ניכר בכשרון נדיר במיוחד ובהתמדה מופלאה. מסופר כי בגיל 9 כבר היה בקי בחלק יורה דעה עם מפרשיו. הוא נודע בתור "העלוי משאץ".

בשנת תר"ע, בהיותו בן 23, התמנה לכהן כרב בגלינא שבגליציה. לאחר 13 שנה עבר לכהן כרב בסאניק, שנה לאחר מכן בפייטרוקוב, ולאחר חמש שנים נבחר לכהן בלובלין. הוא יזם הקמת שני מפעלים גדולים לחיזוק התורה: ייסוד מפעל "הדף היומי" והקמת ישיבת חכמי לובלין. הוא הציג את רעיונותיו בפני הכנסיה הגדולה של אגודת ישראל בווינה בשנת תרפ"ג, ושתי ההצעות התקבלו באהדה על ידי המשתתפים. מסלול הדף היומי החל בראש השנה תרפ"ד, וישיבת חכמי לובלין נוסדה בשנת תר"ץ. הוא רצה לייסד ישיבה מפוארת הכוללת פנימיה וחדר אוכל, מתוך מחשבה כי זהו כבוד התורה. אכן, הוא הקים מבנה ענק ומפואר בן 6 קומות. הוא נדד ברחבי העולם על מנת לגייס כספים להקמת הישיבה ואחזקתה. היה בעל חוש מוזיקלי מפותח, והלחין מנגינות רבות. בין המנגינות הידועות שהלחין: "אשרי אדם עוד לו בן", "אם אמרתי מטה רגלי" ועוד.
רבינו נתבקש לישיבה של מעלה בדמי ימיו בגיל 46 ב'ז' בחשוון תרצ"ד.

הגאון רבי מנחם נחום קפלן מהורודנה זצ"ל

נודע בכינוי רבי נחומ'קה מהורודנה

ח' חשוון תר"ם

להורודנה ואליו הצטרף חתנו עם משפחתו. בהורודנה למד בבית הכנסת 'חברה ש"ס' הנודע ושם עסק בתורה לצד תלמידי חכמים גדולים נוספים.

סירב לקבל תשלום בעבור שיעורי התורה שלו אפילו מעשירים. בשבתות דרש לפני קהל המתפללים כשדבריו נאמרים תמיד בנועם ובכל דרשותיו לימד זכות על עם ישראל. עשרים ילדים נפטרו לו במשך חייו וקיבל את ייסוריו באהבה כי "די לנו שעשה הקב"ה חסד למחוק את חובותינו בעולם הזה שלא תיכרת נפשנו מארץ החיים לעולם הבא".

בגיל ס"ח שנים חלה קשות ומפני שחש כי זו מחלתו האחרונה כתב צוואה. בצוואתו כתב שהוא מבקש להיקבר סמוך לקברם של אחד מעשירי הורודנה ובנו שנודעו כקמצנים וכזנו עקב כך "קמצא ובר קמצא". לאחר פטירתם אנשי החברה קדישא רצו לקבורם קרוב לחומה אך בסופו של דבר הם נקברו ליד אנשים מכובדים רק מפני שר' מנחם נחום התחנן לפנייהם לעשות זאת. כל יהודי

רבי נחום נולד בעיירה בייסוגלה הסמוכה לעיר שאולאי (שאוולי) בצפון ליטא לאביו ר' עוזיאל שהתפרנס בדוחק רב מהיותו פועל פשוט במשרפת י"ש.

באחד הימים ראה אותו הרב קרפל אטלס (תקמ"ג-תרכ"ו) מחשובי קהילת שאוולי והציע לו לבוא ללמוד בבית מדרשו עם בניו העילויים והוא יממנו. ר' מנחם נחום הצעיר קיבל את ההצעה בשמחה רבה כי משאת נפשו הייתה ללמוד תורה. תחת הדרכתם של בני הרב קרפל אטלס גדל בתורה ורכש ידע מכובד ביותר בתלמוד ומפרשיו. לאחר זמן כבר חש ביכולתו ללמוד בישיבה ונסע ללמוד בישיבת מיר.

לאחר מספר שנות לימוד בישיבה נשא את בת ר' יוסף אליעזר הכהן מנסוויץ' שבמחוז מינסק שהתייחס למשפחת עלי הכהן. לאחר נישואיו התבודד בעליית גג בבית חותנו ושקד בלימוד התורה

בשנת תקצ"ג ירד חותנו מנכסיו בגלל עלילה שהעלילו עליו ונאלץ לעזוב את נסוויץ', ועקר

גדולים, ולחם מלחמת ה' כנגד המשכילים. ה'בית הלוי' יצא לקבל את פניו כגדול הדור, יהיה לי מה להשיב, שלא היו לי את הכשרונות המופלגים שלו, [באמת כן היה לו, אלא שברוב ענותנותו לא ידע שהוא גאון הגאונים], אבל כשישאלו אותי מדוע לא קיימת מעשה חסד כרבי נחומ'קה, אז לא יהיה לי מה להשיב, כי לא צריך לזה כשרונות מופלגים, רק רצון ולב יהודי חם, ושני ידיים לעשות ושני רגליים לרוץ לדבר מצוה.

(המגיד מיישרים הגרמ"י רייזמאן שליט"א)

גדולה עם רבי נחומ'קה, ועסקו יחד בכמה מצוות. והנה רבינו המלבי"ם גם הוא היה בידידות עם רבי ישראל סלנטר, ונסתלק תקופה קצרה לפני רבי נחומ'קה. לאחר שנסתלקו שני צדיקים הללו, המלבי"ם ורבי נחומ'קה, אמר רבי ישראל סלנטר הספד על שניהם ביחד.

כשהחל להספידם אמר בקול בכי כדברים האלה, כשאעלה לעולם האמת וישאלו אותי בשמים מדוע לא יגעת להיות גדול בתורה כהמלבי"ם, כנודע שמלבד ספרי המלבי"ם על תנ"ך, חיבר עוד ספרים, ארצות החיים, ושו"ת, וכיהן כרב בערים

קהילת הורודנה התאספו בבית המדרש להתפלל לרפואתו ובליל שבת פרשת לך לך בשנת תר"ם נפטר. כשפתחו את צוואתו גילו כי העשיר הזה ובנו היו נדיבים גדולים, נתנו מתן בסתר ובכל שבוע העבירו לר' מנחם נחום סכומים גדולים של כסף שיחלקם לעניים.

ההספד של הגר"י חסלאנט על רבי נחומ'קה

ההגה"צ רבי ישראל סלנטר זי"ע היה בידידות

הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל

בעל שערי יושר

ט' חשוון ת"ש

לכשתבין את ההבדל בין 'סיבת' האיסור ל'חפצא' של האיסור, תבין את ההבדל בין רבי ברוך בער לר' שמעון...

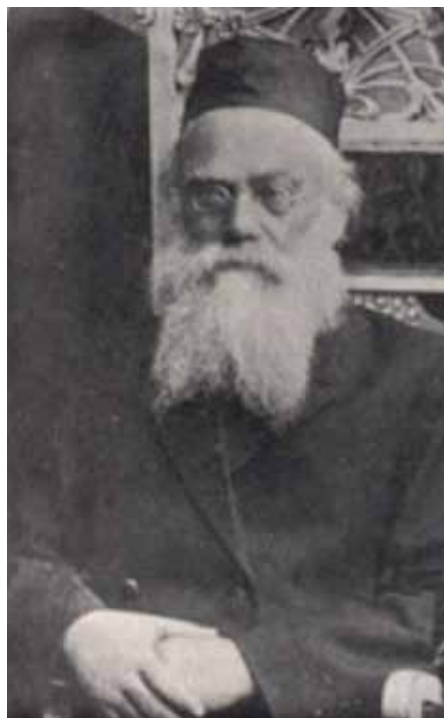
סיפר הג"ד שרגא גרוסברד, שבימי בחרותו עבר עם הג"ר אליהו מיישובסקי ועם הג"ר צבי מרקוביץ לקמניץ ללמוד מסכת 'בבמות' שכן היה זה מושג בעולם הישיבות "יבמות אצל רבי ברוך בער".

יום אחד מסר הגר"ב שיעור בענין 'אין איסור חל על איסור', אחר השיעור היה חלש עד כדי כך שנשען על שני סטנדרים וענה ללא קול לבחורים שצבאו עליו להקשות על השיעור.

בין הבחורים היה רבי שרגא, והוא אמר לרבינו שר' שמעון (שקאפ) ביאר את הסוגיא לדרכו. שאלו רבינו: 'מהו ביאורו של רבי שמעון?' אמר לו רבי שרגא: 'רבי שמעון ביאר שאע"ג שאין איסור חל על איסור אבל בכל זאת 'סיבת האיסור' ישנה (כלומר שסיבת האיסור זה מה שבמציאות יש בב"ח ואף שזה בשר נבילה ואין איסור חל על איסור). קפץ רבינו ממקומו כאילו קיבל כוחות חדשים וצעק, אין כזה דבר 'סיבת' האיסור. שאלו ר' שרגא: 'א"כ איך אומרים שעבר ב' איסורים בשר בחלב של נבילה', אמר לו רבינו: 'הביאור הוא, שאע"פ שאין איסור חל על איסור, אבל ה'חפצא' של האיסור נמצא'.

סיים רבי שרגא ואמר: 'לכשתבין את ההבדל בין 'סיבת' האיסור ל'חפצא' של האיסור, תבין את ההבדל בין רבי ברוך בער לר' שמעון...'

(הרב הדומה למלאך, עמ' 150)

להמלט ממנה בגלל זקנתו המופלגת. אולם על תלמידיו צוה לברוח לוילנא.

יומיים אחרי שתלמידיו עזבוהו הוציא את נשמתו בטהרה. מספריו נדפס "שערי יושר" חיבור רב הכמות והאיכות בבירור סוגיות שונות בש"ס. נפטר ט' מרחשון שנת ת"ש.

הגאון רבי שמעון יהודה הכהן שקאפ זצ"ל נולד בשנת תר"כ.

רבינו היה יליד העיר טורץ, נתפרסם בשכלו החד והישר. בהיותו בן שתים עשרה נתקבל כתלמיד בישיבת מיר ואחר שנתיים עבר לישיבת וואלוז'ין. שש שנים קבל תורה מפי הנצי"ב ורבי חיים מבריסק. בשנת תרמ"ה נתקבל כראש ישיבת טלו.

שמונה עשרה שנים הגיד שיעורים לפני אלפי תלמידים שנתפרסמו בעצמם כגדולי הדור. במשך תקופה מסוימת ניהל ישיבה רבתי בהערייה מאלטש. בשנת תרס"ה נתמנה לאב"ד בעיר בריינסק והקים בה ישיבה גדולה. מאז קראו לו רבי שמעון בריינסקר. בשנת תרפ"ט התפטר מהרבנות בבריינסק ועבר לגור בעיר גרודנה. אף שם לא פסקה ישיבה מביתו.

ישיבת גרודנה היתה מהמפורסמות ביותר בפולין הליטאית. באישיותו הגדולה משך אליו את טובי המוח והשכל, בהם השקיע מכוחותיו התורניים והורה להם את דרך לימודו המבוססת על עומק העיון והמחשבה. תלמידיו היו קשורים אליו בקשר אמיץ והוא שימש להם כסמל לדבקות בתורה.

נערץ היה בעולם הלמדני והישיבות, גם בגלל מדותיו הנעלות, טוב לבו וענותנותו, ובעין טובה במלוא חפניו השפיע על תלמידיו כל מה שלמד. כל ימיו השתוקק לעלות ארצה ולהרביץ בה תורה, אף קבל הסכמתו של הגאון רבי חיים עוזר לצעדו זה, אולם סיבות אחרות מנעו ממנו את עלייתו ארצה.

לאחר שנכנסו הגרמנים לגרודנה לא הצליח

הגה"ק רבי דב בעריש וויידנפלד זצ"ל

גאב"ד טשעבין 'חשוון תשכ"ו

למה אתה אומר "אמאליגע", הרי גם אנו בעינינו ראינו כן פעמים רבות אצל הגאון מטשעבין זצ"ל, והביא את הדוגמא דלהלן לפני המסובין בסוכתו: בהגהות רעק"א (או"ח סימן רכ"ו) נסתפק לענין ברכת האילנות על אילן של ערלה אם ליהנות בהם היינו דווקא כשומרת ליהנות מאילן זה או גם באילן ערלה מברכין, כשעלה הנדון פעם במסיבת ת"ח בביתו של הגאב"ד דטשעבין אמר על אתר כי יש להוכיח שמברכין מהמשנה במעשר שני (פ"ה מ"א) והובאה בבבא קמא (סט, א) שאילן ערלה מציינין אותו בחרסית, ורשב"ג פליג וסבירא ליה דדוקא בשביעית יש לציין על האילנות להציל בני אדם, אבל בשאר שנים אם באים ליטול שלא ברשות משדה שלו אינו צריך לציין להצילם דהלעיטוהו לרשע וכו', ואם נימא שאין מברכים עליו ברכת האילנות יהי צריך לציין שלא ייכשלו לברך עליהם ברכה זו ויעברו בלאו דלא תשא.

ואמנם בשו"ת דובב מישרים (חלק ג' סי' ה') הביא דבר זה בלשון "ודמות ראייה נראה לי". אך בפעם ראשונה כאשר ראינו ושמענו איך שהרב מטשעבין כשנשאל שאלה זו מגיב על אתר שלכאורה גמ' ערוכה היא, ראינו כמה רחבה ומקיפה שליטתו במכוני הש"ס. (קובץ ישרון, חלק טו עמ' תקא)

כל הש"ס היה פרוש לפניו כשמלה...

על גדלותו של הגאב"ד דטשעבין זצ"ל היה (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל) מרבה לדבר, באחד השיחים בימי חול המועד נסבו הדברים אודות גדולת האחרונים בדורות שלפנינו שכל הש"ס היה פרוש לפניהם כשמלה, ואחד היושבים התבטא: נו, "אמאליגע אחרונים". הגיב מרן זצ"ל,

הגאון רבי דב בעריש וויידנפלד מטשעבין זצ"ל, נולד בעיר הרמילוב ביום ה' שבט תרמ"א, לאביו הגה"ק רבי יעקב זצ"ל אב"ד דשם ומח"ס כוכב מיעקב.

למד אצל אביו עד שנתייתם ממנו, ואח"כ למד אצל שני אחיו הגדולים.

מנעוריו התמיד מאוד בלימוד התורה ולילות שלמים יש לאורו של נר דלוק שקוע בהתלהבות אש אהבת התורה. בצעירותו כבר החליף תשובות עם גאוני דורו שהעריכוהו ביותר.

מיאן לקבל עליו משרת הרבנות, עד שנת תרע"ח נתנה לדומ"ץ בטשעבין, ואח"כ בשנת תרפ"ג לרב העיר, ויסד את ישיבתו "כוכב מיעקב" על שם אביו.

בשנות הזעם גורש לסיביר, ומשם עבר לבוכרה עש שבשנת תש"ו בפרוס חג הפסח הגיע לארץ הקודש ונתיישב בירושלים. שם יסד מחדש את ישיבתו המפורסמת "כוכב מיעקב - טשעבין" אשר יצא שמה לתהילה, ויצאו משם גדולי תורה.

נדפס ממנו שו"ת דובב מישרים ג' חלקים, גלב"ע ביום עש"ק 'חשוון שנת תשכ"ו, ומנוחתו כבוד בהר המנוחות בירושלים.

הרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנאביל זי"ע

בעל "מאור עיניים" י"א מרחשון תקנ"ח

הרה"ק מטשערנאביל זי"ע בספרו 'מאור עינים' (פרשת מטות): כי באמת מי שיש לו חוש הריח הרוחני, ועיני שכל לו ולא עיני בשר, יראה ויסתכל שהמעוות של אותן שאין נותנין צדקה כראוי מסריח ממש כדבר שלא נמלח ושווא מבלי מלח. וכבר ציינו דורשי רשומות, שאם רבינו המאור עינים כותב כן אודות מי שיש לו את העיניים הרוחניות יחד עם חוש הריח הרוחני, שהוא רואה ומריח שהכסף של הנמנעים מנתינת צדקה הוא עם ריח רע וסרחון כבשר שנתעפש וריחו הרע נודף, אין זאת אלא מפני שהוא עצמו ניחן היה בחושים רוחניים אלו, יען שהיה לו להמאור עינים חושים רוחניים נשגבים, חוש הריח וחוש הראיה, ואמר דיבורים אלו ממה שראה בעיניו והריח באפו ממש.

ידעיה מופלאה זו מסביר המאור עינים בהקדם דברי הגמרא במסכת כתובות (סו:): 'מתלין מתלא בירושלים: מלח ממון חסר'. והיינו, שהיו מושלים משל בירושלים: שהצדקה הרי היא כמלח, וכל הרוצה לשמור על מממונו, כשם שמלח שומר על המאכל, יחסר מממונו לצדקה. ולא זו בלבד שנתנת הצדקה שומרת על הממון שלא יאבד, הרי שהיא גם מגינה ומצילה על הכסף לבל יבאיש ויהיה ריחו רע.

(ספיר ויהלום פר' ראה פ"ב - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

צדיקים עטויי בגדי לבן.
ביום י"א מרחשון תקנ"ח עלתה נשמתו השמימה, ומנו"כ בבית העלמין בעיר טשערנאביל שבאוקראינה.
דברי תורתו של רבי מנחם נחום יצאו בספר "מאור עינים" אשר נחשב לאחד מספרי היסוד של החסידות. דברי תורתו על הש"ס הדפסו בסוף הספר 'מאור עינים', במדור "ישמח לב".

חוש הריח במעוות של צדקה

חידוש מופלא אודות מצות נתינת צדקה כותב

אורו של רבי מנחם נחום זי"ע מטשערנאביל ז"ע ביום ה' ת"צ בעיר נור'ינסק, במדינת ווהלין שבמערב אוקראינה, בה נולד לאביו רבי צבי זצ"ל, בנו של רבי נחום גאון זי"ע.

בעודו ילד נתייתם מאביו, והוא נתחנך על ברכי דודו אחי אביו. בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית ע"ה, שהיתה נכדתו של הגאון רבי יצחק שפירא זצוק"ל, מהרבנים המפורסמים בשעתו בעיר לובלין. בהיותו אברך שמע את שמעה של תנועת החסידות אותה יסד והקים מרנא ורבנא הבעש"ט הק' זי"ע, ואט אט נמשך לבו להכיר את הדרך החדשה, עד שנסע אל רבנו הבעש"ט ונעשה לאחד מתלמידיו המבהקים. לאחר הסתלקותו של הבעש"ט בחג השבועות תק"כ, קבל את מרותו של ממשיך דרכו המגיד הגדול זי"ע ממעזריטש.

עוד בחייו רבו החל רבי מנחם נחום לנסע לעירות בוהלין לעורר את העם בדרשות מוסר וחסידות, וכך יצא שמו כהמגיד הגדול מטשערנאביל. לאחר הסתלקות רבו המגיד ממעזריטש זי"ע (י"ט כסלו תקל"ג), הוא החל לנהוג באדמו"רות בנוינסק, לאחר מכן עבר לגור בפראהאביטש (פוארבישצ'ה), וממנה עבר לעיר טשערנאביל שבצפון אוקראינה. רבים מהצדיקים בזמנו הסתופפו בצילו, ועל כך כתב לימים נכדו הרה"ק רבי יעקב ישראל טווערסקי זי"ע מטשערקאס, כי אצל סבו רבי מנחם נחום היה שלחן כבוד של

אל נא תהי מריבה

דברי הרבי עוררו תסיסה מיידית אצל החסידים הנוכחים והם החלו לחקור מי הוא השוחט ששחט את העגל שבשרו הוגש לסעודת המצוה, האם זה ר' שמואל נתן או שמואל ר' יעקב. עד מהרה התברר להם דבר פלא, כי היות ושני השוחטים מכחישים זה את זה, בא השוחט השלישי והכריע ביניהם, כי מאחר ויש מחלוקת בעיר אודות השוחטים, כשהמזדדים בזה אינם אוכלים משחיטתו של האחר, נמנו בעלי השמחה והביאו פתרון חדש: לא השוחטים המקומיים ישחטו את העגל, אלא יקומו ויביאו מהכפר הסמוך עגל שחוט, ונמצאים שני הצדדים יכולים לאכול מהבשר.

בראות החסידים כי הרבי יושב ליד השולחן ואינו טועם מאומה, הבינו כי דברים בגו. מיהרו איפוא לברר מי בדיוק היה השוחט ששחט את העגל, ולדעת מה טיבו של הבשר. אחרי חקירה ודרישה מדוקדקת הודה הקצב אצלו נקנה העגל שהוא בעצמו שחט את העגל, ולא אף שוחט מוסמך. כשחזרו החסידים וסיפרו את מה שגילו, התעכרה האוירה בסעודה. הסעודה שעמדה להיות חגיגת הסתיימה במצב רוח מדכא, כי לא אכלו בה לא דגים ולא בשר. אלא שלמרבה הפלא דווקא סעודה זו הביאה את השלום בעיר, כולם ראו מה המחלוקת עלולה להביא, ומני אז שרר שלום ביו השוחטים.

על הפסוק (בראשית יג ח): 'וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט אֵל נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין רַעִי וּבֵין רַעִיכָה כִּי אֲנָשִׁים אֲחִים אֲנַחְנוּ', מביא רבינו הש"ה הקדוש זיע"א כי הוא שמע 'צחות' לפרש את לשון הפסוק שאמר 'מריבה' בלשון נקבה, ולא 'ריב' בלשון זכר, לפי שהריב כבר היה קיים בין הרועים, ולכן ביקש אברהם אבינו שלכל הפחות תעצור המריבה בשלב זה ולא תמשיך ותתרבה, ולכן בכוונה ביקש שלא תהא 'מריבה' בלשון נקבה, כמבקש שהמריבה לא תרבה ותוליד עוד מריבות.

(מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

בעיר גוברובה היו שני אנשים שעסקו במלאכת השחיטה והבדיקה, אחד מהם היה שמואל ר' שמואל נתן והשני היה שמו ר' יעקב מריאנסקי. מחלוקת עזה קרעה את העיר סביב שני שוחטים אלו, היו שצידדו בשחיטתו של זה והיו בשליטתו של האחר, וכמובן שכל אחד לא אכל משחיטתו של אותו אחד שלא החזיק ממנו.

הרה"ק רבי יעקב דוד מאמשינוב זיע"א ביקר בעיר גוברובה במיוחד כדי להשכין שלום בין הניצים, אלא שרבים מאנשי המחלוקת שהשתתפו בעריכת שולחנו של הרבי נמנעו מלקחת שיריים מהרבי כמחאה על שהרבי מתערב בנעשה בעירם ובא להשכין שלום ביניהם.

באותו שבוע שהרבי ביקר בגוברובה הייתה צריכה להתקיים בעיירה סעודת מצוה גדולה, ובעלי השמחה ביקשו שהרבי יכבד בהשתתפותו את המעמד. לכבודו של הרבי ביקשו בעלי השמחה להכין סעודה מפוארת במיוחד, ולשם כך הם ביקשו מדייגי העיר שיצודו עבורם כמה דגים גדולים ומכובדים לסעודת מצוה זו. אלא שלדאבונם לא הצליחו הדייגים להעלות בחכתם אפילו דג אחד. בלית ברירה הכינו בעלי השמחה לסעודה רק בשר עגל.

כשהרבי הגיע לשמחה ונטל את ידיו לסעודה, תיכף כשהסב הרבי לשולחן החלו להגיש את הבשר. התפלא הרבי

ושאל: הרי המנהג הוא שבסעודת מצוה שכזאת מגישים גם דגים, ומדוע כאן לא מגישים דגים? נענו בעלי השמחה והשיבו לו, שאכן הם ביקשו מהדייגים שיביאו להם דגים, אלא שהדייגים לא הצליחו לדוג אפילו דג אחד. התפלא מאוד הרבי לשמע התשובה, ושאל לעצמו: הרי נהר גדול יש כאן ובו דגים למכביר, איך ייתכן שהדייגים לא הצליחו לצוד את הדגים, ושמה אין הדגים רוצים לעלות על שולחן אחד יחד עם הבשר. כך אמר הרבי, כשהוא סותם ואינו מפרש מפני מה לא ירצו הדגים לעלות יחד עם הבשר.

אחרי חקירה ודרישה מדוקדקת הודה הקצב אצלו נקנה העגל, שהוא בעצמו שחט את העגל, ולא אף שוחט מוסמך. כשחזרו החסידים וסיפרו את מה שגילו, התעכרה האוירה בסעודה. הסעודה שעמדה להיות חגיגת הסתיימה במצב רוח מדכא, כי לא אכלו בה לא דגים ולא בשר

מחבורים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סניפי
"ספרי אור החיים"

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • **בית שמש:** שדרות האמוראים 63 | נחל ניצנים 3 | יהודה הנשיא 6 • **בני ברק:** רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרנוביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • **מודיעין עילית:** שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 • **אלעד:** יהודה הנשיא 94 • **אשדוד:** יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנוס 8 • **ביתר עילית:** הרן 9 • **חיפה:** מיכאל 27 • **נתיבות:** הרמב"ם 1 • **נתינה:** הס 18 • **פתח תקוה:** רוטשילד 75

ספרי אור החיים
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

קול נשמע בכל גבולך הרחיבי מקום אהלך מבשר ואומר

מה נכבד היום כאשר לומדי התורה ועמליה בטהרה מתבשרים על פתיחת שערי הכולל "ידעת ש"ס", בהיכל ביהמ"ד הנודע בשערים 'באר ישראל', העתיד ברצות ה' לקבוע את מקומו כמסגרת חשובה ומועילה עבור אברכים עמלי תורה החפצים לרכוש ידיעות מקיפות בכל מרחבי הש"ס

שאיפותיהם ומשאלת לבם, לאחר ליבון הנושא ולמידתו לעומק, הודיעו ראשי המגמות בהיכל הכולל על סדרי לימוד המותאמים להגשמת השאיפות והוצאתם לפועל. בשעות הבוקר ילמדו האברכים הספק אחד במסכת בבא קמא, כאשר לאחר שיזכו לסיימה ולדעתה ב'מוזמנים', ימשיכו אל מסכתות בבא מציעא, בבא בתרא וכל יתר המסכתות בסדר נזיקין. בשעות אחה"צ ילמדו כל אחד מה שליכו חפץ, איש אשר כברכתו, לצד שינון וחזרה תמידית על המסכתות שכבר למדו ושינונו.

בחזונו רואים ראשי המגמות, את האברכים המופלגים הבקאים בכל סדר נזיקין, שוקדים על התורה בהיכל המפואר לצידם של חבריהם לספסל הלימודים, תלמידי חכמים מובהקים יושבי על מדין. המחזה המרנין עתיד לגרום לשילוב מנצח של אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, בניצוחם של ראש הכולל וראשי המגמות.

לקראת פתיחת זמן חורף הבעל"ט, המקדים את תחילתו ליום ג' שנכפל בו 'כי טוב', הוכרז על 'מבצע' מיוחד במינו, כאשר התבקשו הלומדים כי עליהם להוסיף ולרכוש על דפי הגמרא הסדורים במוחם, עוד כמאתיים דפי גמרא 'מוזמנים'! ראשי המגמות מציינים כי אמנם היעד מאתגר ואינו בא בקלות, אך ההשקעה והמאמץ תתוגמל כראוי, והדבר נעשה כדי להמריץ, לעודד ולהגביר את השאיפה, עדי יזכו לדעת חצי ש"ס ואף את הש"ס כולו.

בו בזמן שמחוץ תשכל חרב - הן צחצוח חרבותיהם של אויבי ישראל אשר אינם מסתירים כוונותיהם להשמיד ולאבד רח"ל, ולולא ה' היה לנו שווא שקד שומר, והן חרבו של היצה"ר בשלל פיתוייו הצצים חדשים לבקרים, ולאחרון הכביד בניסיונותיו להצר את צעדיהם של לומדי התורה - מתבצרים להם ציבור לומדי התורה בהיכלי התורה ומתעלים בעבודת הבורא יתברך. מה גדולה היא השמחה, שדווקא בזמני אופל וחשכה, אתוספו ספסלי בבי מדרשא, להאיר מתוך החשיכה.

ישראל, דבר שיהווה ללא ספק, אבן דרך רבים וטובים שיחפצו לצעוד בעקבותיהם. הקמת המבצר התורני נעשתה לאור ההתעוררות הגדולה המתחוללת בשנים האחרונות בקרב ציבור שוחרי התורה, לעמול ולהשקיע בידיעת התורה ב'מוזמנים'. המהפך העצום סחף אחריו מאות ואלפי איש מכל גווי הקשת של הציבור החרדי הירא לדבר ה' בכל רחבי תבל, זקנים ונערים, בחורי ישיבות ואברכי כולל, לצד בעלי בתים העמלים לפרנסתם, שביום מן הימים טעמו מיערת הדבש ונסחפו אף הם אחר המהפכה הכבירה המתחוללת בקרב לומדי התורה שהפכה להיות חלק מהם. לאור זאת התבשרנו לאחרונה על שלב נוסף בדרך לידיעת התורה, כאשר בכל עיר ובכל מדינה מוקמים בזה אחר זה היכלי תורה המיועדים לאברכים עמלי תורה שחפצה נפשם לדעת את הש"ס כולו מרישא ועד גמירא.

סדרי ותכניות הלימודים בכולל 'יודעי ש"ס' נקבעו ברמה גבוהה העתידה להעניק מענה לאותם אברכים החפצים לדעת את הש"ס בידיעה ברורה. למסגרת הכולל נבחרו ונבררו כמו בפניצטה, אברכים מופלגים בני תורה משכמם ומעלה, אשר זכו לרכוש קנייני נצח בידיעת התורה תוך מאמצים כבירים, ובמוחם סדורים מאות דפים בידיעה ברורה. על מנת שיוכלו האברכים לממש את

אבן יקרה נוספת השבוע, עם תחילת זמן חורף הבעל"ט, לכתר התורה של היכל התורה 'באר ישראל', עם פתיחת שערי הכולל החדש לאברכים תלמידי חכמים משכמם ומעלה בהיכל התורה המפואר, מרבה ישיבה ומרבה תורה.

זה מכבר נודעו בשערים פעליו של בית המדרש 'באר ישראל', תורה מפוארה בכלי מפואר, המרכז את כוחות העילית של עולם הדיינות בהווה ומכשיר גם את דייני דור העתיד, הזוכים לברכתם ולתמיכתם של כל גדולי ישראל וראשי בתי הדין בארה"ק שחורגים מגדרם ומעת לעת יוצאים במיוחד למסור שיעורים ולעורר דיונים בשאלות העומדות על הפרק בדיני ממונות שבחלק חושן משפט, רבני בית ההוראה "באר ישראל". לצדם של הדיינים המופלגים הצומחים בהיכל התורה, שוכנים מורי הוראה מובהקים, אשר ידיהם רב להם לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, המשיבים מדי יום על מגוון רחב של שאלות הלכתיות בכל ארבעת חלקי השולחן ערוך, החל מהלכות הנוגעות בחיי היום יום, הלכות שבת ומועדים, ועד לדיני תערובות ובשר בחלב, הלכות סת"ם וריבית, דיני ממונות ועוד.

ועתה מתקיים בו בהיכל התורה "הרחיבי מקום אהלך", כאשר אל לגיונו של מלך מצטרפים ארבעה עשר אברכים מופלגים בתורה ויראה, הבקאים במאות דפי גמרא, ושאיפתם וחזונו אינו יודע שובע, ברצותם לרכוש עוד ועוד קניינים בידיעת התורה.

את פתיחת הכולל יזמו ראשי ומנהלי הכולל אשר נרתמו למטרה שנגבה זו להגדיל תורה ולהאדירה. תוך שאיפה כנה כי היכל הכולל עתיד ברצות ה' לגדל עדרים של תלמידי חכמים המבקשים להשתלם בידיעת הש"ס כולו.

בשורת הקמת הכולל החדש 'יודעי ש"ס' אשר כשמו כן הוא, התקבלה בקורת רוח מרובה בקרב לומדי התורה וזכתה להדים חיוביים, כאשר רבים מביעים את סיפוקם נוכח התרחבות היכל התורה המפורסם 'באר

קול חלה וילדה מי זאת, מי שמע כזאת, קול טהור פעל כל אלה, ומי ראה כאלה, הושע נא הוֹי שְׁעִשְׁעוֹת ברכתנו לאברכים המופלגים הבאים בשערי היכל התורה, ראו ברכה בעמלכם, טעמו וראו כי טוב, בואו שערי בתודה

שישו ושמחו בשמחת תורה

הלכות רפואה בשבת

שיעורים לארגוני ההצלה - חברי מד"א - צוות הצלה בית שמש

שנמסרו ע"י הגאון רבי אהרן מרדכי גרין שליט"א

בבית המדרש 'באר ישראל'

בש"ה גיליון י"ה

קיצור הלכות יחוד

ד. בדלת פתוחה מותר לאיש להתייחד אפילו עם פרוצה או גויה, ונלמד מקל וחומר ממה שהותר יחוד לכשרה עם פרוץ, לפי שאין הפרוצה מחזרת אחר האיש כמו הפרוץ. [דבר הלכה שם סי"ז].

ה. לכן, בכל אופן שאיש ואשה באים למצב של יחוד, צריכים לפתוח את הדלת. אולם נחלקו הפוסקים בדלת פתוחה לחדר מדרגות ואין רואים מהנעשה בכל הבית האם מועיל פתיחת הדלת להיתר היחוד, דעת הגרמ"פ זנדר [בספרו קיצור הלכות טהרה] להקל בזה, וכן כתב בפתח הבית [שם], ודעת הגר"מ סירוטה להחמיר בזה.

ו. דלת סגורה ולא נעולה, אם דרך אנשים להיכנס שם ללא רשות, כגון מרפאה או חנות, וכיוצא בזה, אין איסור יחוד, ואם אין הדרך להיכנס שם ללא רשות, יש איסור יחוד. [הכרעת הפוסקים]. מאידך לדעת החזון איש בדלת סגורה ולא נעולה אין איסור יחוד, דכיון שיש אנשים שאינם מנומסים ופותחים הדלת ללא רשות, לא יבואו המתייחדים לעבירה, דבר הלכה. כתב בפת"ש דלדעת הגרעק"א ובית מאיר דלת סגורה אפילו אינו נעולה לא הוי בכלל דלת פתוחה דבעינן פתוח ממש כפשטות לשון הגמרא, ולדעת הרדב"ז דוקא בדלת סגורה ונעולה יש איסור יחוד, דכתב הרשב"א ודוקא שנעלו במנעול, דאם אינו נעול אפילו שהדלת סגורה הוי בכלל פתוח, וכ"כ המהרש"ם מרבינו יונה בספר היראה שכתב כך: ואיזהו יחוד, סגור במפתח או מנעול].

ז. דלת שאי אפשר לפתוחו מבחוץ, נידון כסגור ונעול. [פתח הבית שם].

ח. נסיעה במכונית. בכבישים שיש בהם תנועת רכבים, אם יכולים לראות דרך החלונות מהנעשה במכונית, אין איסור יחוד. [הגר"מ סירוטה]. והוסיף הגר"ח חזן, דבלילה ראוי להדליק את האורות קריאה וכדו', כדי שיראו מבחוץ מהנעשה ברכב].

ט. אמנם לכתחילה כשאשה צריכה לנסוע לבד נכון יותר לחפש עבודה נהגת, וכשאינו מתאפשר, יזמינו נהג מחברת הסעה ידועה ומוכרת, או נהג מוכר וירא שמים.

י. גם באופן שמותר לאשה לנסוע במכונית, תקפיד שלא תשב ליד הנהג, אלא בספסל מאחוריו.

יד. העמדת שומר.

א. אין איסור יחוד באופן שהמתייחדים העמידו שומר, המונעם מעבירה. ב. ילדים או ילדות מגיל חמש עד גיל תשע, נחשבים לשומרים טובים. ג. ביום די בשומר אחד, כשהולכים בדרך ובלילה צריך ב' שומרים. [בקידושין פ"א: אמר רבא מתייחד אדם עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה, ופרש"י שיודעת מהי ביאה שתדע לספר בשוק ומגלה סודה, ומתוך קוטנה לא לבשה יצר הלכך אין כאן משום דעת קלה שלא תהא נוחה להתפתות. ואע"פ שאסור להתייחד עם ב' נשים, ביאר בב"ש שם סקט"ו בשם הבי"ח דהטעם שאסור להתייחד עם קטנה מבט ג' הוא מחשש שמא יאנסנה, וכשנמצאת עם גדולה אין לחשוש לזה כי הגדולה תשמור, והקטנה משמשת לשומר עבור הגדולה, שמתביישת שלא תגלה קלונה ברבים, אולם בחזו"א אהע"ז סל"ה או"ג כתב בדעת החלקת מחוקק שם סקט"ו, שאיסור יחוד עם קטנה מבט ג' הוא מחשש פיתוי, וביאר בדברי סופרים ס"ק ק"ג, דמכל מקום מועיל שמירת קטנה, דכיון שהגדולה משומרת מהקטנה שוב הויא הגדולה שמירה על הקטנה שלא תפתה].

ד. מי שמותר להתייחד עמו יכול לשמש כשומר, לדוגמא, איש יכול להתייחד עם אשה ביום, כשנמצאת שם אמו או בתו או אחותו. אמנם בביתו ואחותו מועיל דוקא מגיל חמש ומעלה. [נכד בר מצוה בא לישון אצל סבתא אלמנה בלילה, ונכדה אחרת בת מצוה באה גם כן לישון שם, יש איסור יחוד לנכד והנכדה, ואפילו שהסבתא נחשבת לשומר, בלילה אינו מועיל שמירה אחת].

ה. מותר לאיש להתייחד עם כלה וחמותה, אשה ובתה החורגת, או עם שני גיסות, שאין נשים אלו מחפות זו על זו, ונחשב כהעמדת שומר.

ו. אם ביקש משכן או שכינה שיכנסו לדירה מדי פעם, הרי זה כהעמדת שומר המותר את היחוד. ובלילה צריך לבקש משני שכנים. [שו"ע ונו"כ שם ס"י, דבר הלכה סימנים ד, ה, ח, דבר היחוד פ"א].

ז. העמדת שומר מתיר את היחוד אפילו באיש שלבו גם בה, עסקיו עם הנשים, פרוץ, גוי. [דבה"ל ס"ד, וס"ח, משמרת היחוד פ"ט].

י. ב' אנשים כשרים ביום ובעיר.

א. לדעת השו"ע [שם ס"ה] אסור לאשה להתייחד אפילו עם הרבה אנשים, ולדעת הרמ"א [שם] מותר לאשה להתייחד עם ב' אנשים כשרים שומרי תורה ומצות, ביום, ובעיר, משום שכל אחד נחשב שומר כלפי חברו, משום שכל אחד מתבייש מחבירו, או משום שכל אחד מפחד מחבירו שלא יגלה קלונו ברבים.

ב. והטעם שהתירו דוקא ביום, כי בלילה יש לחשוש שאחד ירדם, ותהיה ביחוד עם אחד. ודוקא בעיר, כי בשדה יש לחשוש שאחד יצא לעשות צרכיו ותהיה ביחוד עם אחד.

ג. היתר יחוד לב' אנשים כשרים עם אשה ביום ובעיר הוא גם באשה פרוצה, ואפילו עם גויה.

ד. במקום הצורך אפשר להיתר יחוד אשה עם ב' אנשים אפילו אם רק אחד מהם כשר והשני פרוץ או גוי, כי הפרוץ מפחד מהכשר, והכשר מתבייש מהפרוץ, מה שאין כן בב' פרוצים שאין מתביישים זה מזה.

ה. היתר יחוד לאשה עם ב' אנשים כשרים ביום, מועיל גם בב' אנשים שלבם גם באשה המתייחדת, וכן בב' אנשים שעסקיהם עם הנשים. [דבר הלכה ס"ח, משמרת היחוד פ"ט. ובלילה כיון שצריך ב' שומרים, צריך שלפחות שנים מהשלשה יהיו כשרים, דאם רק אחד יהיה כשר ויתנמנם נמצאת ביחוד עם ב' פרוצים, שאינו שמירה, יש"ש קידושין פ"ד סכ"א].

יא. ג' אנשים כשרים אפילו בלילה או חוץ לעיר.

א. לדעת השו"ע [שם] אסור לאשה להתייחד אפילו עם אנשים הרבה, אמנם לדעת הרמ"א [שם] מותר לאשה להתייחד עם ג' אנשים כשרים שומרי תורה ומצות, אפילו בלילה - בשעה שרגילים האנשים לילך לישון, או חוץ לעיר - במקום שאין שם אנשים, משום שכל אחד נחשב שומר כלפי חברו.

ב. וטעם להיתר יחוד עם ג' אנשים: בלילה, דאין לחשוש שב' אנשים ירדמו, ואפילו אם אחד ירדם, הרי היא נשארת עם ב' אנשים. וחוץ לעיר, דאפילו אם אחד יצא לעשות צרכיו, הרי היא נשארת עם ב' אנשים.

יב. ד' נשים, יש מתירים לאיש להתייחד עם ד' נשים.

א. יש אומרים דמותר לאיש אחד להתייחד עם ד' נשים אפילו בלילה או חוץ לעיר, אם אין עסקו עם הנשים, ואין לבו גם בהם. [רמ"א שם, מה שכתבנו ד' נשים, ע"פ קיצור הלכות יחוד להגרמ"פ זנדר בשם בעל האגרות משה, וכן מורה הגר"מ סירוטה, מאידך יש מורים שמקילים בעת צורך גדול גם בג' נשים, כמו שכתב רש"י. טעם האוסרים לאיש אחד להתייחד עם ב' נשים, איתא בגמרא קידושין ד"פ: לפי שנשים דעתן קלה, ופירש רש"י שם, דאחת תחפה על חברתה ואינם נחשבות לשמירה, מאידך סברת המקילים ביחוד עם ג' או ד', דכשהם ג' או ד', מתביישות יותר זו מזו ונחשב לשמירה].

ב. הוראת הפוסקים דפרוץ או עם פרוצות אין להקל בזה. [פתח הבית פ"ו].

ג. כשנסועות בנות או נשים בספינה והספן אינו שומר תורה ומצות, יש איסור יחוד, ואין להיתר אלא אם מצטרף לשיט לפחות אדם אחד כשר להיות שומר עליהם. [הגר"מ סירוטה, ויש לוקחים לנסיעה כזו שתי בנות קטנות שגילם בין חמש לתשע, והם משמשות לשומר כדלהלן, או שלוקחים לנסיעה כלה וחמותה, או שתי גיסות, דנשים אלו כיון שהם צרות זו לזו, יכולות לשמש כשומרים].

יג. דלת פתוחה או חלון פתוח.

א. חדר שדלתו או חלונות פתוחים, ויכולים העוברים ושבם לראות מהנעשה בכל החדר, אין איסור יחוד, דמחמת הבושה לא יבואו המתייחדים לידי עבירה.

ב. אמנם בזמן שאנשים ישנים, או כשהחדר נמצא במקום שאין שם עוברים ושבם, יש איסור יחוד אפילו בדלת וחלון פתוחים. [שו"ע ונו"כ שם ס"ט. פתח הבית פ"ג].

ג. בדלת או חלון פתוח, מותר לאשה להתייחד אפילו עם פרוץ, גוי, עסקיו עם הנשים, אולם עם לבו גם בה, אין להקל אפילו באיש כשר אלא בשעת הדחק. [ט"ז, פת"ש, דבר הלכה ס"ג, משמרת היחוד פ"ו ס"כ ובהע' שם].

מולין יקדין ויהיושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה רא חזרה

חזרה רא חזרה
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

הבושה מבטלת גזירות קשות מעל האדם

נפשם ויגיעו עד שערי מות. ויזעקו וגו'. ישלח דברו וירפאם וגו'. יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. ויזכרו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברינה, ויותר מכך, שממני נמנע החולי עוד בטרם יבוא אלי בזכות הביזיונות.

אין דבר יותר טוב מביזיונות

וזאת יש לו לכל אדם להחדיר לקרבו, אמנם מבקשים אנו 'ואל תביאני לידי בזיון', אך לכל אדם ישנם מצבים בהם מאן דהו עולב בו ומשפילנו, ואז יש לו להבין כי אין דבר יותר טוב מהשפלה לפעול בעבורו ובעבור זרעו ישועה מעל הטבע, ואף אם נגזרה גזירה חלילה ניצול ממנה בכח הביזיונות, וזוכה לרב טוב בזכות אותם הרגעים בהם היה מן הנעלבין ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים שעליהם הכתוב אומר (שופטים ה לא) 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו', מה לנו גדול מכך להקראות 'ואוהביו' של מלך מלכי המלכים.

ולא לחינם אמרו הקדמונים שאם אדם היה יודע מה מרוויח מהביזיונות וכמה הם טובים עבורו בעולם הזה ובעולם הבא, הרי שהיה רודף אחריהם. וכדבריו המופלאים של רבי חיים ויטאל ע"ה בספרו **שערי קדושה** (ח"א) שער ו: ואם יחפץ איש לא תענונו, והיה נעלב ולא עולב, כי על זה כתיב 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו', והעבר על מידותיך לכל מי שחטא, ולא תרגיש צער אפילו בלבבך כי טוב הוא לך, כי כל המעביר על מידותיו מעבירים לו על כל פשעיו (ר"ה יז), ומכל שכן עוונות וחטאות. ובסוף דבריו הקדושים מוסיף הוא על כולנה בשגב הביזיונות ואומר: **ואם עיני שכל לך היה לך לחפש מי שיצערך כי חיים אתה מבקש לך.**

אמנם לא כל אחד הוא במדרגה שיכול לשמוח כאשר נשפך דמו 'אזיל סומקא ואתי חיורא', אך לכל הפחות ידע בליבו כי כאשר סופג ביזיונות - מתנה הם בשבילו, וכמו שאמר **המלאך המגיד** שהיה לומד עם **מרן הבית יוסף ע"ה** (מגיד מישרים ויקהל ד"ה עוד אמר), שאם היו יודעים אנשים את שכן הביזיונות והתועלת שהם זוכים לקבל בעבור שמדברים עליו בגנותו, היו שמחים כאילו הביאו להם מתנות כסף וזהב.

ועשו מעשה צדקה עצום שהקב"ה מחשיב להם לטובה. אך דבר נוסף רואים כאן, שכשאדם מתבזה כמו בשני המקרים הללו שנחשדו והתבזו ושתייהן, זוכה ע"י כך לצאצאים קדושים שיאירו ויושיעו את ישראל, כתמר שחשדה יהודה זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים, וכחנה שחשדה עלי זכתה ויצאה ממנה שמואל ששקול כמשה ואהרן (שם).

דבריו יתבארו ביותר על פי המסופר על **הרה"ק רבי מנחם מנדל מפרימשלאן ע"ה** שקרא לאוהביו לסעודת הודיה, וסיפר להם כי מקובל הוא שאם נגזר על האדם חולי או מכאוב שולח לו הקב"ה אדם שיפגע בו וישפילנו וכך יוצא הוא ידי חובת החולי או הכאב. אם כן, המשיך הרה"ק ואמר, היום זכיתי לביזיונות גדולים דבר המוכיח שעמדה כנגדי גזירה קשה ועצומה ולכן שלח הקב"ה ביזיונות גדולות אלו להצילני מהחולי, על כן מחויב אני להודות לו בקהל ועדה על חסדו הגדול שגמל עימי, כדרך כל אדם שניצל מחולי שיש לו להודות ולשבח על הצלתו כנאמר (קז יח-כב) 'כל אוכל תתעב

והאמן בה' ויחשבה לו צדקה (טו, ו).

כתב **בעל הטורים** בפסוק שלפננו שיש במסורה מלבד זה עוד שני מקומות שנאמר בהם 'ויחשבה', האחד 'ויחשבה לזונה' הנאמר בתמר (שם לח טו), והשני 'ויחשבה עלי לשיכורה' הנאמר בחנה (שמואל א' א יג). ורמז יש כאן על דרך מה שאמר רבי יוסי (שבת קיח): 'הא חלקי עם מי שחושדין בו ואין בו', שהרי גם בתמר וגם בחנה שתייהן נחשדו בדבר שלא היה בהם ונחשב להן לצדקה כמאמר הכתוב במקום השלישי 'ויחשבה לו צדקה'. וכלשון בעל הטורים בשם אביו הרא"ש ע"ה: שהרי תמר בשביל שחשדה יהודה זכתה ויצאו ממנה פרץ וזרח שיצאו מהם מלכים ונביאים (מגילה י:). וחנה בשביל שחשדה עלי זכתה ויצא ממנה שמואל (ברכות לא). וזהו בשביל שנחשדו לזונה ולשכורה נחשב להן לצדקה, עכ"ל.

בזכות הביזיונות שספגו זכו לזרע קודש מלכים ונביאים

מכאן יש לנו להבין מה גדלה מעלת הנחשד בדבר שאין בו עד כדי כך שנחשב להם כאילו

מילתא דפליאה

חותם המילה - שם ה' הנקרא על האדם לסלק הסט"א

וּנְמַלְתָּם אֶת בָּשָׂר עַרְלָתָם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם (יז, יא).

בחותם זה של 'ברית מילה' זוכה כל יהודי שיתקיים בו הכתוב (דברים כח י) 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך', כפי שכתב **השפת אמת ע"ה** (ליקוטים תקנ"ז תקנ"ב כ"ב טו). כי 'שם' בגימטריא שד"י הוי"ה, ובזכות ברית מילה שורים שמות שד"י הוי"ה באדם, וזוהו מסתלקת סטרא אחרא מן האדם, כי 'שטן' בגימטריא שד"י הוי"ה, וגוברים שני השמות לסלק השטן מן הנימול.

אך אם חלילה וחס פוגם באות ברית קודש ממנו קדושת שמות שד"י הוי"ה, ועליו נאמר (במדבר יט כ) 'את מקדש ה' טמא', ובמקום קדושת ב' השמות שורה עליו השטן שהוא 'אל אחר', תחת שם הוי"ה שורה עליו הנחש מבפנים, ובמקום שם שד"י מבחוץ שורה עליו סם המות.

זהו אם כן ביאור תיבות 'וחק בשארו שם' שבברכת המילה, שכיון שחתם בבשרנו אות קודש מקבל כל איש ישראל כח וחיזוק לעמוד כנגד פיתויי היצר ותחבולתיו ויכנס בדביקות אלוקית זו לתורה ולמעשים טובים בכל ימי חייו.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

חותם המלך - שם הוי"ה מבפנים ושד"י מבחוץ

שאמרתי לעולם די. ומובא בספרי קודש, כי מה שהיה העולם מרחיב והולך, פירושו שההעלם שיש בבריאה המסתיר את חיות ה' ושעל ידו נתהווה כלל הגשמיות, היה מתרחב ומתגשם יותר מידי, ולכן אמר לו הקב"ה די, שלא יתגשם העולם יותר, שאם יהיה כך, לא יוכלו הנבראים לעמוד כנגד רוב ההסתר, ותבטל תכלית הבריאה שהיא להכיר אלוקותו הנסתרת בטבע.

וכמו בעולם כך הוא בכל אדם שהוא עולם קטן, וכל מה שיש בעולם יש גם באדם, וכן כלול הוא מכללות הבריאה שהוא שמים וארץ וים, שלפיכך נקרא 'איש', ראשי תיבות ארץ ים שמים (כלי יקר בראשית ו א). כי נשמתו מן השמים וגופו בלול מעפר ומים. ולכן גם בו נחתם שם שד"י הרומז שאמרתי לעולם די, שבבריא האדם מן המים והעפר ניתן בו הטבע לרצות להתפשט בכל דבריו, ותמיד מתאווה להתרחב ולהתפשט בלא גבול ואף לדברי איסור, אלא שגערותו של הקב"ה בכוח התורה היא העוצרת אותו ומגבילה אותו שלא יתפשט מן הראוי לו, והתורה מלמדת את האדם לתת גבול ומידה לכל מעשיו שלא לצאת מגבול המותר לו.

הוי"ה מלבר - כח לשאוף ולהתפשט ברוחניות ללא גבול ומידה

מאידך, יחד עם שם שד"י נחתם מבפנים גם שם הוי"ה - הרומז להתפשטות ללא גבול כפי שמורה שם הוי"ה שהוא יתברך היה הווה ויהיה. ללמד ולתת כח לעם ה' להתפשט ולהתרחב בעניני רוחניות בקנייני קדושה ללא גבול ומידה. כי בעבודת השם נצרך למידה ההפוכה, שלא יספיק לאדם כל מעשים טובים שבעולם, על דרך הכתוב (דה"י ב' יז ו) 'יגבה לבו בדרכי ה', ובקנאת סופרים תרבה חכמה (ב"ב כא.), שישאף תמיד למדרגות יותר גבוהות בתורה ובעבודת השם יתברך.

לכן שם שד"י נמצא על המזוזה מבחוץ ושם הוי"ה מבפנים, לרמוז שמידה זו של צמצום, ראויה רק בעניני עולם הזה, אך לא כן בעבודת השם, ואדרבה, יש לנהוג במידת שם הוי"ה, שהוא שם המתפשט 'היה הווה ויהיה אין סוף ברוך הוא', ובזה יש לשאוף ליותר ויותר.

תק"ם' העולים כמנין 'ישראל'. וביארו החיד"א ע"ה (דבש לפי מערכת מ"ם אות כא) שלרמז בא כי מצות ברית מילה היא תחילה לכל דבר, ורק לאחר שנימול יכול לזכות להיקרא בשם ישראל, ואחר שנקרא בשם ישראל אז יזכה לקבל שפע טוב משם הוי"ה ב"ה.

הקב"ה נגלה לאברהם בשם שד"י להורות כי בעת המילה נשלם

חותם שם זה

כן נרמז בחותם המילה שם הקודש 'שד"י' שאף הוא נגלה ומאיר בחותם המילה. ונאמר בפרשת המילה שנגלה הקב"ה על אברהם אבינו בשם 'א-ל שד"י', ואמר לו 'אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים', ודקדקו הראשונים מדוע נזכר כאן בשמות אלו דוקא, ויש לומר ששם שד"י הוא הנקרא חותמו של הקב"ה כדאיתא בזוהר הקדוש (רעיא מהימנא פינחס רנז), ובאמצעות המילה נחקק בכל יהודי חותם זה, כלשון התיקונים (תקון כ"ב סו). 'ומאן דמשקר בברית מילה הוא משקר בחותמא דמלכא, דאיהו רשים ביה שד"י מלבר הוי"ה מלגו', ולכן נגלה עליו בשם זה.

על כך מברכים 'וצאצאי חתם באות ברית קודש' כי במילה נחתם חותם המלך בבשר קודש של כל איש מישראל. שבכל אדם יש אותיות ש' וד', שכאשר מגביה זרועותיו כנגד ראשו הרי צורת האות ש', וכשמושיט יד שמאל לפניו ויד ימינו מונחת כדרכה הרי זה כצורת ד', ועל ידי מעשה המילה נגלית האות י'. ומובא מהמקובלים ע"ה כי ה' נשלמת בעת הפריעה שנגלית העטרה הרומזת לצורת יו"ד, ובכך נשלם חותמו של הקב"ה בשם שד"י.

שמות הקודש מסייעים להצטמצם בעניני עוה"ז ולהתרחב בקנייני עוה"ב

עניינם של שמות אלו החתומים בגוף כל איש יהודי מבואר בספרי הצדיקים, כי שם שד"י מורה על צמצום כמבואר בגמרא (חגיגה יב.): בשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי, עד שגער בו הקדוש ברוך הוא והעמידו, שנאמר (איוב כו יא) 'עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערותו', והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (בראשית יז א) 'אני אל שדי', אני הוא

וירא ה' אל אברהם ויאמר אליו אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים (יז א). כח האלוקי הניתן לו לאדם קודם ביאתו לעולם מתגלה ומתקיים בברית המילה, שכל מהותה חותם אלוקי והשתתפות האדם יחד עם הקב"ה כביכול, כפי שכתב הטור בהלכות מילה (יו"ד סי' רס): כי היא אות ברית חתום בבשרנו, ואינה כשאר כל המצוות כמו התפילין והציצית שאינן קבועין בגוף וכאשר יסירם יסיר האות, אבל המילה היא אות חתום בבשרינו, ומעידה בנו, שבחר בנו השם מכל העמים ואנחנו עמו וצאן מרעיתו אשר לדור ודור אנחנו חייבים לעובדו ולספר תהלתו.

מאחר שזו סיבת המילה יובן מדוע נחתמו בה שמות הקדושים, וכדאיתא בתיקוני זוהר (תקון כ"ב סה): שמצות מילה היא חותמו של הקב"ה, וכל מי שמשמר ברית מילה כאילו שומר את השם הקדוש, ומאן דמשקר בברית מילה הוא משקר בחותמא דמלכא, דאיהו רשים ביה שד"י מלבר הוי"ה מלגו. כי אכן על ידי המילה ניכר ונודע כי שלו אנחנו.

צירוף שם הוי"ה

שם הוי"ה הקדוש נרמז בכתוב (דברים ל יב) 'מי יעלה לנו השמימה', ראשי תיבות 'מילה' וסופי תיבות הוי"ה, לרמז ששמירת הברית היא שמירת שם הוי"ה. וזהו הרמז 'מילה' אותיות 'מל י'ה, ו'מוהל' אותיות 'מל ו'ה', שעל ידי מצות מילה זוכים להשלים שם הוי"ה הקדוש. וכתב הבן איש חי ע"ה בספרו מלאך הברית (משפטים ד"ה גם ידוע) בשם המקובלים, ששני ידיו של המוהל כוללות שני פעמים חמשה אצבעות כנגד שתי ההי"ן, וגיד המילה הוא כנגד אות ו"ה, והעטרה הנגלית במילה היא כנגד אות יו"ד, נמצא בין הכל צירוף שם הוי"ה הקדוש.

וזהו סוד המילה להפך הדין לרחמים, ולהמתיק שם אלה"ם שהוא דין, שיתהפך לרחמים כפי שרומז שם הוי"ה. ובזה יובנו דברי חז"ל (שבת קלז): מל ולא פרע כאלו לא מל, כי כיון שלא גילה את העטרה הרי חסר גילוי אות יו"ד של שם הוי"ה, וממילא חשוב כאילו לא מל בכלל.

עוד מובא בשם רבינו אפרים שהתיבות 'מי יעלה לנו השמימה' אחרי שנחסר מהם ראשי וסופי התיבות ישארו אותיות

'מעשה אבות סימן לבנים'

וככתוב לגבי אברהם: 'כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט' (בראשית יח ט). בזה יובנו דברי המדרש (במדב"ר פי"ז) שלאחר שעמד אברהם בנסיון העקידה 'באותה שעה אמר אברהם איני זז מכאן עד שתשבע לי שאין אתה מנסה אותי עוד לעולם', כיון שלאחר שראה שנתן כל כוחו בבניו שיוכלו לעמוד בכל נסיון שיבוא עליהם ואף נתברך על ידי המלאך הוא וזרעו, ביקש שלא יבואו עליו נסיונות אחרים כיון שאין בהם צורך עוד.

בסיפור המסעות של אברהם ובחפירת הבארות ע"י עבדיו של יצחק, ועוד (ראה רמב"ן בראשית יב, ו). על בסיס אלו הדברים ניתן להבין את ענין עשרת הנסיונות שנתנסה אברהם אבינו על ידי השי"ת, כי בודאי כלפי עצמו לא היה צריך אברהם להוכיח שהוא נאמן להשי"ת ושומע את דברו, רק כל פעולותיו היו כדי להכין את הדרך לבניו אחריו ובכל נסיון שעבר עליו השריש כח בבניו שיוכלו הם לעמוד בנסיונות ולעשות תמיד את רצון השי"ת למרות כל קושי והסתה.

ויאמר ה' אל אברהם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך. (יב, א). ידועים דברי חז"ל שאמרו: 'מעשה אבות סימן לבנים' (ראה תנחומא לך לך), והמשמעות היא שהנהגת השי"ת עם האבות היא סימן לעתיד להתרחש עם בניהם אחריהם, וכן שהאבות במעשיהם הכינו וסללו דרך לדורות המאוחרים, והרמב"ן בפירושו על התורה נצמד לרעיון זה ובוזר ביאר רבים מן הפסוקים המארכים לפרט את תהלוכותיהם ומעשיהם של אבותינו הקדושים, כפי שמצאנו שהאריכה תורה

ברית קודש - עול מלכות שמים במסירות נפש

(נדרים לא:). וזאת כי אין אדם קונה התעלות בדביקות בה' יתברך רק ע"י מסירות נפש, שאין באפשרותו לזכות למדרגות ועליות בעבודת ה' יתברך בלי אותה מסירות נפש, וכן הגיד בקדשו הרה"ק החוזה מלובלין ע"ה (אור התורה ריש פרשת משפטים): ידוע מספרים הקדושים דהעיקר הוא למסור הנפש עם כל התאוות וכל המדות שלו להבורא יתברך שמו. וזה נקרא בשם זביחה על דרך שאמרו חז"ל (ברכות סג:). על הפסוק (במדב"ר יט יד) 'אדם כי ימות באוהל', אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן, רצה לומר שממית כל תאוותיו והנאותיו לשמו יתברך.

פסוקי קבלת עול מלכות שמים קודם הברית

לכך מיד עם כניסתו של אברהם תחת עול מלכות שמים שעיקרה קיום המצוות, נצטווה בראשונה למסור מעצמו וכמאמרם 'כי עליך הורגנו כל היום' זו מילה, ועליה אמרו בווהר הקדוש (לך לך צה). שכל המל את בנו כאילו הקריב קרבן, ולדברינו נעמים כי זו היא עיקר ותכליתה של המצוה שיתן כל אשר לו חיותו ונפשו למען בוראו כקרבן העולה לנחת רוח לפני המקום. בשל כך נהגו ישראל לומר פסוקי קבלת עול מלכות שמים קודם הברית, ואף בברית יצחק שלפניה, כי תכלית המילה היא קבלת עול מלכותו באהבה וביחוד גמור בבחינת כל ימי הייתי מצטער על הפסוק הזה 'בכל נפשך' אפילו נוטל את נפשו (ברכות סא:), ורמז יש כאן כי הגימטריא של 'ברית' במילוי עולה 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

וכפי שדרשו חז"ל (יומא פה:): 'ולא שימות בהם', הרי שבמצוה זו דרשו (גיטין נז:): 'כי עליך הורגנו כל היום' (תהלים מד כג) זו מילה, ומפרש רש"י 'דזימנין דמית', משמע שבמצות המילה אכן יש סכנה, אלא שהקב"ה יתברך יתעלה שמו לעד מגן על הילד ושומר עליו. וכך כתב רבינו החתם סופר ע"ה (שו"ת ח"ב יו"ד סי' רמה): שאף על פי שכתוב 'כי עליך הורגנו', שמשמע שהמילה הינה סכנה, ראינו בעינינו שלא כך הם פני הדברים ואפילו אחד מאלף לא מצאנו שניזוק ממנה, אם כן כיצד קוראים חז"ל עליה את הפסוק 'כי עליך הורגנו'. אלא ודאי שיש בכך סכנה אך 'שומר מצוה לא ידע דבר רע' (קהלת ח ה) וזכות המילה מגינה ולא מתים מחמת המילה. והחוט המשולש אומר דרשוני, ואיתו עמו ארבעה ונשיבנו, מדוע נקבעה מצוה זו בייחוד מיד עם ראשית בוא הרך הנולד לעולם.

קנין דביקות בקרבת אלוקים באה רק ע"י מסירות נפש

ליישוב דעתנו נתנה ראש ונביטה אל אברהם אבינו, הראשון שהכיר את בוראו והאיר את העולם, שעד שבא היה העולם מתנהג באפילה עד שבא אברהם והאיר. ואף שבאהבתו קיים כל התורה כולה ואפילו עירובי תבשילין (יומא כח:), אך המצוה הראשונה והיחידה שנצטווה עליה מפורשות היא ברית מילה, ולמרות שקיים כל המצוות לא נקרא שלם עד שמל כנאמר (בראשית יז א) 'התהלך לפני והיה תמים'.

התהלך לפני והיה תמים (יז, א). יש לבאר בזה, דהנה ראשונה לכל מצוות ה' הנה היא מצות ברית מילה, שהיא המצוה הראשונה שבחיי כל איש מישראל. וכיון שאין תוקף החסידות כבתחילתה (רוקח הקדמה), ברי הדבר כי ממנה יסוד ממנה פינה לכל החיים, ואחריה ימשכו התורה והמצוות שיקיים הרך הנולד במשך כל חייו.

רבים ונשגבים מעלותיה יותר מכל מצוה אחרת כפי שאמרו על כך חז"ל (נדרים לא:): 'גדולה המילה שנכרתה עליה י"ג בריתות', שבעוד על התורה כולה נזכר שלוש בריתות, על מצוה יחידה זו - מצות ברית מילה, נכרתו שלוש עשרה בריתות, שכן מצינו בפסוקים שבציווי הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה למול עצמו ובני ביתו, שלוש עשרה פעמים שנאמרה תיבת 'ברית'.

עוד מצינו בה חידוש על יתר המצוות, שהמבטלה חייב כרת, וביארו, שכיון שממנה באה חיות האדם, אם כן כאשר מבטלה נכרת הוא משורש החיים, ובודאי כוחה מרובה להשפיע לאיש אשר יחפוץ בחיים ומל את ערלת בשרו, שפע של חיות בגשמיות ורוחניות לכל חייו, וזאת על דרך שאמרו (יומא עו). 'מידה טובה מרובה ממידת פורענות', ואם המבטלה כך - המקיימה ודאי מרובה השפעת חיותו ממנה.

מסירות נפש למצות המילה

ולא זו בלבד אמרו, אלא לגודל חיובה מצינו שציותה התורה דבר שחלילה עלול להביא לידי מיתה, ואף שבכל המצוות שבתורה נאמר (לעיל יח ה) 'וחי בהם'

אֶצְנוֹת

פרשת לך לך

למדנו עבדת

כס"ד, ג' אלול רס"ו

ביהדותו ולהתקרב אל צורו ומחוללו, גם אם נתרחק ח"ו.

ובדברים הללו היה נראה להוסיף ולבאר את דברי הכתוב (שם פסוק ח) 'ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה', דהנה קשה איך יתכן שאברהם אבינו ע"ה בקש אות על הדבר שהבטיחו הקב"ה. אכן הרה"ק הקדושת לוי זיע"א פרש: 'במה אדע' מלשון חבור, כי 'דעת' הוא חבור, כמו (ד כה) 'וידע אדם', ובאר שם באריכות כי אברהם אבינו התפנו לשאל באיזה מדה צריך הוא לחבר עצמו כדי לירש את ארץ ישראל. ועל פי זה נראה לפרש עוד, שאברהם אבינו ע"ה היה חפץ להתחבר עם דורות הבאים, ובקש מהקב"ה הבטחה שגם זרעו ילך בדרך טובים, כמו שנאמר באברהם (יח יט) 'כי ידעתי למען אשר יצוה', וגם שם הידיעה היא מלשון חבור, שאברהם אבינו ע"ה רצה לחבר אליו את הדורות הבאים ולהיות חלק אחד עמם.

ועל דרך זה יתפרשו דברי ה'חדושי הר"ם' על הנקדה הפנימית של 'מגן אברהם' הנמצאת בכל אחד ואחד, שזו היא הנקדה הקטנה שבאה מאברהם עצמו. ועל נקדה זו הנמצאת בכל אחד ואחד השפיע אברהם לקיים אותה ולהותירה בבחינת הטוב השלם, והוא השומרת על כל יהודי בלבתי ידח ממנו נדח. ועל כן שאל את הקב"ה: 'במה אדע', באיזה ענין יהיה החבור הזה שלי לדורות הבאים. והראה לו ה' בחלומו 'ואת הצפר לא בתר' (טו י), שהוא רמז על בני ישראל, שלא תהיה להם שום התנתקות מן השורש, אלא כל הימים יהיו מחברים אליו, ואף לאחר שיהיי בגלות 'ועבדום וענו אתם'.

(ספר ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

הראשון. וכך הוא שאמר (פסחים קיז:): אמר רבי שמעון בן לקיש 'ואעשה לגוי גדול' זהו שאומרים 'אלהי אברהם', 'ואברכה' זהו שאומרים 'אלהי יצחק', 'ואגדלה שמך' זהו שאומרים 'אלהי יעקב', יכול יהו חותמין בכלל, תלמוד לומר 'והיה ברכה', בך חותמין, ואין חותמין בכלל.

ופרש רבנו המגלה עמקות זיע"א שבדברי ריש לקיש שאמר 'בך חותמין', יש רמז כי חתימת הגלות וסיימה תהיה על ידי העמידה בנסיון האמונה, שהיא מדתו של אברהם אבינו אשר גלה כי יש בורא לעולם ופרסם אלהותו בעולם כלו. ואכן כך מבאר במשנה בסוטה (פ"ט מט"ו): בעקבות משיחא... המלכות תהפך למינות. הרי שלפני ביאת המשיח תתברר הכפירה בעולם בכל עז, וברואי תבל יעמדו בנסיון גדול באמונה.

וכך אמרו במכילתא (פרשת בשלח): וכן אתה מוצא שאין הגליות מתכנסות אלא בשכר אמונה, שנאמר (שיר השירים ד ח) 'אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמונה', וכתוב (הושע ב כב) 'וארשתיה לי לעולם וארשתיה לי באמונה'. הא גדולה אמונה לפני הקב"ה, שבשכר אמונה שרתה עליהם רוח הקדש ואמר שירה, שנאמר (שמות יד לא - טו א) 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', וכן הוא אומר (תהלים קו יב) 'ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו'.

והנה מפרסמים דברי הרה"ק החדושי הר"ם זיע"א בבאור הכונה במטבע שטבעו חכמים: 'מגן אברהם', שהקב"ה הבטיח לאברהם שתהיה נקדה אחת ממנו בכל איש ישראל, אשר הוא יתברך מגן עליה שלא יוכל אדם לקלקל אותה, ונקדה זו מסייעת לכל איש ישראל כפי מדרגתו, לאחז

רבה אמונתך

ספר הגה"ח רבי זעליג פלדמן זצ"ל: כשהיה הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל במחנה כפיה ברוסיה עקב עבודתו בהפצת היהדות, הוא העסק בחטיבת עצים. המחנה עליו היה גוי רוסי שהיה בעצמו אסיר פוליטי, והיתה בו מדה מסוימת של אנושיות.

יום אחד הבחין אותו גוי ברבי יחזקאל כשהוא יושב על קורת עץ והוא שקוע במחשבות. שאל אותו הגוי: התוכל לגלות לי על מה אתה חושב בעת. ענה לו רבי יחזקאל: אגיד לך, אני חושב על כך שאני נמצא כאן במחנה בלי אפשרות לקיים מצוות, לא ציצית, לא תפלין.

הבקר אמרתי את התפלה 'מודה אני לפניך' והוא תרגם לגוי את המלים לרוסית, ושאלתי את עצמי: על מה בעצם אני מודה לקב"ה על כך שהחזיר לי את נשמתו כדי שאוכל להמשיך לחטב עצים? ואז עלה רעיון במחשבי: התשובה נמצאת בהמשך התפלה 'רבה אמונתך', אני מודה לקב"ה על עצם העבודה שהוא מאפשר לי לקיים את מצות האמונה בה'.

שנים רבות לאחר מכן כשבקר הרב אברמסקי אצל הרה"ק הר"י צמליובאוויטש זיע"א, בקש ממנו הרבי מליובאוויטש שיספר לו איזו חוויה מתקופת גלותו. ספר הרב אברמסקי את הספור הנ"ל. הגיב הרבי הר"י צמליובאוויטש ואמר: בשביל 'דעהרער' [-הבנה] כזה לבד היה שווה כל המאסר (סיפורים חסידיים ח"א עמוד 41).

הנקודה הפנימית - מגן אברהם

בפרשתנו, פרשת לך לך, מספרת התורה קורותיו של אברהם אבינו ע"ה שפרסם את האמונה בבורא עולם, והוא היה אבינו

חידון אֶצְנוֹת - נושא פרסים מי מזכר בפרשתנו גם מלך וגם כהן?

פתרון החידה - פרשת דברים:

ש. באילו שני הקשרים מוזכר המספר 21,000?
ת. משה מברך את בני ישראל 'יוסף עליכם ככם, אלף פעמים' - שהם יהיו פי 1,000 יותר (דברים א יא). משה מסביר שהוא היה זקוק לעזרה בהנהגת העם, ומינה שופטים שונים, כולל 'שרי אלפים' (דברים א טו).

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחם מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת דברים:
ה' י. מלול מבית שמש.

פתרון החידה וכן שם הזוכה, יפורסמו א"ה בגליונות הבאים

הפותרים נכונה יכנסו להגרלה א"ה
על סידור מתיבתא מנחם מעריב בהוצאת "עוז והדר".
את הפתרונות יש לשלוח אלינו עד ליום שני

למספר פקס: 077-470-26-81
או למייל: magdenot@gmail.com

נא לכתוב שם, כתובת מדויקת וטלפון.
בראש הדף לציין "עבור חידון לנוער".

מקדושים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה
מתוך אצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון ג'

פרשת לך לך | תשפ"ה

ראני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בהפרשה

נארוה חיש, בעל-העגלה של העיירה הובהל בדחיפות ובני הזוג עלו על העגלה יחד עם ילדתם. לצידה, בארגו דהוי וחלוד, נח צרור תרופות שתועלתן אינה נהירה, אם לא יועיל - לא יזיק.

'אוי רבי!' זעקו השניים לפני הצדיק, 'צרתנו צרה, ומכאובנו גדול מנשוא'.

'אין ביכולתי לעזור' באה במפתיע התשובה, ביבושה.

'הלא אין לנו סיכוי לישועה מלבד אצל הרבי' ניסו בני הזוג מזווית שונה. 'אני מאד מצטער' השיב הרבי, 'אך לא נראה לי שתוכלו לעמוד בנטל הנדרש כדי שאוכל להביא לביטול הגזירה'.

הנה, התעודדו השניים. הרבי רומז על אפשרות כלשהי.

אך אליה וקוץ בה. לא פחות מחמש-מאות רובל, הון עתק בכל קנה מידה ועל אחת כמה וכמה לפשוטי עם שכמותם, זהו הסכום הנדרש לצורך פדיון נפש לילדה. ולא, הרבי הבהיר בטון שאינו משתמע לשתי פנים כי אין ולא תהיה הנחה, לא משוא פנים ולא משא ומתן. הסכום סופי, גמור וממני עמו.

'עזוב' פלטה פערל במר לבה, 'הרבי סתם סוחט מאתנו את הפרוטות שאין לנו. הבה נשוב הביתה, נפתח תהלים ונשפוך שיח לפני אבא שבשמים. אצלו אין תעריף לישועות'.

'הו! הגני הרבי בחמימות, זו בדיוק היתה כוונתי'.

'כל עוד האמנתם בכוחי כצדיק, ולא השלכתם ייבכם על הקב"ה רבון כל העולמים, היה זה אך לשווא. ברגע בו נתתם מבטחכם באבא שבשמים, ראו כי ישועתכם קרובה לבוא!'

ענין יסודי זה אנו מוצאים בפרשתנו, בברכת הקב"ה לאברהם אבינו: 'וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וְאֶבְרָכָה וְאֶגְדָּלָה שְׁמִי וְהָיָה בְּרָכָה'. לעתים אנו מחפשים סגולות, תרים אחר הצדיק שיפעל עבורנו ושוכחים לרגע כי שערי שמים פתוחים לפנינו, לפני כל יהודי.

זאת מלמדת אותנו התורה הקדושה: 'וְהָיָה בְּרָכָה', היינו - בבוהק כיהודי הפותח שערי שמים לפעול ישועות, לך ולזולת, ובכך תזכה לאותו כח עצום המעניק לצדיק ארץ את היכולת לברך, להושיע ולגאול.

"וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וְאֶבְרָכָה וְאֶגְדָּלָה שְׁמִי וְהָיָה בְּרָכָה" (יב, ב).

המעשה הבא הובא במקורות רבים, גרסאות שונות לו ואף אודות זהות הצדיק העומד במרכז חלוקות הדעות. יש שסיפרו זאת על הרה"ק המגיד הקדוש מקאז'ניץ זי"ע, אחרים קיבלו מרבותיהם שהיה זה דווקא הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, ועוד כהנה וכהנה.

כך או כך, הצד השווה שכולם הינו התובנה העמוקה והנוקבת העולה מבין השורות לנוכח מעשה זה, והלימוד האישי שיש לכל אחד להסיק וללמוד ממנו, וכך היה מעשה.

'עשה משהו' התחננה פערל לפני שלמה זלמן בעלה, 'עוד מעט קט וגם דעתי שלי יתסרף עליי חלילה, ולו מחמת הצער הגדול'.

על דבור'לה, בתם החסודה והצדקנית של השניים, זו שכבר בהיותה רכה בשנים דיברו בה נכבדות מכל קצווי ארץ ונפוצו השערות שונות בנוגע לחתן המיוחס שיזכה בה, חולפת תקופה לא טובה.

תקופה לא טובה, אמרנו? אם לשפוט לפי פניהם האפורות והשקעים בשולי עיניהם של בני הזוג, קווצות שערותיו המלבינות של שלמה זלמן ומצחה חרוש הקמטים של פערל, נדמה כי הגדרה זו חוטאת לאמת ורחוקה מרחק רב מתיאור המציאות כפי שהיא.

דבור'לה ירדה מדעתה. אין דרך אחרת לומר זאת.

לא היה זה ביום בהיר, אולם ככל שחלף הזמן היטיבו ההורים להבחין כי חלה בבתם תמורה, ולא לטובה. מלמולים חסרי פשר הצטרפו להתפרצויות זעם בלתי נשלטות, רעיונות שונים ומשונים שהצד השווה לכולם הוא המזוהות שבהם לצד מעשי שטות המתאימים לפעוטות, ועד מהרה ניכר היה בחוש - הילדה לקתה בנפשה.

'מה ביכולתי לעשות' פכר שלמה זלמן את אצבעותיו בחוסר אונים, 'התחת אלקים אנכי, או שמא רופא נפש אני? וכי יש בכוחי להביא מזוור ומרפא לנפשה של הילדה?'

'לא ולא' השיבה פערל נחרצות, 'הבה ניסע אל הצדיק, והוא בכוחו הנשגב יושיענו'.

ממחשה למעשה. מזוודה קלה

גימטריא שי"ח. ולכאורה צריך להבין, דהא באמת כתיב את חניכיו שמנה עשר ושלש מאות ועל פי פשוטו אינו מרומז על אליעזר לבדו.

ונראה על פי הרמז, דהנה איתא בגמרא (ברכות כו, ב): "תפלות אבות תקנום". ונראה לפרש על דרך הרמז, שרצה לומר, שהאבות בצדקתם וכושר מעשיהם פעלו, שיועיל התפלה. והנה אברהם תיקן תפלת שחרית, יצחק תיקן תפלת מנחה, יעקב תיקן תפלת ערבית. והיינו רצה לומר, שכל אחד פעל שתועיל התפלה ההיא, והוא לשון 'תיקן'. והנה התפלה נקרא 'שיח', כדכתיב (בראשית כד, ג): "וַיֵּצֵא יַצְחָק לְשׁוֹנָה" וגו'.

וזה יש לרמז בהפסוק 'וַיִּרַק אֶת חֲנִיכָיו שְׁמֹנֶה עָשָׂר וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת' רצה לומר, שיח - זו תפלה. והיינו, שעל ידי התפלה נצח להשונאים, וזה רמזו חז"ל בדבריהם: 'אליעזר לבדו היה', רצה לומר, א-ל-עזר! על ידי התפלה, כדכתיב במשה (שמות יח, ד): "וַיִּקְרָא שְׁמוֹ [בפסוק איתא: וְשֵׁם הָאָחֳדָּה] אֱלִיעֶזֶר כִּי אֱלֹהֵי אֲבִי בְּעֶזְרִי" (מאור ושמש).

שמואל הקטן ותקנה.

הגמרא מוסיפה ומספרת כי בשנה שלאחר מכן ירד שמעון הפקולי עצמו לפני התיבה, אולם שכח את לשון ברכת המינים. בעקבות כך דנה הגמרא באריכות בתמיהה - מדוע לא מעלוהו מלפני התיבה, הלא "אמר רב יהודה אמר רב, טעה בכל הברכות כולן - אין מעלין אותו, בברכת המינים - מעלין אותו, חיישינן שמה מין הוא".

ברכה זו נתקנה בדור בו נאבקו חכמי ישראל לשמר את הגחלת ולבצר את חומת הדת, אל מול רוחות סוערות שאיימו לקעקע את הדרך הגמורה - כדוגמת הצדוקים [או מה שנותר מהם באותו דור], הבייתוסים ובעיקר הנוצרים שתחילת דרכם היתה באותו זמן.

בשל אופייה הרגיש של הברכה מבחינת האומות והכתות השונות כלפיהן היא מופנית, הן משום החשש מפעולות גמול מצד אלה האחרונים והן בצל הגבלות הצנזורה במהלך הדורות, עבר נוסח הברכה שינויים רבים במהלך הדורות, ועד לימינו אנו קיימות לה נוסחאות שונות.

הדעה הרווחת בקרב רוב הראשונים היא, כי הכינוי 'מינים' מתייחס בפרט לנוצרים, ויש שאף המליצו על כך את ראשי התיבות 'מאמיני ישו נוצרי'.

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"וַתֹּאמֶר שְׂרֵי אֶל אֲבָרָם חֲמִסִּי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נִתְּתִי שְׁפָחֲתִי בְּחִיקֶךָ וְתָרָא כִּי הָרְתָהּ וְאֶקַּל בְּעֵינַיָה יִשְׁפֹּט ה' בֵּינִי וּבֵינֶיךָ" (טו, ה).

טעם החימה על אברהם, עם שהוא אינו חייב בדבר והיא בעצמה נתנה השפחה לבעלה, וכשקלתה בעיני שפחתה מה לאברהם בזה. ואכן טענה שרי כי הן עתה אני יודע גדול החמס והגזל שעשית עמדי עד הנה מה שלא התפללת עלי להיות נפקד בבנים... אבל עתה אשר אני רואה גודל הצער והיסורים של הכנסת צרה לבית... ועל כן ישפוט ה' ביני וביניך מה שלא התפללת עלי. (באר מים חיים).

"וַיִּרַק אֶת חֲנִיכָיו לְיָדָיו בֵּיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֵּף עַד דָּן: וַיַּחַלֵּק עֲלֵיהֶם לֵילָה הוּא וְעַבְדָּיו וַיִּכֶּם" וגו' (יד - טו).

ופירש רש"י על פי מדרש רבה (בראשית פרשה מו סימן ט), אליעזר לבדו היה, והוא

צהר לתיבה

הארת מושגים ומנחים בתפילה

ברייתא דרבי ישמעאל

נפסק בשלחן ערוך (א"ח, ג, א): "קבעו לשנות אחר פרשת התמיד איהו מקומן וברייתא דר' ישמעאל, כדי שיוזכר כל אדם ללמוד בכל יום מקרא משנה וגמרא, דברייתא דר' ישמעאל הוי במקום גמרא, שהמדרש כגמרא".

ברייתא זו פותחת במילים: "רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר, בְּשִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת", מקורה ב'תורת כהנים' (ספרא ויקרא י"ג מדות פרק א) ובה נמנים כללי יסוד בהם עושים חכמינו ז"ל שימוש לצורך לימוד הלכות ודרשות, כמו גם הסקת מסקנות שונות מן התורה, במקומות בהם לא נאמר הדבר בתורה במפורש.

מן הראוי להביא דבר פלא בשם הרה"ק ר' צבי הירש מזידיטשוב זי"ע (הובא בכמה מקומות בבני יששכר), כי י"ג המידות הללו מכוונות כנגד י"ג מידות של רחמים.

ברכת המינים

כך הובא בחז"ל (ברכות כה, ב): "שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה. אמר להם רבן גמליאל לחכמים, כלום יש אדם שיוודע לתקן ברכת המינים. עמד

ספר ויהלום

אוצרות ורעיונות במעלת התפילה

היחס האנושי רווח לענין התפילה הוא, כי התפילה הינה כלי - אמצעי רב עוצמה להשגת מטרות והגשמת משאלות שונות, הן ברוח והן בגשם. אנו מתפללים על פרנסה, שופכים שיח על ענייני הרוח ומעיתירים בתחינה על כל דבר המציק לנו. בכל ענין קטן כגדול אנו פונים להשי"ת ופותחים את הלב לפניו.

אם כי אין לבזו חלילה לגישה זו, ומי יתן והיו כל באי עולם חשים חיבור זה ואמונה תמה זו לאביהם שבשמים, אולם עלינו לדעת שיש כאן ממד נוסף ומשמעותי בהרבה, רובד פנימי ועמוק עד לאין שיעור לעומת תפיסה פשוטה זו. מסופר על רבה של קראקא, המקובל האלקי רבי נתן שפירא בעל 'מגלה עמוקות' ז"ע, כי באחד הימים הודיע לפרנס העיר על התפטרותו מתפקידו ללא דיחוי.

הפרנסים וראשי הקהל התחננו והפצירו שישבו בו מהחלטתו, אך ללא הועיל.

עד מה היתה רבה הפתעתם, כשחלף אך זמן מועט מהודעתו זו, והנה זימן אותם הרב אליו והודיע על המשך כהונתו והנהגתו לאורך ימים.

תמיהה רבתי נפלה בחדר, ולנוכח המבטים התוהים הואיל הרב לשפתם בסיבה שגרמה לכך שיחזור בו באופן פתאומי מהחלטתו, וכך סיפר להם הרב.

תלמיד חכם אחד, בן טובים מבני העיר קראקא, עשיר ברוח אך עני מרוד בגשם, נאלץ לעמול לפרנסתו ופרנסת אנשי ביתו במכירת מיני מאפה בשוק המקומי, כך עד שהרוויח דיו כדי להביא לחם לפי הפת, או אז נטש את עמדתו ואץ חיש לבית המדרש - להרוות את צמאונו הרוחני הבלתי נדלה.

אך הנה, באחד הימים חלף במקום אחד מעשירי העיר, גביר אדיר שמאומה לא חסר לו מבחינה חומרית ואף השגותיו הרוחניות היו מרוממות מעט יותר מכפי המקובל בקרב אנשי הממון, ונכח בנעשה.

הלה, שידע להעריך את רום מעלתם של תלמידי החכמים, פנה לאותו תלמיד חכם והפציר בו: 'אני אפרנס אותך, אתן לך את כל הנדרש לך ולביתך, ואתה מצייד ש"ב בבית המדרש ועוסק בתורה הקדושה'.

בן העלייה שמע, בחן את ההצעה לעומקה וירא כי טוב. הוא קיבל את ההצעה בשתי ידיים והחל לקיים את חלקו בעסקה.

אך הנה חלפו ימים ספורים, והנה לתדהמתו של הגביר הוא נוכח לראות את התלמיד חכם ניצב שוב בשוק, מוכר כעכים ודרכו מימים ימימה. לתמיהתו על אי-עמידתו של שותפו לעסקה הנזכרת, השיב אותו תלמיד חכם כי העסקה אינה לטעמו, וכי הוא חוזר בו מכל המסוכסכ ביניהם.

הגביר, שידע איזו מציאה רוחנית כשרה נודמנה לפניו בעסקה זו, לא היסס ותבע את הלה לדין תורה אצל רב העיר - בעל 'מגלה עמוקות'.

'בין גא כבוד הרב' הסביר התלמיד חכם במהלך דין התורה, 'עד לאותו יום בו הציע לי הגביר את הצעתו, הייתי ניצב בשוק ומתפלל הייתי פותח את היום בתפילה, תחינה ובקשה, וכך ממשיך במשך כל עת עומדי בשוק ושפוך שיח לפני קוני - שאסיים למכור מהר את הסחורה כולה ולא איאלץ להישאר יתר על המידה בשוק.'

'אך הנה כעת הופיע הגביר מאי-שם, ובעצם לקח לי את המתנה הנפלאה הזו - את קרבת האלקים אותה חשתי מדי יום, ועל כך' סיים האיש ברגש, 'איני מוותר, ויהי מה'.

דין תורה זה לימד את הרב פרק אודות אנשי עירו ודרגתם הרמה, וזו - כך הסביר - הסיבה בשלה החליט לשנות את החלטתו ולהמשיך לכהן כרב העיר.

התפילה, מלבד היותה כלי לישועה, ברכה והצלחה, הינה אמצעי לחיבור עם השי"ת, ל'קרבת אלקים לי טוב'. זהו זמן בו אנו משוחחים, כְּדָבָר איש אל רעהו, עם מלך מלכי המלכים. עלינו להפנים זאת, ולכל הפחות לנסות להעפיל להשגה זו.

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותיו

מלשון הפסוק (טו, ה): 'וַיֵּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הֲבֵט נָא הַשְׁמִימָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זֶרְעֶךָ', דרשו חכמינו ז"ל (במדבר רבה ב, יב): 'מלמד שהעלהו הקדוש ברוך הוא למעלה מכיפת הרקיע, ואמר לו, מן אותו המזל שאתה רואה שאין אותה עתיד להוליד - ממנו אני מראה לך שאתה מוליד'.

בדברי המדרש הללו התחבטו רבים ונלאו להבינם, הכיצד יתכן שאותו המזל גורם הן שיוליד והן שלא יוליד.

עוד תמנה המפרשים, אם אכן מצד הטבע לא היה ראוי אברהם אבינו ללדת בן, אם כן כיצד אפוא נולד ישמעאל? ואף אם נאמר שנעשה הדבר תוך שידוד מערכות הטבע, מה ראה הקב"ה לעשות זאת למען ייוולד ישמעאל, הלא תכלית זרע אברהם הינה ביצחק?

אכן, הטיב לבאר זאת הגאון ר' יעקב שמחה רפשי בעל 'שערי שמחה' זצ"ל (הובא בספר פרדס יוסף), כי אדרבה היא הנונת - דווקא משום לידת ישמעאל זכה אברהם לראות בישועת ה' וללדת את יצחק חרף גילו המופלג.

מזלו של אברהם, כפי שמוזכר בחז"ל, אכן מנע ממנו ליכות בפרי בטן.

אברהם מצייד לא חשב שיש אפשרות לשנות את רוע הגזירה, היות ויש בכך משום שידוד מערכות הטבע והטיית מערכת הבריאה, ולפיכך אף לא חשב שיש טעם להתפלל על כך. עובדה זו, שלא התפלל אברהם להיפקד בדבר ישועה ורחמים, היא היא שערכה את ישועתו המיוחלת.

מה עשה הקב"ה, פעל מעל דרך הטבע והביא ללידת ישמעאל, וכשנכח אברהם לראות כן, העתיר בתחינה לפניו קונו ופעל לעצמו ולשרה ישועה תוך שינוי מזלו הטבעי.

הוי אומר - דווקא לידתו של ישמעאל היא שהביאה לישועת אברהם ולכך שראה בהתגשמות ההבטחה האלקית (בראשית כא, יב): 'כִּי בְּיָצֵק יִקְרָא לָךְ זֶרַע'.

זוהי אפוא משמעות דברי המדרש: 'מן אותו המזל שאתה רואה שאין אותה עתיד להוליד' - היינו מתוך ההכרה בכך שאכן נבצר ממנו בדרך הטבע ליכות לפניו בטן וכי בכח התפילה לשבר את הטבע הלו, 'ממנו אני מראה לך שאתה מוליד' - מתוך הבנה זו אני מראה לך שאפשר לפעול, ניתן בהחלט לשדד מערכות הטבע לטובה באמצעות תפילה.

קרבת אלקים

לאורם של גדולי הדורות

סידור היה לו, למרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, ספוג דמעות ורווי בתפילותיו המשתפכות של לבם של ישראל.

אי פעם, בעבר, היה לו לסידור אף הדר חיצוני, צורה של ממש. אולם ברבות הימים חווה הסידור את אשר חווה, ומתפילה לתפילה הלך והורע מראהו החיצוני. דף קמוט הצטרף לרעהו וחלקים נרחבים התכסו בלחלויות הדמעות, עד שבלה הסידור ולא ניתן היה עוד להשתמש בו.

יצאו אפוא בני החבריה קדישא, מקורבי הבעש"ט, לתור אחר סידור ראוי לשמו. מפה לשם, הזדמנו התלמידים לביתו של רועה העיירה, אדם נבער מדעת ועם הארץ מדאורייתא ומדרבנן, אשר שמועה נפוצה כי ברשותו סידר יקר המציאות, מהודר בכל קנה מידה, אשר נכתב במו ידיו הקדושות של אחד מקדושי ארץ הקדמונים.

שש הרועה להעניק לרבי את סידורו, אולם לא כך היו פני הדברים אצל הבעש"ט. הוא פתח את הסידור ועיין בו באריכות, עלעל בין דפיו וקימט את מצחו בכבוד ראש, ועד מהרה הורה להשיב לרועה את סידורו תיכף ומיד, באומרו: 'הלא ראוי סידור זה לתפילתו של הרועה, הרבה יותר מאשר לתפילתי שלי!'

תמהו החסידים, הרימו גבה, וכדרכם של חסידים ניגשו לעקוב אחר הרועה ולברר במה דברים אמורים. התברר, כי הרועה - בנן של קדושים אשר בצוק העתים לא זכה ללמוד ולו אף קרוא וכתוב, בחר לחקות את זקנו הגדול ממנו ירש את הסידור, ולהתנענע במרץ מול הסידור הפתוח, כל זאת כשהוא אינו מוציא הגה מפיו במהלך התפילה.

לתמיהת התלמידים על חשיבות 'תפילה' זו בעיני רבם, השיב הבעש"ט: 'וכי אנו עצמנו יודעים מהי תפילה?...'

הלכה ופשרה

יידון בפירשה בענייני תפילה

והיה ברכה - בהלכה

בתוך דברי הברכה וההבטחותיו של הקב"ה לאברהם אבינו נאמר (יב, ב): 'וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וְאֶבְרַכֶּךָ וְאֶגְדָּלְךָ שְׁמֶךָ וְיִהְיֶה בְּרָכָה'. מכאן דרשו חז"ל (פסחים ק"ו, ב): 'וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל' - זהו שאומרים 'אלקי אברהם', 'אֶבְרַכֶּךָ' - זהו שאומרים 'אלקי יצחק', 'וְאֶגְדָּלְךָ שְׁמֶךָ' - זהו שאומרים 'אלקי יעקב'. יכול יהו חותמין בכולן, תלמוד לומר: 'וְיִהְיֶה בְּרָכָה' - בן חותמין, ואין חותמין בכולן'.

'ברכת אבות', או בשמה הנוסף 'מגן אברהם', הינה הברכה הפותחת את תפילת שמונה עשרה, והיא מתייחדת בכמה הלכות המאפיינות אותה לעומת שאר התפילות.

ראשית, בפתיחתה של תפילה זו יש לכרוע, וכך גם בחתימתה. בנוסף לכך, בהתאם למיקומה של ברכה זו בפתיחת התפילה - היא הברכה היחידה הפותחת בנוסח 'ברוך אתה', לעומת שאר הברכות המהוות רצף אחד ארוך של ברכות הסמוכות זו לזו, ומשכך הן אינן פותחות בנוסח זה.

בנוסף, מצד חובת הכוונה בתפילה תופסת ברכה זו במיוחד מעמד לעצמו, וזאת על פי לשון הברייתא (ברכות לד, ב): 'המתפלל צריך שיכוין את לבו בכולן, ואם אינו יכול לכוין בכולן - יכוין את לבו באחת'. מהי אותה ברכה אחת עליה הדברים אמורים? על זאת משיבה הגמרא: 'באבות'.

אם כי נחלקו הראשונים בנוגע לחובת החזרה על התפילה במידה ולא התכוון כראוי בברכה זו, אולם אף לדעת אלה שאינם סבורים כי עליו לחזור - זאת רק משום שלכאורה לא יכוון גם בפעם השנייה.

מילתא חדת"א

מניני תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

תפלה וקרבת ה'

בפְּרִשְׁת וְאֶתְחַנֵּן, כְּתוּב בְּתוֹרַתְנוּ הַקְדוּשָׁה לַאֲמֹר (דברים ד טז): 'וּבְקִשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת ה' אֱלֹהֵיךָ וּמִצֵּאתָ כִּי תִדְרָשְׁנוּ בְּכָל לִבְכָּךְ וּבְכָל נַפְשְׁךָ. וְיֵשׁ לַעֲמֹד עַל לְשׁוֹן הַכְּתוּב, שֶׁבְּתַחֲלָה אָמַר 'וּבְקִשְׁתֶּם' וּלְבִסּוֹף 'כִּי תִדְרָשְׁנוּ', וְזֶה חֲלוּק יֵשׁ בֵּין בְּקִשָּׁה לְדְרִישָׁה, וְנִרְאֶה לְבָאֵר שֶׁהַבְּדֵל בֵּין בְּקִשָּׁה לְדְרִישָׁה הוּא שֶׁהַמְבַקֵּשׁ הוּא הַמְצִיפָה לְקַבֵּל מִתְנַת חֲנֻם שְׁאִינָה מוֹגִיעָה לוֹ בְּדִין, וְדְרִישָׁה הִיא הַטּוֹעֵן בְּדָבָר שֶׁהוּא שָׁלוֹ לְקַבֵּלוֹ, וְכִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֶבְדָּה 'וְהִיָּה עִמָּךְ עַד דְּרִשְׁ אֶחֱיָךְ אֹתוֹ' (דברים כב ב) שֶׁהוּא שֶׁהַחֲפֵץ בְּבַעֲלוֹתוֹ דּוֹרֵשׁ לְקַבֵּל אֶת הַחֲפֵץ בְּדִין, וְזֶה יוֹבֵן הַלְשׁוֹן 'וּבְקִשְׁתֶּם' שֶׁבָּאֵם מִחוּץ הָאָדָם אַחֵר קִרְבָּת ה' וּמִצֵּפָה שְׂאִיר לוֹ ה' אֶת פָּנָיו וְיִקְבְּלוּ מִתּוֹךְ תַּחֲנוּשָׁה שְׁאִינָה רְאוּי לִכְךָ עַל פִּי מַעֲשֵׂיו, סוֹפּוֹ הוּא 'וּמִצֵּפָה' - שֶׁאֵכָן יִזְכֶּה לְקִרְבָּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְיִהְיֶה תָמִיד בְּדַבְּקוֹת וְיוֹסִיף בְּאַהֲבָתוֹ 'יִתְבָּרַךְ עוֹד וְעוֹד מִתּוֹךְ תַּחֲנוּשָׁה וְשִׂיכוֹת לְדָבָר עַד 'כִּי תִדְרָשְׁנוּ בְּכָל לִבְכָּךְ וּבְכָל נַפְשְׁךָ' שֶׁיִּדְרֹשׁ לְהַתְמִיד וּלְזִכּוֹת בְּדָבָר פְּטוּעֵן בְּחֵפֶץ שֶׁהוּא שָׁלוֹ.

דחילו ורחימו

הַמְּגִיד הַגָּדוֹל רַבִּי דָּב בְּעַר מְמַעַרְיִטֵשׁ ע"ה (מגיד דבריו ליעקב אות ע"ר), כּוֹתֵב: כְּשֶׁהָאָדָם לּוֹמֵד אוֹ מִתְפַּלֵּל בְּדַחֲלֵיו וְרַחֲמֵיו וּמִדְּבַק וּמְקַשֵּׁר מִחֲשַׁבְתּוֹ בְּבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וּמַחֲשֵׁב שֶׁ'מֵלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ' (ישעיהו ו א), 'לִית אֲתֵר פְּנֵי מִינִי' (תִּיקוּ"ו תְּקוּן ב' י"ז צא:), וְהַכֵּל מֵלֵא מִחִיַּת הַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא, נִמְצָא כָּל מָה שְׂרֹאָה הוּא רֹאָה רַק חִיַּת הַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא הַנִּמְשָׁךְ בּוֹ וְכוּ'. וְנִמְצָא כְּשֶׁהָאָדָם לּוֹמֵד אוֹ מִתְפַּלֵּל בְּדַחֲלֵיו וְרַחֲמֵיו בְּנוֹדָאֵי הוּא וְרִיז וְנִשְׁכָּר בְּזֶה מֵאֵד, מִחֲמַת שֶׁהוּא מְקַשֵּׁר מֵאֵד מִחֲשַׁבְתּוֹ בְּהַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ רֹאָה וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ כִּי אִם חִיַּת הַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא בְּכָל דְּבָר, כִּי הַכֵּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ רַק שֶׁהוּא מְלַבֵּשׁ בְּכָלִים מְפָלִים שׁוֹנִים כְּבִיכּוֹל, וְאִיךָ אֶפְשָׁר שְׂבִיבֹא עַל מִחֲשַׁבְתּוֹ שׁוֹם פְּנִיָּה לְתַאֲוֹת הָעוֹלָם כְּשֶׁאֵינוֹ רֹאָה לְפָנָיו רַק חִיַּת הַבוֹרָא וְתַעֲנוּג רִיחָנִי שֶׁבְּכָל דְּבָר, עַד כָּאן.

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

לאחר שבנה אברהם מזבח, כאמור בפרשה (יב ט): 'וַיִּרְאֵה' אֶל אֲבָרָם וַיֹּאמֶר לְזֶרְעֲךָ אֲתָן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְכַן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאֶה אֵלָיו', נֹאמַר מִה עָשָׂה אֲבָרָם תִּכְיָף לֵאחֲרַי מִכֵּן (שם פסוק ח): 'וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הַהִרָה'.

הָאוֹר הַחַיִּים מִתִּיַּחַס לְלִשׁוֹן זֶה: 'וַיַּעֲתֵק', וּמֵבִיא בַּהֲקֵשׁר זֶה אֶת דְּבָרֵי הַגִּמְרָא (בְּרִכּוֹת ה, ב): "אֲבָא בְּנִימִין אוֹמַר, שְׁנִים שֶׁנִּכְנְסוּ לְהַתְפַּלֵּל, וְקֵדָם אֶחָד מֵהֶם לְהַתְפַּלֵּל וְלֹא הִמְתִּין אֶת חֲבֵרוֹ וַיֵּצֵא - טוֹרְפִין לוֹ תַּפְלָתוֹ בְּפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב יח, ד): "טָרַךְ נַפְשׁוֹ בְּאִפּוֹ הַלְמִיעָנָה תַּעֲזֹב אֶרֶץ". וְלֹא עוֹד אֲלָא שְׁגוּרָם לִשְׁכִּינָה שֶׁתִּסְתַּלֵּק מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "וַיַּעֲתֵק צוּר מִמְּקוֹמוֹ".

מֵבִיא הָאוֹר הַחַיִּים, כִּי בַעַת שַׁעַר אֲבָרָם אֶת מִשְׁכְּנוֹ מֵאוֹתוֹ מִקּוֹם אוֹתוֹ קָבַע לְעִבּוּדַת הַבוֹרָא בְּמִזְבֵּחַ שֶׁבָּנָה, כְּבִיכּוֹל נַעֲתֵקָה הַשְׁכִּינָה מִמְּקוֹמָהּ.

מִן הָרָאוּי לְהַתְעַכֵּב עַל הַלֵּכָה זֶה, כִּי אֵל לוֹ לֵאדָם לְנִטּוֹשׁ אֶת חֲבֵרוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּעוֹדוֹ מִתְפַּלֵּל לְבַדּוֹ. זֹאת מִשּׁוֹם שֶׁעַל אִף הָעוֹבְדָה שֶׁהִלְכָה זֶה מְבוֹסֶסֶת עַל הָעוֹבְדָה שֶׁבִּית הַכְּנֶסֶת בּוֹמֵן הַגִּמְרָא הִיוּ מְמוּקְמִים אִי שֶׁם בְּמַעֲבֵה הָעֵיר, הֵרַחַק מִן הָעֵיר, אוֹלָם עֵיוֹן בְּפוֹסְקִים מַעֲלָה כִּי אִף בְּזַמְנָנוּ שִׁיכַת הַלֵּכָה זֶה.

וְזוֹ לִשׁוֹן הַמַּחֲבֵר בְּשִׁלְחוֹ עֶרְוֹן (א"ח צ, טו): "אִם נִשְׁאָר אָדָם יַחֲדִי מִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁבִּשְׁדוֹת, אוֹ אִפְּלוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁבְּעֵיר, אִם הִיא תַּפְלַת עֵרְבִית, חַיִּיב חֲבִירוֹ לְהִמְתִּין לוֹ עַד שִׁיִּסֵּים תַּפְלָתוֹ, כְּדִי שֶׁלֹא יִתְבַּלֵּב בְּתַפְלָתוֹ [מִתּוֹךְ הַפַּחַד בְּהִיוֹתוֹ לְבַד]".

עַל כֵּךְ מוֹסִיף הַרְמָ"א בַּהֲגָהוֹתָיו (בְּשֵׁם הַטּוֹר וְהַמְרָדִי): "וַיֵּשׁ מִחֲמִירִין אִפְּלוֹ בְּיוֹם, וּבְבִית הַכְּנֶסֶת שֶׁלָּנוּ שֶׁהֵם בְּעֵיר" [וְזוֹ לִשׁוֹן הָעֵטֶרֶת צָבִי (שם ס"ק כד): "מִפְּנֵי שֶׁדֶּרֶךְ הָעוֹלָם כְּשֶׁאֵדָם עוֹמֵד יַחֲדִי תַּפְלָתוֹ תִּתְבַּלֵּב"]. עַם זֹאת מִסִּיג הַמַּחֲבֵר וְכוֹתֵב: "וְאִם מֵאִירֵךְ [חֲבֵרִין] בִּבְקִשּׁוֹת וּתְחִנּוּנִים, אֵינוֹ חַיִּיב לְהִמְתִּין לוֹ".

לשכנו תדרשו

פולמוס, דרישה וחקירה בנושא התפילה

הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה בִּה אֲנוּ פּוֹתְחִים בְּבִרְכָה בְּמַהֲלַךְ הַתְּפִילָה וְלֹא כַחֲלָק מִבְּרִכּוֹת הַשַּׁחַר אֲשֶׁר לַפְּנִיָּה, הִינֵה בְּבִרְכַּת 'בְּרוּךְ שֹׁאֲמֵר', אוֹתוֹ נּוֹסַח הַפּוֹתַח - בְּרִמָּה מִסּוּיִמַת, וּבַחֲלָק מִקְהִילוֹת יִשְׂרָאֵל אִף בְּפוֹעֵל מִמֶּשׁ, אֶת פְּסוּקֵי דּוֹמְרָא.

לְמַעֲשֵׂה, הַחֵל בְּרִגְעַ בּוֹ מִתְחִילִים לּוֹמַר בְּרַכָּה זֶה, חֵל עַל הַמִּתְפַּלֵּל הָאִיסוֹר לְהַפְסִיק בְּדִיבּוּר, וְכִמּוֹ כֵּן חִלוֹת עֲלָיו אִי אֵלּוֹ הַלְכוֹת הַנוֹגְעוֹת לְהַפְסֵק לְצוּרֵךְ עֲנִיִּית אֲמֵן וְעוֹד. זֹאת בְּנִיגוּד לְקִטְעֵי הַתְּפִילָה הַקּוֹדְמִים לְבִרְכָה זֶה, בָּהֶם אֵין מְנִיעָה לְהַפְסִיק בְּדִיבּוּר לְצוּרֵךְ [אִף שֶׁלְמַעֲשֵׂה אֵין הַדְּבַר רְאוּי, אוֹלָם מַעֲיָקֵר הַדִּין אֵין בְּכַךְ בַּעֲיָה] וּבְמִיּוּחַד לְצוּרֵךְ עֲנִיִּית אֲמֵן וְכַדּוּמָה.

עֲנִיִּינָה שֶׁל בְּרַכָּה זֶה הֵינּוּ פִּירוּט שֶׁבִּיא הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ בְּנִימָה קֶצֶרָה אִךְ מְפוֹרֶטֶת, וְזֶה אֲנוּ מוֹנִים שֶׁבָּחִים וְמוֹהֲלִים לְשִׁמּוֹ יִתְבָּרַךְ עַל שֹׁאֲמֵר וְהִיא הָעוֹלָם, שֹׁאֲמֵר וְעוֹשֶׂה גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם, מִרְחָם עַל הָאָרֶץ וְעַל הַבְּרִיּוֹת וְעוֹד.

לְאַחַר מִכֵּן, בַּחֲתִימָתָה אֲנוּ מִתִּיַּחֲסִים לְעֶצֶם הַשֶּׁבַח וְהַהֲלָל שֶׁאֲנוּ - חֲסִידֵינוּ וְעַבְדֵינוּ, אוֹמְרִים לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְחוֹתְמִים: 'מֶלֶךְ מְהוֹלָל בְּתִשְׁבָּחוֹת'. זֹהִי, כְּאִמּוֹר, הַבְּרַכָּה הַפּוֹתַחַת אֶת פְּסוּקֵי דּוֹמְרָא, וְאֵילוֹ בְּרַכַּת 'שִׁתְּבַח' הַנִּחְתָּמַת אִף הִיא בְּבִרְכָה הִיא הַחוֹתְמַת אוֹתָם.

◆◆◆

הַמִּרְתַּק בְּעֲנִיִּינָה שֶׁל בְּרַכָּה זֶה, כִּי הִיא כָּל הַיְדוּעַ הַבְּרַכָּה הַיַּחֲדִידָה הַנֶּאֱמַרְתָּ בְּשֵׁם וּמַלְכוּת, הֵגֵם שֶׁאֵין מְקוּרָה לֹא בְּאִנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה וְאִף לֹא בְּתַקּוֹפַת הַתְּנַאֲמִים וְהַאֲמוּרָאִים.

הַדְּבַר מְפָלִיא בְּיוֹתֵר, לְנוֹכַח הָעוֹבְדָה כִּי עַל אִמְרֵית בְּרִכּוֹת אַחֲרוֹת, הֵגֵם שֶׁמְקוּרֵן קְדוֹם וְקָדוֹשׁ, כֹּל עוֹד שֶׁלֹא הִיָּה מְקוּרֵן בְּנוֹסַח שֶׁקִּבְּעוּ אִנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה וְלֹא נִזְכְּרוּ בְּגִמְרָא - קָמוּ עוֹרְרִין עַל אִמְרֵיתָן, וְאֵילוֹ בְּרַכָּה זֶה נֶאֱמַרְתָּ בְּכָל מִקְהִלוֹת יִשְׂרָאֵל.

הָרִאשׁוֹן שֶׁהִזְכִּיר בְּרַכָּה זֶה הֵינּוּ רַבְּנֵי מִשֶּׁה גָּאוֹן, בֵּן הַדּוֹר הָרַבִּיעִי לְגִאּוֹנֵי בָבֶל, וְאַחֲרָיו נִזְכָּר הַדְּבַר רַבּוֹת בְּסַפְרֵי הַפּוֹסְקִים (רִאָה לְדוֹג' הַגְּהוֹת מִיּוֹמִיּוֹת הַלְכוֹת תְּפִילָה ו, יב).

לְמַעֲשֵׂה, הִיוּ שִׁתְלוֹ אֶת מְקוּרָה בְּתַקּוֹפַת הַסְּבוּרָאִים, וְכֵךְ סִבּוֹר הַגָּאוֹן ר' חֲזָקִיָּה דִּי סִילוּהָ בַּעַל פְּרִי חֲדָשׁ זצ"ל (פְּרִי חֲדָשׁ נא, א), אוֹלָם לֹא בְּרוּר הָאֵם נִתְקַנָּה בְּרַכָּה זֶה מִרָאשׁ כִּיחִידָה אַחַת וְכַחֲלָק מִהַתְּפִילָה, שֶׁכֵּן כְּעִדּוֹת רַבִּי נֶתָן בֵּן יִצְחָק הַבְּבִלִי - בֵּן תַּקּוֹפַת הַגָּאוֹנִים, שׁוֹרְרוֹ הֵעֵם אֶת תַּחֲלִילָתָה שֶׁל בְּרַכָּה זֶה כְּפִיּוֹת שֶׁהוֹשֵׁר לְכַבּוֹד מִיּוֹנוֹ שֶׁל רֹאשׁ הַגּוֹלָה, כְּשֶׁשְׁלִיחַ הַצִּיּוֹר אוֹמַר אֶת נּוֹסַח הַבְּרַכָּה וְאֵילוֹ הִקְהֵל עוֹנָה 'בְּרוּךְ הוּא' אַחֵר כֹּל קִטְעַ.

תַּהִיָּה הַתַּקּוּפָה אֲשֶׁר תַּהִיָּה, כֵּךְ אוֹ כֵךְ, אוֹדוֹת עֶצֶם מְקוּרָה הַטְּמִיר וְהַנֶּעֱלָם שֶׁל בְּרַכָּה זֶה מִצִּנּוֹן מִסּוֹרֶת בְּסַפֵּר 'אוֹר זְרוּעֵי' [לְרַבִּי דוֹד בֵּן רַבִּי יְהוּדָה הַחֲסִיד נֶכַד הַרְמָבָּא], לְהַבְדִּיל מִסַּפֵּר 'אוֹר זְרוּעֵי' הַנּוֹדֵעַ לְרַבִּי יִצְחָק בֵּן מִשֶּׁה, וְאֵילוֹ דְּבָרָיו: 'בְּרוּךְ שֹׁאֲמֵר הוּא שֶׁבַח גָּדוֹל מִהוֹדֵר וּמַעֲלָה עַל כָּל הַתְּשַׁבְּחוֹת, כִּי אִנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה לֹא תִקְנוּהוּ, אֲלָא חֲכָמֵי הַמַּחֲקֵר וְעַלִּי תוֹשִׁיָּה קִבְּלוּ כֵךְ מִמְּסוֹרֶת הַבְּרִית כִּי פִתְקָא נִפְלָא מִן שְׁמַיָּא וְהוּא כְּתִיב בִּיה בְּרוּךְ שֹׁאֲמֵר'.

נִקּוּדָה מַעֲנִיִּית הָרָאוּיָה לְדִין הִיא - כִּי בְּעוֹד שֶׁבְּתַחֲלִיל דְּבָרָיו מְבַהִיר הָאוֹר זְרוּעֵי כִּי 'אִנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה לֹא תִקְנוּהוּ', לְמַעֲשֵׂה מַעַל נּוֹסַח הַבְּרַכָּה הוּא כּוֹתֵב כִּי זֹהִי בְּרַכָּה שֶׁתִּקְנֶה אִנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה, וְכֵכָר נִלְאוּ רַבִּים בִּישׁוּב סִתְרִיהָ זֶה.

עוֹד הוֹבָא בְּרִאשׁוֹנִים, כִּי בְּרַכָּה זֶה יִשְׁנֵן פ"ז תִּיבּוֹת, הַמְרַמְזוֹת עַל סוּדוֹת נַעֲלָמִים וְעֲנִיִּינִים טְמִירִים, וְרַב כּוּחָה לְפַעּוֹל בְּשִׁמִּי מְרוֹם, בְּסוּד 'רִאשׁוֹ קָתָם פ"ז' (שִׁיר הַשִּׁירִים ה, יא).

◆◆◆

נּוֹסָחִים רַבִּים וְהַבְדִּלִים מִשְׁמַעוּתִים הִיוּ מִנֵּת חֲלָקָה שֶׁל בְּרַכָּה זֶה בְּמַהֲלַךְ הַדּוֹרוֹת, וְרַק בְּמֵאוֹת הַשָּׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת - בְּעַקְבוֹת הַשְּׁפַעְתּוֹ הַרְבֵּה שֶׁל רַבְּנֵי הָאֲרִיז"ל וְסִידוֹר, נִתְקַבַּע בְּמִרְבִּית קְהִילוֹת יִשְׂרָאֵל הַנּוֹסַח הַמוּכָר לָנוּ כְּיוֹם, עִם הַבְדִּלִים קְלִים בֵּין הָעִדּוֹת. בֵּין הַנּוֹסָחִים הַהִיסְטוֹרִיִּים נִתָּן לְמִצּוֹא הַחֵל בְּנוֹסַח בּוֹ נֶאֱמַרְתָּ הַבְּרַכָּה לֵלֵא הַהֲקִדְמָה, אֲלָא פּוֹתַחַת בִּ'בְּרוּךְ אַתָּה ה'', עֲבוּר דֶּרֶךְ נּוֹסַח אֲרוֹךְ הַכוֹלֵל הַקְדָּמוֹת נּוֹסְפוֹת וּשְׁבָחִים אֲרוּכִים שֶׁאֵינֶם מְצוּיִים בְּנוֹסַח הַמוּכָר כְּיוֹם, וְעַד לְנוֹסַח רּוֹמָנִי [הַנּוֹסַח בּוֹ נִהְגוּ יְהוּדֵי מִדִּינוֹת הַלְבָּק] בּוֹ נֶאֱמַרְתָּ הַבְּרַכָּה תוֹךְ שִׁזִּירַת שְׁבָחִים עַל פִּי סֹדֵר הָאֵלֶּף-בִּי"ח, בְּנוֹסַח אֲרוֹךְ בְּמִיּוּחַד.

כֵּךְ גַּם, כֵּכָר בְּתַקּוֹפַת הַגָּאוֹנִים נִחְלָקוּ הַדְּעוֹת בְּנוֹגַע לְאֹפֶן אִמְרֵית הַבְּרַכָּה בִּימּוֹת הַחֹל וּבִשְׁבָּחוֹת. בְּסִידוֹר רַב עֲמֹרֵם מוֹבָא כִּי בִימּוֹת הַחֹל כָּלֵל אֵין לּוֹמַר אֶת הַהֲקִדְמָה לְבִרְכָּה, כִּי אִם רַק בְּשִׁבְחוֹת וּמוֹעֲדֵי יִשְׂרָאֵל, וּמֵאִידֵךְ בְּסִידוֹר רַב סַעֲדִיָּה גָּאוֹן נִרְאֶה כִּי יֵשׁ לּוֹמַר זֹאת אִף בִּימּוֹת הַחֹל, אוֹלָם לְהוֹסִיף תּוֹסְפוֹת מִסּוּיִמּוֹת בְּשִׁבְחוֹת וּבַחֲגִים - בְּהַתְּאֻמָּה.

לְסִיוֹם מַעֲנִיִּין לְצִיָּין, כִּי הִבִּטּוּ 'בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹךְ הַמוּזְכָּר בְּבִרְכָה, נֶאֱמַר בְּמִקּוּרֵינוּ עַל יְדֵי הַקְּהֵל כְּתוּבָה לְאִמְרֵית הַשֵּׁץ אֶת נּוֹסַח הַבְּרַכָּה עֲצֻמָּה. בְּרַבּוֹת הַשָּׁנִים הַשְּׁתַּנָּה הַמְּנַהֵג, וְכַעַת כְּשֶׁכָּלֵל הַצִּיּוֹר אוֹמְרִים אֶת נּוֹסַח הַבְּרַכָּה בְּמִלּוּאוֹ - נּוֹתֵר 'בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ' בְּשִׁימוֹשׁ תְּדִיר כְּתוּבָה לְאִמְרֵית שֵׁם ה' בְּבִרְכָה.

סדרה דעלותא

מתוך מבוא לסידור מתיבתא עוז והדר

סידור תפילה קדום המהווה את אחד המקורות החשובים ביותר לסדר התפילה בנוסח אשכנז, הינו מחזור ויטרי, הנודע על שם מחברו הלא הוא רבנו שמחה ב"ר שמואל מויטרי, תלמידו ומחותנו של רש"י [בנו ר' שמואל נישא לבתו של ר' מאיר - חתנו של רש"י, והיה אביו של ר"י הזקן מראשוני וגדולי בעלי התוספות].

כפי שמקובל היה בסידורי ומחזורי התקופה, מבוסס אף מחזור ויטרי על שילוב של נוסח התפילה ביום-יום ולאורך מעגל השנה, לצד הלכות והליכות שונות.

בין השאר ניתן למצוא בסידור את הלכות שבת ועירובין לצד זמירות ותשבחות; פירוש לעשרת הדברות ולמסכת אבות; סדר מקבלי התורה ולומדיה ואף פיוטים שונים שאינם מופיעים במחזורים אחרים [אם כי באופן כללי - מרבית הפיוטים אותם נהגו לומר בדורות מאוחרים יותר אינם מופיעים במחזור זה]; דיני שחיטה וטריפות; נוסח גט וחליצה ותשובות שונות מרש"י, ועוד.

למעשה, נוסח התפילה המובא במחזור הינו 'נוסח צרפת' הקדום, ועליו התבססו במהלך הדורות סידורי תפילה שונים שהתקבלו ראשית בתפוצת יהדות אשכנז, ולאחר מכן אף בליטא ופולין ובעדות הסלביות.

חשוב לשים לב, כי אם כי עיקרו של המחזור נערך על ידי רבי שמחה מויטרי, אולם לאור סתירות מפורשות בין פסקי הלכה המובאים בו לבין נוסחאות מסוימות המובאות בחלק התפילה שבו, ניתן להניח כי הוטמעו בו ברבות השנים אי אלו שינויים על ידי מעתיקים מקומיים.

גדולי אותו דור התייחסו כבר הם לקיומו של הסידור והסתמכו עליו, וכך למשל כותב רבנו תם (ספר הישר (חלק התשובות) סימן מה): "וימצא כתוב במחזור שתיקן הנדיב ר' שמחה שיש בו פירוש רוב דברים מסדר ר' עמרם והלכות גדולות ורבינו שלמה ושאר גאונים, ומצוי הוא ברוב מקומות".

ביאור לפניו - בידיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור עוז והדר

ישראל עם סגולה הוא. אנו מוצפים סגולות שונות ומשונות, חלקן בעלות מקור קדום ואחרות שמקורן מעורפל עד לא קיים. אולם ישנן כאלה שמעלתם כה עצומה, מקורן כה קדום וקדוש וכוחם אדיר לבקוע רקיעים, ואחת המיוחדת שבהן הינה סגולת אמירת פרשת פטום הקטורת.

כחלק בלתי נפרד מהתפילה, אנו אומרים מדי יום את סדר פטום הקטורת כפי שהיה נהוג בבית המקדש. אם כי נחלקו הדעות בקרב הפוסקים והמקובלים אימתי יש לומר והיכן ממוקמת אמירה זו במהלך התפילה, האם קודם פרשת התמיד או לאחריה, אולם על כך אין חולק - כי לגודל רום מעלת פרשה זו יש להקדיש לה את מלוא תשומת הלב.

במשנה ברורה (סי' מח ס"ק א) נפסק, כי על האומר פרשה זו להתבונן, ללמוד ולהבין במה דברים אמורים, וכך תעלה לו זכות האמירה כביכול זכה להקטיר בעצמו את הקטורת לפני השי"ת בבית המקדש.

בזהר הקדוש (ח"ב ר"ט, ב) מובא כי אמירת פרשה זו מסירה את זוהמת העולם, ורק לאחר מכן שייך לגשת ולומר שירות ותשבחות לפני המקום. כך גם הובא במדרש (תנחומא קרח ה) כי חביבה הקטורת לפני הקב"ה יותר מכל הקרבנות.

על מנת שלא לשכוח אף לא אחד מסממני הקטורת, נהגו לאומרה מתוך הכתב (בית יוסף או"ח קלג בשם מהר"י אבוהב). ויש שנהגו לאומרה דווקא מתוך נוסח הכתוב על גבי קלף, בכתב אשורית, והוא סגולה לעשירות ולכך שלא תיפסק פרנסתו, ותהיה ברווח ולא הצמצום (כף החיים סימן טו"ב אות ח).

יד ושם

פסקי שמות והטמן בהם

אלישע

"אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ תִּירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וְבוֹ תִדְבֹּק וּבְשִׁמּוֹ תִשָּׁבַע" (דברים י, כ).

בעבודת השי"ת מצאנו את השילוב הבלתי אפשרי במישורים אחרים בחיים, והוא - אהבה בד בבד עם יראה. בעוד שהיראה, בשאר תחומי החיים, נוגדת וסותרת את האהבה, הרי שבעבודתו יתברך אין הדבר כן.

מבאר המלבי"ם, כי זאת כוונת הכתוב: "אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ תִּירָא", היינו עבודת היראה, והיא צועדת שלובת ידיים עם עבודת האהבה והדביקות בבורא: "וְבוֹ תִדְבֹּק".

היכן נרמז בפרשה קטע תפילה בו הכוונה מעכבת? ומהו אותו קטע?

(א) "וַיִּכֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנֶּרְאָה אֵלָיו" (יב, ז).

(ב) "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל וְאֶבְרַכֶּךָ וְאֶגְדֹּלְהָ שְׁמֶךָ וְהָיָה בְּרַכָּה" (יב, ב).

(ג) "וַיִּקְרָא שָׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם ה'" (יג, ד).

תשובה מגיליון קודם - פר' נח:

"וַתֵּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לַעֲתָ עֲרֹב וְהָיָה עֲלֶיהָ זֵית טָרֶף בְּפִיהָ" (ח, יא). תפילת היונה מובאת בגמרא (עירובין יח, ב): "אמרה יונה לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלוין ביד בשר ודם".

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב

לכתובת מייל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 02 אב ב' נדרים פלוס - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה:

1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'.
3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תעריך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

הפלא ופלא

שאלות וחידות בנבכי הפרשה ומעשיה

יוסף דעת עיון בעומק הפרשה

בפרשתנו מצאנו שהורה הקב"ה לאברהם (יג, ז): "קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה כי לך אתננה". חז"ל דרשו (בבא בתרא ק, א) כי נאמר כן לאברהם, כדי שתהא נוחה להיכבש לבניו, ולא יאמרו אומות העולם ששלחם היא הארץ, שהרי כבר היתה נתונה לאברהם.

הוסיף על כך הריטב"א וזו לשונו (הגדה של פסח לריטב"א ד"ה ואילך אותו): "וגם שיהיה להם טענה על היושבים בה שלא יאמרו שבאים לגזול אותה ממנו מכאן ואילך, שכבר נתמלאה סאתם וזמן אכילת פירותיהם, כי ניתן להם לפירות אולי יחזרו לאמונת ישראל".

על פי זה יש מקום לדון, לדעת ר' יוחנן (עיי' יבמות לו, ב ועוד) דקנין פירות בקנין הגוף, מה הועילה תפיסה זו של אברהם אם למעשה ניתנה הארץ בקנין פירות לאומות העולם, הלא אם יתנה הם לאומות אחרות תועיל התניה, וכן אם תיכבש הארץ מידם ותיקנה בחזקה על ידי עמים אחרים - יהיה תוקף לחזקתם שהרי כבשוה מיד בעלי הארץ.

תשובות יתקבלו על ידי הקוראים, ויתפרסמו בעלון הבא מדי שבוע.

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק
לאור דברי האור החיים

שולחן שבת עם האור החיים

חכמינו ז"ל מתייחסים למקרה הבא, בו מתפתח דיון ממוני-הלכתי בין הנוגעים בדבר, וזו לשון הגמרא (בבא קמא קטז, ב): "שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד ג' וטרפה, ועמד אחד מהן והציל - הציל לאמצע [היינו שלא הועיל בתפיסתו לעצמו, אלא הממון המוצל מתחלק בשווה בין כל אנשי השיירה], ואם אמר אני אציל לעצמי - הציל לעצמו". אודות כך דנה הגמרא, באיזה מקרה מדובר. הלא אם מדובר באופן בו ניתן להציל את הממון, אם כן אין סיבה שיוכל האדם המציל לקחת לעצמו את החלק שהציל, ומאידך אם מדובר באופן שאין דרך להציל את הממון ולמרות זאת הצליח אותו אדם להציל, הרי זה כמציל מפי הארי ואין הסברא נותנת שיזכו חבריו אף הם ברכוש שהוצל.

כמה הסברים מביאה לכך הגמרא, ביניהם ביאורו של האמורא רב אשי: "כשיכול להציל על ידי הדחק". בכוה אופן - אם גילה דעתו שמציל לעצמו וידעו מכך חברי השיירה, הרי זוכה ברכוש מכח מחילתם, ואם לא גילה דעתו, אזי מתחלק הרכוש בין כולם. על פי פסיקת חז"ל זו מבאר רבנו הפלא ופלא את הנאמר בפרשתנו, בדן ודברים שבין אברהם אבינו למלך סדום (יד, כא): "וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סֹדֶם אֶל אַבְרָם תָּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרֶכֶשׁ קַח לָךְ".

לכאורה תמוה, הרי הלשון 'תן' מעידה על כך שהרכוש שייך בעיקרון לאברהם, והוא הנותן למלך סדום, אולם מאידך מורה הלשון 'קח' הנאמרת מצד מלך סדום - כי הרכוש מעיקר הדין שייך דווקא לו, והוא מאפשר לאברהם לקחת חלק ממנו.

זאת מקשה האור החיים, ומבאר על פי הגמרא הנ"ל: "וְסֹבֵר מֶלֶךְ סֹדֶם שֶׁהוּא לֹא נָתַתָּה, וְעוֹדֵנוּ עוֹמֵד לְהַצִּיל, וְיִשְׁכַּר גִּסְתוֹת עָלָיו. וְכִשְׁהֵלֵךְ אַבְרָהָם לְהַצִּיל, הִגֵּם שִׂיאֵמֶר שְׁגִלָּה דַעְתוֹ שֶׁלְעַצְמוֹ מִצִּיל, אִינוּ מוֹעִיל, וְצָרִיךְ שִׂישְׁמַע מֶלֶךְ סֹדֶם דְּבָרָיו וְיִסָּפִים. וְזוֹלָתָהּ, לְאַמְצַע הַצִּיל, וְלֹא יִטַּל אֶלָּא מֶה שֶׁהוּא שְׁלוֹ שֶׁהוּא לוֹט וְרוֹכֵשׁ".

אכן, אברהם מצידו סבר כי לו הזכות המלאה ברכוש שהציל, שהרי לאמיתו של דבר לא היה ביכולתו של מלך סדום להציל, ובזה שגילה אברהם שמציל לעצמו - הרי הוא זכאי לקחת הרכוש לעצמו.

לאור הוויכוח בין מלך סדום לאברהם בנוגע לזכותו של אברהם ברכוש שהציל, סבר אפוא מלך סדום, כי ניתן לנקוט בדרך של פשרה, וכלשון האור החיים: "כְּדִי שֶׁלֹּא נִכְנָס בְּמַחְלָקַת נִסְכֵּימָה יַחַד לְפִשֵּׁר, אֲתָה תִבְטֵל וְכֹתֶךָ וְתִחְלִיט לִי הַנֶּפֶשׁ, וְאֲנִי אֲבִטֵּל וְכֹתִי וְאִחְלִיט לָךְ הָרֶכֶשׁ קַחְנוּ לָךְ".

ממשיך רבנו ומבאר את תשובת אברהם אבינו (שם כד): "בְּלִעְדֵּי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְחֵלֶק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי... הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם". זאת משום שאף אם יותר אברהם על חלקו המגיע לו כדין, אמנם על חלק הנערים אינו יכול לוותר.

בכך למעשה אנו נחשפים, בין השורות לדין נוסף הנפוץ בחז"ל, כי אין לבצע פעולה ממונית המשפיעה על הזולת לרעה, אף אם היא לטובת מישהו אחר, מהסיבה שהדבר 'חב לאחרינא'.

של הרבי הקדוש. 'סע נא אל הרבי ושטח בקשתך ותחינתך לפניו, אולי יפעל איש האלקים' פנתה לבעלה במר לבה, 'ואם אין - מתה אנכי'. אז נכון, דעתו של יצחק-דוד עצמו לא היתה נוחה מהמהלך, בידועו היטב כי לא מרוע לב חלילה נמנע הרבי מלפעול עבורם, אולם לו רק למען שפיותה של שיינדל עשה את המוטל עליו ונסע אל הרבי.

'הנך בטוח?' הישיר אליו הרבי מבט נוקב, 'האמנם גמור ומנוי עמך כי ברצונך להביא ילדים לעולם?' אמר, ולא יסף. שתיקתו הכאובה של יצחק-דוד השיבה מעצמה.

נאנח הרבי אנה עמוקה, הנהן ברפיון ובטון מאולץ העניק ליצחק-דוד את שביקש מזה עידן ועדינים - הבטחה מפורשת להיפקד בזרע של קיימא.

מבטו הקודר של הרבי הוסיף וליווה אותו ביציאתו של הפתח, רדף אחריו בעיני רוחו בדרכו הביתה והבהיר לו כי הסיפור טרם תם.

לא חלפה כי אם שנה עגולה, ולפקודת השנה התמלא הבית כולו אורה.

העירייה כולה השתתפה בשמחה, משל היתה זו שמחתם הפרטית. הקלה היא בעיניכם? יצחק-דוד ושיינדל חבקו בן!

הברית ופדיון הבן, מסע הרכש של בגדי התינוק והאביזרים הנדרשים, הבישולים וההכנות, הכל נערך בעליזות יתירה ובאוירת חג.

רק בלבו של יצחק-דוד שררה תוגה שקטה, מהסוג שמנסים להשכיח ולטאטא למקום נסתר ושכוח. הוא ידע, היטב הבין, כי אם הרבי לא רצה להבטיח ואף לא לברך - יש לכך סיבה. לבו הלך והתמלא חשש מהיום בו תתברר לו הסיבה העלומה, תהיה אשר תהיה.

חלף עשור, והנה התברר כי אכן - אליה וקוץ בה.

'יוס'ליה אינו לומד' מציין המלמד ביבושת באוזני האב המודאג.

'אינו לומד' - כוונתך שהוא אינו מבין את החומר? מברר יצחק-דוד, 'אצמיד לו את טובי המורים הפרטיים, אשקיע מזמני היקר ואעשה הכל כדי להקנות לו את דרכי הלימוד!'

'לא ולא' מבהיר המלמד, 'הוא אינו לומד'.

'הוא אינו מנסה ללמוד, אינו מתחבר

כמעט הכל היה להם, ליצחק-דוד ושיינדל. נכסים לרוב לא חסרו להם, עסקיהם המסועפים חבקו מדינות ויבשות, מעמדם בקהילה היה איתן ושמן כאנשי מעש יצא להם זה מכבר בכל קצווי ארץ.

עולמם הרוחני אף הוא עשיר היה, כשיצחק-דוד זוכה לשתי שלחנות ומקדיש כל רגע פנוי לתורה ועבודה, וכנגדו ניצבת שיינדל בפנינה ושופכת שיח לפני היושב במרומים.

היה לה על מה להתפלל, ועוד איך. אולי יחוס היושב במרומים וייענה לבקשתם של בניו אהוביו, ולוואי ויזכו לחבוק בן לעת זקנתם.

כך העתירה שיינדל בתפילתה יום אחר יום, ואילו יצחק-דוד מצידו ניצל את התחנות הרבות בהן עבר במסגרת עסקיו כדי לפקוד את ציון קדשם של הקדמונים, לצד התייצבות תדירה בצל מעונם של הקדושים אשר עודם בארץ, למען יעיתירו בעדו ויפעלו למענו להיפקד בדבר ישועה ורחמים.

במיוחד הרבה יצחק-דוד לפקוד את מעונו של הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע, רבו המובהק אשר בצילו חסה ומבארו שמה, תוך שהוא מזכיר בפניו שוב ושוב את צרתו ומניח על שלחנו תדיר פתקאות ופדיונות לרוב.

אולם הרבי, כך עושה רושם, אינו מתרגש.

בניגוד מוחלט לציפיותיו, נכח יצחק-דוד לראות כי הרבי אינו ממחר לברכו, כל שכן שאינו חש להבטיחו דבר. אם לדייק, נראה כי הרבי נוטה אף לעכב במו ידיו, בכוחותיו הטמירים, את ישועתם של בני הזוג.

יצחק-דוד, חסיד שורשי ובר דעת, מבין כי יש דברים בגו. מן הסתם רואה הרבי הגדול מבעד לפרגוד, לפניו נחשפו תעלומות מכבשנו של עולם, וככל הנראה ישנה סיבה נסתרת להתעלמותו המוחלטת של הרבי מתחינותיו החוזרות ונשנות.

אולם לא כך שיינדל. ויהי היום, ונפשה של שיינדל כמעט פרח מרוב צער. 'לא עוד' החליטה נחרצות, וממחשבה למעשה פנתה לבעלה ודרשה ממנו במפגיע לעשות משהו בנידון. וכשהיא אומרת 'משהו', כוונתה כמובן להבטחה מפורשת מפיו

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

בין שלל המסרים העולים מהפרשה, עולה נקודה הנוגעת לכל אחד ואחד, בכל דור ובכל מצב, ועד לדורנו אנו.

מספרת התורה (יד, יח): "ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לא-ל עליון". ולכאורה תמוה הדבר, מה למלך-צדק - הוא שם בן נח, ולאירוע זה בו נפגשו אברהם ומלך סדום?

אלא מבאר רבנו את פשר הענין, על פי מאמר חז"ל (יומא כח, ב): 'קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שהיא מתקנות חכמים.

על פי זה כותב רבנו: "ולזה הודיענו הכתוב, כי אברהם שר וגדול ומכבד בעיני הכל היה, וכשיצא לקראתו מלך סדום מן הסתם יקביל פניו בתשורת לחם לו ולעבדיו ואנשי מלחמתו. ולצד כי אברהם יפרש ממאכלם, מהלחם משום פת של גוים, והיין משום סתם יינם, לזה נתחכם ונשתדל מלך סדום שיעשה תשורת האכילה על יד נאמן שהוא שם, ומידו של שם לידו של אברהם.

"וחדוש השמינינו הכתוב, שאפילו לחם ויין שאינו אלא מדרבנן הקפיד אברהם ומכל שכן שאר דברים שיש בהם חשש אסור תורה".

אין צורך לתור אחר רעיון מחודש או הברקה מחודדת כדי להסיק מכאן את המסקנות המתבקשות, את מוסר ההשכל הנובע מכך והשייך ביותר בכל עת, לכל אחד ואחד מאתנו.

אם כי כיום, בעידן בו ניתן למצוא על מדפי הסופר מוצרים בכשרות המהודרת ביותר, החתומים בחותמת המחמירה ביותר, למותר לציין שרק מוצרים אלה נכנסים לעגלת הקניות, למרות זאת ישנם אי אלו מצבים בהם ישנה נטייה להקל מעט, לאפשר לעצמנו גמישות יתר מסוכנת בנושא חמור זה.

הדוגמה הנפוצה ביותר הינה במסגרת נופש או טיול, אך לעתים מדובר אפילו במקום המגורים - אם מדובר באזור בו היהדות הנאמנה טרם נטעה את רגליה עמוק וענף הכשרות עודנו טרם מפותח דיו.

האם האילוף הטכני, המורכבות והקושי שבדבר, יש בהם כדי להתיר להקל ראש בנושא קדוש ורגיש זה? האמנם נוכל לאפשר לעצמנו את טמטום הלב, ואף ברמה של ספק-ספיקא, הנובע מצריכת מזון בכשרות פחות מהודרת ואף מפוקפקת?

הבה נלמד קטע רמב"ם (הלכות מלכים ח, א): "חלוצי צבא כשיכנסו בגבול העכו"ם ויכבשום וישבו מהן, מותר להן לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם ירעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים, וכן שותה יין נסך, מפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב ערפי חזירים וכיוצא בהן".

על פי ההלכה היבשה, מותר. במקרים מסוימים ונדירים אמנם, אך מותר.

על אף האמור, אברהם אבינו העדיף לנהוג אחרת. הוא חזר זה עתה ממלחמה, כל כולו תשוש ועייף ממאמץ המלחמה, ולא זו בלבד שהוא אינו מגעל את נפשו במאכלים אסורים - אלא שאף מלך סדום בעל הנפש החומרית והבהמית מבין מעצמו היטב שאברהם אבינו לא יאכל כי אם בכשרות מהודרת!

לא שיש בכך משום איסור תורה, שהרי אין עדיין תורה. אין בכך איסור עתידי מדרבנן, והראה - הלכה ברורה ברמב"ם פוסקת כי בהחלט מותר לו לאכול זאת. אולם על אף ולמרות הכל, הוא נמנע מכך.

כך, ורק כך, מעפילים לדרגה של אברהם אבינו. וכך אמורים אנו לנהוג, בהיותנו בניו וממשיכי מורשתו לדורות.

לזה אמר אברהם 'הן לי' וגו', פרוש, דבר השונה לי לא נתת זרע".

ידועה לשון הניגון עתיק היומין והקדוש 'רבונו של עולם', מבית מדרשו של סנגורם של ישראל הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, היצקת תוכן של ממש למושג 'בנים' וקובעת כי משמעותו אך ורק: 'בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות'.

אברהם אבינו ידע כי ההבטחה תתקיים וכי יהיה לו זרע, אולם לא היה די לו בכך. הוא לא חפץ בזרע שיהיה - כמו בסיפור בו פתחנו, יוסף שייגעץ חלילה. רצונו הטהור היה להעמיד דורות נאמנים לה' ולתורתו, אשר ישאפו להתעלות במעלות התורה והיראה ויעשו זאת במסירות נפש.

זו היתה אפוא תלונתו לפני השי"ת: "הן לי לא נתת זרע", היינו זרע טהור וקדוש אשר ישים בראש מעייניו את החיים על קדושת שמו יתברך, ואם כן זרע למה לי.

כשישראל עולים - עולים ככוכבים

ממשיכה התורה הקדושה ומביאה את תשובתו של הקב"ה לאברהם אבינו, (טו, ה): "ויצא אתו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך".

מבאר רבנו: "ולזה השיבו ה' ואמר לו: ספר הכוכבים כה יהיה זרעך, והם הצדיקים המשולים לכוכבים, דכתיב (דניאל יב, א): 'ומצדיקי הרבים ככוכבים', ובה נחה דעתו".

נמצאנו למדים אפוא, כי כל מגמתו של אברהם אבינו ותחינתו לפני בורא כל העולמים היתה - שיזכה להעמיד זרע ברך ה', בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות החיים את חייהם במגמה אחת מתמשכת של קידוש שמו יתברך בעולמו.

אך מה זה אומר כלפינו? אם נתבונן בכך, יש בכך משום תביעה נוקבת ומטלטלת עבורנו.

"שמעו אלי רדפי צדק מִבְּשֵׁי ה'" קורא אלינו הנביא (ישעיהו נא, א), "הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור גִּבְרָתֵם".

'צור חצבתם' מבארים חז"ל כי הכוונה לאברהם אבינו. הוא אומר - על כל מבקש ה' ורודף צדק להתבונן ולהביט באברהם אבינו, ולאור האמור מובן היטב מדוע. אם נתבונן בתחינתו זו, ברצון הטהור שלו להעמיד עם סגולה המקדש שם שמים בהליכותיו, איך נביט ולא נחרד!?

הלא בכל הליכותינו והנהגותינו נדרש מאתנו להקדיש תשומת לב ולא לשכוח חלילה את המטרה הנעלית הזו, את המשאלה העצומה של אברהם אבינו, ולעמוד בדרישה המתבקשת - להיות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות!

ללימוד, אינו חולק עם חבריו לכיתה את אהבת התורה אותה אני מקנה להם בדי-עמל'.

ומה לגבי תפילה, האם נפתח לבו לפחות בעבודת ה' זו? תוהה יצחק-דוד.

'זהו, לגבי זה...' מתפתל המלמד, 'האמת, יוסליה אינו משתתף בתפילות מזה עידן ועידנים, ואם לומר את האמת - הוא בוחר לבלות את זמנו במרדף עקר אחר הארנבות והתרנגולים'.

ניסיונות שונים להטות את לבו של יוסליה לתלם הישר, להאזיב עליו את התורה והעבודה, עלו כולם בתוהו.

יוסליה נשאר יוסליה, ולימים התברר שזו עוד היתה תקופת חייו היפה יותר מבחינה רוחנית.

כשיוסליה הפך ליוסק'ה לפתה החרדה את לבם של אביו ואמו, וכשהכינוי הלא-מחמיא במיוחד 'שייגעץ' הוצמד לו כתווית עקשנית, לא עמד בכך לבה של האם. שיינדל שבקה חיים לכל חי.

היתמות ואתגריה המורכבים תרמו את שלהם, וכך בתהליך מזורו מצא את עצמו יוסק'ה שייגעץ בפתחה של הכנסייה המקומית, זונח מאחוריו את דת אבותיו ובכך ממיט חרפה על המשפחה, העיירה והיהדות כולה.

לימים, כשנודע שמו לדראון בתור ג'ו המשומד, זה שהתנגח בכל עת מצוא עם אחיו היהודים והתחכם להרע כנגד כל הקדוש והיקר, או אז הבין יצחק-דוד היטב את כוונתו של רבו הגדול בשאלתו הנוקבת: 'הנך בטוח?'

בנים ובני בנים - עוסקים בתורה ובמצוות

"הן לי לא נתת זרע ונהג בן ביתי יורש אתי" (טו, א) העתיר אברהם אבינו בתחינה לפני הקב"ה, בראותו כי בדרך הטבע הולך ונמוג הסיכוי כי מחלציו ייצא יורשו העתידי.

רבנו האור החיים עומד על נקודה העומדת דרשני: "קשה, איך יוכל לומר לא נתת זרע, והלא כבר הבטיחו ואמר לו (בראשית יג, טז): 'ושמתי זרעך כעפר הארץ, ומה לו לפקפק ח"ו בדבריו ה'".

לשם ביאור הענין מקדים רבנו ומבהיר כי אכן, ידע אברהם אבינו אל נכונה כי תתקיים הבטחתו יתברך להעניק לו זרע, אולם פנייתו להשי"ת היתה בגין איכות הבן העתיד לצאת ממנו.

וכך כותב רבנו: "אכן פונת הכתוב היא על זה הדרך, שלחיות שבשורת הזרע שאמר לו ה' אמר כעפר הארץ, ודבר ידוע כי הנמשלים לעפר הארץ הם בני אדם הבזויים והפחותים שאין בהם נפש קדושה... והם הנקראים עמי הארץ, ובני אדם כאלו לא יתמלא רצון הצדיקים בהם,

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

במהלך חייו רווה רבנו רוב צער ויגון, רדיפות ועלילות, ובמשך אחוזים ניכרים מחייו סבל מרורות מצד גורמים שונים שהצרו את צעדיו על כל צעד ושעל.

עד כדי כך השתרגו צרותיו על צווארו, שהוא מתבטא בהקדמתו לספר אור החיים: "וְאֵנִי בְּתוֹךְ עֲמָקֵי יָם הַצָּרוֹת תְּפִיסוֹת עַל עֲסָקֵי מָמוֹן וְעַל עֲסָקֵי נַפְשׁוֹת... וְהָמוּ עָלַי סַעֲרוֹת יָמֵי הַמּוֹנָעִים וְלֹא שָׁבוּ הַרֹדְפִים קוֹנִי לְשָׁלוֹם וְהִנֵּה מִלְחָמָה רַץ אַחֵר רַץ לְצַר וּלְצוּר וְצָרָה נֹגַעַת פְּחֻכְתָּה עַד צוֹאֵר הִגִּיעַ וְנִדְדָתִי מֵעִיר לְעִיר וְנִתְקַדְּמִים בִּי הַנִּמְלָט מִן הַפֶּחַד יִפֹּל אֶל הַפֶּחַח".

הנקודה המפליאה ביותר הינה דווקא התייחסותו המרוממת של רבנו לכוס התרעלה אותה שתה עד תומה, ולסיבה בה תלה את ייסוריו הרבים.

כך קבעו חז"ל (ברכות ה, א): "אם רואה אדם שייסורין באין עליו, יפשפש במעשיו... פשפש ולא מצא, יתלה בבטול תורה... ואם תלה ולא מצא, בידוע שייסורין של אהבה הם".

היה מתבקש אפוא כי רבנו הגדול, על הדרגות הנעלות אליהן הפעיל ומתוך הכרה בגדולתו התורנית וצדקותו הנוראה, יכיר בכך כי ייסורים אלו שהוא חווה הינם ייסורים של אהבה.

אולם לא כך ראה זאת רבנו. מנקודת מבטו, היה בכך משום עונש על הנהגה כלשהי בה לא נהג כשורה, והוא עסק רבות במוסר עצמי נוקב - בניסיון להבין במה דברים אמורים ומהי הדרישה כלפיו מן שמיא.

לאחר דין ודברים עם עצמו, בא רבנו לידי הבנה כי מן השמים נתבע הוא על אשר אינו עולה לחונן עפר ארץ הקודש, ואלו דבריו בהקדמתו: "וְהָאֵרִי ה' עֵינֵי שְׁכָלִי, אֵין זֶה אֶלָּא לְקוֹם וְלַעֲלוֹת אֶל מְקוֹם חֲשָׁבְתִי בּוֹ, הוּא מְקוֹם הַשְׁכִּינָה עִיר הָרְמָה עִיר הַחֲבִיבָה עַל אֱלֹקֵי עוֹלָם וּמִמְשָׁלוֹת עוֹלָם עֲלִיוֹן וְתַחְתּוֹן".

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

אמר סנגורם של ישראל הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע: 'רבנו של עולם! אם תיקח את כל בקשותיהם של ישראל בתפילות הימים הנוראים, את תפילותיהם על כבוד שמך ואת ייחוליהם להמלכתך בעולם, תסחט אותם ותזקק מהם את תכליתם, אכן תמצא כי עיקר רצונם - כסף ופרנסה'.

'אמנם' המשיך הרבי ואמר, 'אם תיקח את כל רצונם לכסף, תסחט אותו ותמצא ממנו את מגמתם ומשאלתם האמיתית, אזי יתברר לך כי הכל מכוון למטרה אחת ויחידה - הגדלת כבוד שמך בעולם. כסף פירושו - מימון חינוך הילדים; הוצאות שבת ויו"ט; הוצאות תלמוד תורה ועוד!'

אכן, לימוד זכות גדול ועצום הוא זה, ואין ספק שבשמי מרום עוררו דבריו הקדושים רעש עצום והביאו להטיית הדין לטובה כלפי עם ישראל.

עם זאת, למותר לציין כי אכן - עיקר מגמתו ושאיפתו כל יהודי אמורה להיות - דביקות עילאית בשכינה הקדושה, התעלות במעלות התורה והיראה, אהבת ה' וקרבת אלקים לי טוב.

על הפסוק (יב, ז): "וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר לוֹרְעָה אֲתָן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיֵּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנֶּרְאָה אֵלָיו" כותב רבנו כך: "כִּוְנַת הַכְּתוּב לְהוֹדִיעַ הַפְּלֶגֶת חֶבֶת אַבְרָהָם בְּקוֹנוֹ, כִּי ה' נִגְלָה אֵלָיו וּבִשְׂרָו בְּזֶרַע וּבְנִתְיָנָת הָאָרֶץ, וְהוּא לֹא הִחְשִׁיב בְּשׁוֹרֵת ב' מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לְכָלָם, בְּעֶרְךָ שְׁמַחְתּוֹ בְּגִלּוֹי שְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ אֵלָיו... וְהוּא אָמַר 'וַיֵּבֶן מִזְבֵּחַ לַה' הַנֶּרְאָה אֵלָיו, כָּאֵן פֶּרֶשׁ סִבַּת שְׁמַחְתּוֹ אֲשֶׁר עָלֶיהָ בָּנָה מִזְבֵּחַ, הוּא לְצַד הַרְאוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ אֵלָיו, וְהֵבֵן".

משמעות הדבר, כשמקדישים לכך מחשבה, מבהילה ביותר.

אברהם אבינו כבן מאה שנים, וטרם זכה להיפקד. כך גם עד לרגע זה הוא אף לא זכה להתבשר בכך שיירשו בניו את הארץ המובטחת.

ובל נקל ראש בדברים אלה, שהרי ככל שמדובר בהבטחות נשגבות אלה - אין מדובר בתינוק חמוד ומשעשע וצעצועים שיתפזרו בבית, וגם לא בהבטחה על איו חלקת ארץ בה יוכלו בניו לעבד את הקרקע ולאכול אשכול ענבים וחופן תמרים. ממש לא.

מדובר כאן בעתידו של העם הנבחר, בהגשמת משאלתו של אברהם אבינו לייחד שמו יתברך בעולם, במקום הקדוש ובאמצעות המשך הדורות ממנו והלאה, ועדיין - לא היתה זו השמחה הגדולה ביותר לה זכה אברהם.

הדבר שאכן שימח אותו יותר מכל, הרבה מעבר לכל ההבטחות הכבירות הללו, הוא קרבת האלקים לה זכה ברגע מרומם זה. עד כדי כך, שלא נחשבו מתנות מיוחדות אלה בעיניו למאומה לעומת אותה קרבה נוראה, וכלשון רבנו: "וְהוּא לֹא הִחְשִׁיב בְּשׁוֹרֵת ב' מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לְכָלָם, בְּעֶרְךָ שְׁמַחְתּוֹ בְּגִלּוֹי שְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ אֵלָיו".

מכאן ניקח אנו, אנשים פשוטי ערך ומעוטי ההשגה, מוסר השכל לחיינו אנו. נכון שטרם העפלנו למדרגות רמות אלה להם זכו אבותינו, אולם לכל הפחות ננסה להתמקד בעיקר ולהשמיט את הטפל - לתת מקום נכבד ומרכזי יותר לעבודת השי"ת ויראתו הטהורה ומאיך לבזו מעט יותר להבלי העולם הזה.

על כך זעק רבנו האור החיים מקירות לבו: "וְזֶה אוֹת לְבָנָיו, כִּמְהָ מֵהֶם אֲשֶׁר הִרְחִיקוּ חֶשֶׁק הַצֵּרַע בְּעֶרְךָ חֶשֶׁק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת".

שכיבי אור ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

יש ואנו מוצאים את עצמנו בנקודת זמן, במצב כלשהו, בו נדרש מאתנו להשלים עם הנגזר עלינו ממרום ולקבלו באהבה. לא תמיד אנו מבינים לנכון מדוע נגזר עלינו כך או אחרת, לעתים קרובות הניסיון קשה עד מאד, אולם כבר ידועה מעלת המקבל ייסורים באהבה.

אם נרצה ללמוד מוסר ולהבין עד כמה מוטל על האדם לקבל גזירותיו יתברך באהבה, נביט בדרכיו של אברהם אבינו אבי האומה.

כך פותחת הפרשה (יב, א): "וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ". לאחר מכן כשמספרת התורה על כך שאכן פעל אברהם כנדרש ממנו ועקר את רגליו ללכת להיכן שנתבקש, נאמר כך (שם פסוק ד): "וַיֵּלֶךְ אַבְרָם פֶּאֶשֶׁר דָּבָר אֵלָיו ה'".

על הבדלי הלשון אותם הדגשנו עומד רבנו האור החיים, וכותב כך: "יֵשׁ לָךְ לְדַעַת כִּי כָל מְקוֹם שִׁיאֲמַר הַכְּתוּב 'דְּבוּר', יִגִּיד עַל דְּבַר קִשָּׁה, וְהָאֲמִירָה הִיא רִקְהָ. וְכָאֵן הַזְכִּיר בְּתַחֲלַת הַפָּרָשָׁה 'וַיֹּאמֶר ה'', לְצַד שְׁכָל הַדְּבַר הוּא לְהִנָּאֵת אַבְרָהָם, וּבְמַעֲשֵׂה אַבְרָהָם אָמַר 'כֶּאֱשֶׁר דָּבָר' פֶּרוֹשׁ שֶׁעֲשֵׂה הַדְּבַר לְצַד גְּזֵרַת מֶלֶךְ עֲלָיו, וְלֹא לְתוֹעֵלַת הַנִּמְשָׁךְ לוֹ".

אם זכה אברהם אבינו להעפיל למדרגה עליונה זו, בה אף בטובה הבאה עליו איננו פועל משום הטובה אלא רק בשל ציווי השי"ת, עלינו לנסות לכל הפחות להכיר בכך שדבר מה הנראה לנו כגזירה - הינו טובה עבורנו, ולקבלו באהבה ומתוך הכרה בהשגחתו הפרטית והמדוקדקת של הקב"ה.

מתיבתא אור החיים

ובטעם שהוצרך ה' להראות לאברהם את הארץ על ידי נס, ולא הולכו בכל הארץ על מנת שיראה את כולה, מצינו כמה ביאורים: א. הגר"ח שמואלביץ זצ"ל ביאר (שיחות מוסר תשל"א מאמר ל), שאינו דומה דבר שלם לשני חצאי דברים, ויש מעלה גדולה בעשיית דבר שלם בבת אחת דוקא, וכדאי היה לעשות נס עצום זה כדי להראות לו את כל הארץ בבת אחת.

ב. עוד ביאר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (פרקי הגות ומוסר חנוכה עמ' קמד), שמצינו בתורה הרבה ניסים שנעשו אף שלא היו מוכרחים כל כך, ובכך מראה ה' את אהבתו לצדיקים, שעושה להם גם ניסים שאינם מוכרחים, כדי למנוע מהם טרחא מועטת.

ג. בדברי שמואל (ראטה, ד"ה שא נא) ביאר, שה' נתן בזה סימן לבניו של אברהם, שיהיה להם נוח לכבוש את הארץ בכל מקום שיפנו, בלי להתאמץ ולבקש תחבולות. וכעין מה שאמרו (חולין צא.) שקיפל ה' את כל הארץ תחת יעקב אבינו, לסימן שתהיה נוחה ליכבש לבניו.

ד. הגי"ר יצחק מתתיהו לוריא (בסו"ס שערי לימוד ח"ב קונט' טעמי תורה אות ו) כתב ליישב, שבשעה שדיבר ה' עם אברהם נפלה עליו יראה גדולה עד שלא יכול היה להזיז שום אבר, ולכן הוצרך ה' לעשות עמו נס שיוכל לראות את כל הארץ בלי שיצטרך להסתובב. עוד יש בזה הרחבת הענינים בספר בע"ה.

מדברי חז"ל, שהנה אצל משה כבר אמרו (ספרי פנחס פקל"ו), 'רבי עקיבא אומר הראה לו הקב"ה למשה את כל חדרי ארץ ישראל כשולחן ערוך' וכו', ולגבי אברהם אמרו (מכילתא בשלח מס' דעמלק פ"ב), 'חביבה היא ראייתו של אברהם אבינו יותר מראייתו של משה', אם כן כשם שהראה למשה את כל הארץ כשולחן ערוך, ודאי גם לאברהם הראה כן. וביאר על פי זה מה שאמרו במדרש (ילקוט שמעוני תהלים רמז תרצז, וכע"ז בב"ר נט ה) על הפסוק (תהלים כד ג) 'מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו' זה אברהם, והיינו מפני שאין עוד מי שראה את כל חלקי ארץ ישראל כמו אברהם, שהראה לו ה' את כל חלקיה בבת אחת. אמנם באילת השחר (ד"ה שא נא) הקשה לפירוש רבינו, מדוע הוצרך ה' לומר לאברהם 'שא נא עיניך', הלא הראיה היתה בדרך נס, וגם מדוע הוצרך לבקש זאת ממנו בלשון 'נא'.

וה' אמר אל אברהם אחרי הפך לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה (בראשית יג יד):

וכתב רבינו 'וראה מן המקום', טעם שהוצרך לומר 'מן המקום אשר אתה שם'. כאן עשה לו נס עצום שיוכל לראות מצפון לדרום וממערב למזרח ממקום אחד מבלי שיוצרך לסובב.

ולהלן (פסוק טו) ביאר רבינו כיצד ארע הנס. וכן כתב רבינו לעיל (יב א) בביאור הפסוק 'לך לך וגו' אל הארץ אשר אראך', 'עוד רמזו שיראנה לו כולה, דכתיב 'שא נא עיניך וראה צפונה ונגבה' וגו', ונתן לו כח הראיה לראות כולה'.

וכעין זה ביאר רבינו בפרשת פנחס (במדבר כז ג) את הבטחת ה' למשה רבינו 'וראיתיה אותה', שהכוונה למה שאמרו חז"ל (ספרי פנחס פקל"ו) שהראהו ה' את כל הארץ בדרך נס, אף שאין כח בעין טבעית לראות כן. וכן ביאר בפרשת ואתחנן (דברים ג כז) מה שאמר ה'

למשה 'וראה בעיניך', שעשה עמו ה' נס, וראה בעיניו בלבד בלא הליכה, והוא דבר שאין עין טבעית יכולה לראות. ובפרשת וזאת הברכה על הפסוק (שם לד א) 'וראיהו ה' את כל הארץ' כתב רבינו, 'פירוש הפעיל ה' בו ראות מה שאין גבול בעין לראות, באחד מב' דרכים, או יאיר עיניו מאור זרוע לצדיק שהוא אור ששת ימי בראשית הגנוז לצדיק, שאמרו רז"ל (חגיגה יב.) שבו יביט האדם מסוף העולם, או הקריב הארץ למול עיניו והראה אותה לו לפניו'.

בדברי יואל (מועדים, ר"ה אות יג) כתב, שכן מבואר לכאורה

קטע זה נלקח מתוך 'מתיבתא אוה"ח' שנמצא על שלחן העריכה לקראת הוצאתו לאור בעזה"י, לשליחת הערות והארות או קטעים נוספים לתוספת ביאור והרחבת דברי רבינו, ניתן לשלוח: m028039999@gmail.com

בפרשתנו מצינו רבנו האור החיים אודות דיבור מסוים של הקב"ה לאברהם אבינו, הנראה לכאורה כסותר את דברי חז"ל. היכן מצאנו זאת, מהו הדיבור האמור וכיצד הגיב לכך אברהם? זאת ועוד - כיצד אכן ניתן להסביר זאת?

תשובה מגליון קודם: פרק ח, ו, עיי' אוה"ח ובמדורי עוז והדר.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'גדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'זכרונות בחיים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכייה, שישלח לשם. בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

מחברים להיום
לשמיעת שיטות ודרשות
חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחלה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

קטן שהניח מוקצה על גבי כלי - אם נאסר מדין בסיס לדבר האסור

הריב"א, שדן האם יכול ראובן לבטל כלי של שמעון על ידי שישים בתוכו דבר מוקצה, או שאין אדם יכול להקצות את כלי האחר, שהרי מצאנו בגמרא זו שהיה בכח הבייתוסים לעשות את הערבות שאינם שלהם כבסיס לאבנים.

אמנם באור זרוע לקמן (הלכות שבת סימן פו אות ג) הביא את ההלכה שטלטול מן הצד מותר בשבת, והקשה מהגמרא הנזכרת בסוכה שמשמע שאסור טלטול את הערבות כיון שבזה הוא מטלטל מן הצד גם את האבנים, ולכן דווקא עמי הארצות עשו זאת, ודחה שכך הוי עובדא, אבל באמת גם תלמידי חכמים יכולים היו למשוך את הערבות מתחת האבנים. ועוד כתב שהבייתוסים לא היו יכולים לקבוע את הערבות כבסיס לאבנים, שהרי אין אדם אוסר את של חבירו שלא מדעתו. ולכאורה נראה שחזר בו שאין להביא ראיה מגמרא, ותפס כדבר פשוט שאין בכח אדם לאסור את של חבירו.

במגן אברהם (סימן שט ס"ק ח) כתב שכן מבואר בתוספת (שבת מ"ד ד"ה יש עליה) שהקשו כיצד אפשר שינוח דבר איסור על דבר היתר בשבת עצמה, ויישבו כגון שגוי או קטן הניח את המוקצה לדעת ישראל, וממה שהוצרכו התוספות לפרש באופן שמניחים על דעת ישראל ולא כתבו שהניחו על דעת עצמם, משמע שאין בכח אדם אחר לאסור דבר שאינו שלו, [וגם שלגבי קטן ניתן לבאר דעת התוספות לפי שאין להם דעת, וכמו שיתבאר לקמן, אבל לגבי גוי גדול בוודאי לא שייך לומר כן. גם בבאור הגר"א שם הפנה לדברי תוספות שם].

אמנם בתוספות ישנים (שם) נראה שנסתפקו בנידון זה, שהקשו מדוע התלמידים חכמים לא הוציאו בעצמם את הערבות, ויישבו, כי מה שהניחו הבייתוסים לא נחשב 'לשכח', והיינו שיש הלכה שאם בעל הבית שכח דבר איסור על גבי דבר היתר ולא הניחו בכוונה אינו נעשה בסיס, שהרי רק בדרך מקרה הוא נמצא שם (סימן שט סעיף ד), ואם כן יש מקום לומר שאם אדם אחר שאינו בעלים מניח דבר איסור על דבר היתר, אין בכוחו לקבוע שהמקום של הדבר היתר יהיה על הדבר שאיסורו שאינו שלו, לזה כתבו התוספות שדווקא כאשר הדבר איסור ניתן בטעות, אבל אם ניתן בכוונה ואפילו על ידי אדם אחר שאינו שלו, הדבר היתר נקבע כבסיס לדבר איסור והוא מוקצה. ודלא כמסקנת האור זרוע שאין אדם קובע בסיס בדבר שאינו שלו. ועוד כתבו תוס' כדעת

עקרת בית שקיבלה מתנה כלי מיוחד עשוי כסף טהור המיועד להגשת סוכריות ומיני מתיקה, וכבוא יום השבת היא התכוונה להגיש בו חלק מתקרבות הקינוח בסוף סעודת השבת, אולם כאשר באה למלא בו את כדוריו השוקולד הממולאים, היא גילתה שמנוחות בכלי כמה מטבעות כסף; מתברר שאחד הילדים חשב שזו קופת צדקה ולפני כניסת השבת הכניס לתוכה כמה מטבעות. האם הכלי נהיה 'בסיס לדבר האסור' הוא נאסר בטלטול בשבת:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

הנה הדין הוא שאם מונח דבר מוקצה על גבי חפץ המותר בטלטול בכניסת השבת בין השמשות, אף הכלי המותר נאסר בטלטול משום שהוא נעשה 'בסיס לדבר האסור'. אמנם יש לברר כמה פרטים בדין זה הנוגעים לנידון זה. א. אם יכול אדם לאסור בטלטול כלי של אדם אחר. ב. האם מעשיו ומחשבתיו של קטן מועילים לאסור את הכלי ג. אם נאסר מדין 'בסיס' באופן שהונח בטעות.

אין אדם אוסר את של חבירו

על ההלכה שחיבוט ערבה דוחה שבת, מספרת הגמרא (סוכה מ"ג): שהבייתוסים שכפרו בתורה שבעל פה לא הודו בה: 'פעם אחת חל שביעי של ערבה להיות בשבת, והביאו מרביות של ערבה מערב שבת והניחום בעזרה, והכירו בהן בייתוסין, ונטלום וכבשום תחת אבנים, למחר הכירו בהן עמי הארץ ושמטום מתחת האבנים, והביאום הכהנים וזקפום בצדי המזבח'. והטעם שעמי הארץ הם שהוציאו את הערבות מתחת האבנים, פירש רש"י (שם) שעמי הארץ לא היו בקיאים באיסור טלטול.

ויש להבין, מאחר שהערבות הציצו מתחת האבנים, ועמי הארץ לא הוצרכו להרים את האבנים אלא היה די להם לשמוט את הערבות מתוך האבנים, שוב איזה איסור מוקצה יש בדבר, והרי אף שהאבנים זזות כאשר שומטים את הערבות, זהו טלטול מן הצד המותר לצורך דבר המותר והם הערבות המותרות, ובהכרח שהערבות עצמם גם נאסרו לפי שנעשו בסיס לאבנים שעל גביהם.

וכתב באור זרוע (הלכות ערב שבת סימן כט) כי מגמרא זו יש לפשוט את ספיקו של

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

תיווך דירות קיט

אחד פנה בשנה שעברה למתווך דירות קייט שיציג לו דירות לנופש; הדרך היא שהלה נותן רשימה וכאשר בוחרים דירה מתוך הרשימה צריך לשלם עליה דמי תיווך. במידה ובוחרים 2 דירות, צריך לשלם פעמיים. הוא לקח דירה אחת ושילם דמי את דמי התיווך. לאחר שנה הוא הוציא את הרשימה שבידו ובחר דירה אחרת, האם הוא צריך לשלם עליה דמי תיווך.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

נראה שכיון שדרך התיווך כאן שמשלמים אך ורק על מסירת המידע ולא על הטיפול² ממילא גם השנה יש לו לשלם על המידע, שהרי גם בשנה שעברה אילו היה בוחר 2 דירות, היה לו לשלם עליהם. שונה יהיה הדין אם הוא יזמין את אותה דירה שסגר שנה שעברה, כאן

הפרשת חלה מקישקע

בעלים של חנות לממכר מאכלי שבת, שמכין קישקע בכמות גדולה, האם הוא צריך להפריש חלה מהקישקע, מאחר שמעורב עם קמח בכמות שמחייב בהפרשת חלה:

תשובת מורינו הרב:

בני ספרד ההולכים לאור פסקי השולחן ערוך אינם צריכים להפריש כפי שפסק (י"ד סימן שכת ס"ג) שעיסה שגלגלה על דעת לבשלה אינה חייבת בחלה, אולם דעת הש"ך (שם סק"ד) יש לחשוש לדעת הראשונים שחייב חלה ולכן יפריש ללא ברכה.¹

הוא כבר לא היה צריך למידע. אין צורך לשלם תיווך על אותה דירה פעמיים.

אבחון שגוי במשקפי ראייה

אופטומטריסט שאבחן אצל ילד בעיית מיקוד ולכן התאים לילד עדשות יקרות שמחולקות לשתיים - חצי לראיה מרחוק וחצי לקריאה מקרוב [עדשות פרוזמה] לבסוף התברר אצל רופא מומחה כי אין בעיה כזו כלל ואף העמידו את האופטומטריסט על טעותו. האם חייב לשלם את הוצאות העדשות היקרות שנקנו בגללו:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

מאחר והאופטומטריסט נוטל שכר, ממילא חייב לשלם כדן מראה דינר לשולחני לראות אם הוא טוב ונמצא רע (ח"מ סימן שו ס"ו) שחייב מדינא דגרמי.³

3 לעניין אם צריך להחזיר את דמי הבדיקה, לכאורה יהיה תלוי במחולקות האחרונים אם ישמור שכר שהתחייב על גביה ואבדה אם מפסיד את שכרו, (יענין קצוה"ח סימן רכו סק"א שסובר שמפסיד, ובחזו"א ב"ק סימן י סק"ח שכיון שמתחייב לשלם מכח שכרו אינו מפסיד שכרו), וכן מומחה הטעם שהוא חייב זה מכיון שנטול שכר. אמנם יש לדון בזה כיון שחיובו מדין 'מוזיק' ולא מצד החיובי שמירה.

שהרי אינו מתקשה כמו לחם ועונה, ואף שלא חודרים בו נזולם מבחון, אין הוא נאפה על ידי חום כמו בתנור, אלא בתוך התבשיל עם דבר שחוצץ, אבל עדיין נחשב דרך בישול, ויל"ע.
2 בתיווך רגיל דמי התיווך מורכב גם על מסירת המידע וגם על הטיפול של המתווך להביא את העסקה לכדי גמר, במקרים כגון תיווך דירות קיט כנראה מדובר על תשלום מועט מאד.

כדי למנוע התפצחות והתפוצצות, ובשבת יש שסוברים שצריך לנקב משום שאליכ הוי הטמנה ואסור, ראה בארחת שבת (ח"א פ"ב סעיף צ"ג) שהביא כן בשם הגר"ש אלישיב. אמנם בשם הגרש"א הביא להתיר מטעם שאינו עוסף את הקישקע כדי שיהיה מוטמן בחמין רק שלא יהיה מעורב עם התבשיל ולא לשם הטמנה כלל). ויש מי שהעיר שאם אינו מנקב והקישקע עטוף לגמרי בנייר כסף מכל צדדיו, אין זה בישול אלא אפייה שחייב לכולי עלמא, ויתכן שגם באופן שהוא אטום לגמרי אין על זה שם אפייה,

1 בדין זה נחלקו הראשונים, דעת הרבה מהראשונים (הר"ש, חלה פ"א מ"ה, והרמב"ם מובא בב"י), שכל עיסה אפילו שהיא עיסה עבה אם על דעת לבשלה או לטגנה בשמן אינה חייבת בחלה, וכן פסק השולחן ערוך (י"ד סימן שכת ס"ג), ודעת ר"ת (ספר הישר סימן שמד) שכל שהיא עיסה עבה הרי היא חייבת בחלה אפילו אם היה דעתו לבשלה, והש"ך (סק"ד) חושש לדעתו ופסק להפריש ללא ברכה. ובדרך כלל אין הקישקע הנחתו עטוף לגמרי (מנקבים קצת

שכר ערבות

ראובן היה שמח אך לא מרוצה, נכון הוא מצא את הדירה המושלמת כלילת המעלות אחרי חיפוש של חודשים ויש אומרים אף שנים אך כעת הגיע לחלק המסובך - הוצאת המשכנתא, ראובן שכר את היועץ הכי טוב בשוק שיועץ לפתור את הבעיות הכי מסובכות אך גם יודע לקחת בהתאם, לאחר ניסיונות רבים ונשנים ואחרי סיבוב בכל הבנקים ובכל הסניפים בעירו ובשאר הערים וכשרקע המוכר כבר מאיים לבטל את העסקה הציע היועץ בטוב ליבו שבחלק מהמשכנתא הוא יהיה ערב משלם, כלומר, שהמשכנתא תרד מהחשבון שלו וכל חודש ראובן ישלם לערב את הסכום שיוור, אך פה נוצר להם שאלה האם מותר לראובן לשלם ליועץ את השכר שסיכמו הרי יוצא שהיועץ נהפך להיות מלווה של ראובן כיון שמשלם בשבילו ואם כך יש חשש ריבית בזה שראובן ישלם ליועץ חוץ מההלוואה סכום נוסף: תשובה:

נבוא לבאר הדברים משורשם ובכך נדע את הדברים של שכר ערבות, יש שלושה סוגי ערבים. 1. ערב רגיל, כלומר שהמלווה יכול לתבוע הערב רק אם תבע את הלווה ואין ללווה כסף. 2. ערב קבלן, כלומר שמלווה יכול לגבות ישר מהערב בלי שיתבע לפני כן את הלווה וכן המלווה יכול לגבות ישר מהלווה. 3. 'ערב שלוף דוץ', כלומר שהמלווה יכול לגבות רק מערב ולא מהלווה (עין בחושן משפט סימן קכ"ט באיזה אופנים נהיה שלוף דוץ).

ועל פי זה יש לדון בכל סוג ערב האם הלווה יכול לתת שכר לערב בשביל שיערב בשבילו, בערב רגיל ודאי שמותר לתת שכר בעבור הערבות דהרי כל עוד הערב לא פרע למלווה לא נחשב כמלווה כלפי הלווה.

בערב קבלן, לרשב"א וסיעתו שסוברים שישראל יכול להיות ערב קבלן עבור ישראל אחר שלוה מגוי בריבית גם פה מותר דהרי לשיטתם לא נחשב הקבלן כמלווה כלפי הלווה, אך לרש"י וסיעתו שסוברים שאסור, וטעמם כי הקבלן נחשב כמלווה כלפי הלווה, פסק החו"ד (סימן ק"ע ס"ק א) שלשיטתם אסור לתת לקבלן שכר ערבות, אך הט"ז (ס"ק ג) סובר שגם לשיטתם מותר, האבני נזר (סימן ר אות א-ג) מבאר דהט"ז סובר דרק אם הקבלן יפרע בסוף את החוב אז יחשב כמלווה למפרע אך אם לא יפרע לא יחשב כמלווה ואם כן כשנותן שכר ערבות בהתחלה מותר דהרי נותן השכר גם אם בסוף לא יפרע.

בערב שלוף דוץ, בזה כתב הט"ז שאסור שהרי הערב נחשב כמלווה שלו, אך הש"ך (נקדות סק"ב) חוכך גם בזה להיות.

להלכה-פסק שולחן ערוך הרב (סעיף ס"ג) כדעת הט"ז שמותר בערב קבלן ואסור בערב שלוף דוץ, וכן הסכימו רוב פוסקי זמננו (מנחת יצחק ח"ט סימן פו, דברי סופרים סק"א), אך הברית יהודה (פ"ט הערה מ"ז) כתב שלכתחילה גם בערב קבלן יש להחמיר כדי לחוש לשיטת החו"ד. חשוב להגיש שגם במקום שמותר הלווה יכול לתת שכר לערב רק לפני שהערב פורע אך אחרי שפרע תמיד אסור דנחשב כבר מלווה שלו. כתב החו"ד שכל הדיון הנ"ל זה דווקא ששכר לערבות אך אם שכר כדי שישגי לו הלוואה ולא מצא אלא רק אם הוא עצמו ערב ודאי שתמיד יהיה מותר לשלם לו שכר דמשלם בעבור השגת ההלוואה ולא בעבור הערבות, אך ישלם לפני שיכנס בערבות דאם ישלם אחרי שכבר ניהיה ערב ונחשב מלווה שלו זה מיהזי כרביית.

העולה לדינא:

בנידון דין מותר לראובן לתת את השכר שסיכמו, אך יתן לפני שחותם על הערבות.

נסתפק האם בכך קטן להניח מוקצה ולעשות דבר לבסיס לדבר האסור, וכן דן בספר דעת תורה (סימן שט סוף סעיף ד) וציין לדברי ספר תוספת שבת שהובא לעיל, ולכאורה כוונתו שקטן אינו בר מחשבה לקבוע במחשבתו שמקום הדבר האסור יהיה על הבסיס שהוא עליו, אמנם שמתוך דברי הגמרא מוכח שאם הקטן מניח בפועל שמתגלה מחשבתו מתוך מעשיו יש מחשבה לקטן, והרי בעשיית בסיס הניח את דבר האיסור על דבר ההיתר, וניכר מתוך מעשיו שקבע את מקום דבר האיסור על גבי דבר ההיתר.

ושמא כוונתו לפי שיש מקום לחלק, שגם אם קטן מניח באיזה מקום בערב שבת שמא אין כוונתו לקבוע מקום לשבת, אלא רק באופן זמני הניחו מידו במקום ההוא, ואין המחשבה לקבוע מקום ניכרת מתוך מה שהניח, ולפי זה באופן שמניח דבר שניכרת מחשבתו להניחו לכל השבת במקום ההוא, גם על ידי קטן נקבע מקומו לכל השבת. ובתוס' (שבת מד: ד"ה יש עליה) מפורש שכאשר הקטן מניח דבר אסור לדעת הגדול, מהני מחשבתו לאסור את הדבר היתר כדין בסיס.

ולפי זה בנידון דידן, שהקטן סבר בטעות שהכלי הוא קופה של צדקה ולכן הניח בו מעות, בוודאי מחשבתו ניכרת לגמרי מתוך מעשיו והיו בסיס.

אלא שיש כאן את שני ההיתרים הנזכרים לעיל. א. שהכלי אינו של הקטן ולהלכה פסק הרמ"א כאור זרוע שאדם אחר אינו יכול לקבוע את דבר ההיתר של חבירו כבסיס לדבר אסור שלו, אלא אם כן בעל הבית הסכים לו. ולכן רק באופן שיש לקטן מגירה מיוחדת שמניח בה את חפציו, במקרה כזה המגירה כן נחשבת בסיס, מאחר ואביו מאפשר לו להניח שם ולעשות בה כרצונו, וכן פסק הגרי"ש אלישיב (הלכות שבת בשבתו חלק ב פרק כה הערה 10). ב. שהקטן טעה לסבור שהכלי הוא קופה של צדקה, והקובע מקום בטעות אינו נעשה בסיס, וכשם שהשוכח דבר איסור לא נעשה לו הדבר היתר לבסיס. ולכן הכלי של התקרובת לא נעשה בסיס למעות, אלא שהמעות עצמם מוקצים, ודינם כדין חבית שנמצאו עליה מעות (סימן שט סעיפים ד-ה) שלצורך השימוש בחבית מותר להטות את החבית כדי לנער את המעות, ורק אם אי אפשר לנער את החבית במקומה מותר לטלטלה לנער במקום אחר, וגם בנידון דידן לצורך שימוש בכלי להגיש בו את התקרובת של סיום סעודת השבת מותר להטות את הכלי כדי שהמעות יפלו מתוכו, ורק אם אי אפשר להטותו מותר לטלטל את הכלי למקום אחר כדי לנער שם את המעות.

להלכה:

א. נחלקו הראשונים אם אדם אוסר דבר של חבירו לעשותו בסיס לדבר האסור, ולהלכה פסק הרמ"א שאינו אוסר. ב. לא נאמר דין בסיס רק באופן שהניח מדעת אבל אם שכחו שם והוא הדין אם הונח בטעות אינו נאסר ויכול לנער את המוקצה. ג. אין מחשבה לקטן, אולם אם מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מועילים מעשי הקטן, אמנם מצד דין בסיס יכול לאסור רק בחפצים המיועדים אליו. ד. בנידון זה שהניח הקטן מטבעות על גבי הכלי אינו נאסר משני טעמים, גם מפני שאין הכלי שלו, וגם מפני שהונח שם בטעות, לכן הכלי לא נעשה בסיס למעות, אלא שהמעות עצמם מוקצים, ולצורך שימוש בכלי להגשת תקרובת מותר להטות את הכלי כדי שהמעות יפלו מתוכו, ורק אם אי אפשר להטותו במקומו מותר לטלטל למקום אחר כדי לנער שם את המעות.

האור זרוע שאין בכח הביטויסטים לאסור את הערבות שאינם שלהם, והסיבה שהתלמידי חכמים לא נטלוהו בעצמם, לפי שהיה צריך להזיז מעט את האבנים בתחילה, וזה אסור שהרי אינו מטלטל מן הצד.

ודברי האור זרוע הובאו בדרשות בנו מהר"ח אור זרוע (פרשת שמות סימן י) ומשם לשלטי הגיבורים (שבת סימן שיז), וכדבריו פסק הרמ"א (סימן שט סוף סעיף ד) לדינא. ומכאן יש ללמוד לגבי בני בית שכאשר הם מתעסקים בחפצי בעל הבית באופן שאינו לדעתו הם כאחרים שאין בכוחם לאסור את חפצי בעל הבית לעשותם בסיס לדבר האסור, וכן כתב בספר דעת תורה (סימן שט סעיף ד). [ושם דן עוד בחפצים המיוחדים לאישה או בנכסי מילוג האם בכח האישה לאוסרם, עיי"ש, ונראה שבאופן המצוי שהאישה נושאת ונותנת בתוך הבית, בוודאי הוא מסכים לכל מעשיה שבבית, וגם בלאו הכי יש לדון בזמן הזה שהבעל ואישתו הם כשותפים, ואין כאן המקום להרחיב בנדון זה, ושותף שיש לו רשות לקבוע מקום להנחת החפץ כתבו הפוסקים שהוא אסור על חבירו.] ובגדר מה שאין אדם אוסר את של חבירו, ציין ביאור הגר"א (שם) לגמרא חולין (מא): שמביאה את הכלל הלכתי של 'אין אדם אוסר את של חבירו', אבל בגליון רעק"א (סימן רג ס"ק ב) כתב שאין לנידון דידן שייכות לדין הכללי של אין אדם אוסר את של חבירו, 'דשאני התם דבסיס הוא מדין ביטול ויחוד חפץ להיות בסיס להמוקצה ואין יוכל לבטל לזה חפץ חבירו', ולכן אין ללמוד מדין זה לשאר כל הנידונים של ההלכה שאין אדם אוסר את של חבירו, עיי"ש.

הניח מוקצה בטעות לא נעשה השולחן בסיס

עוד יש להתיר בנידון דידן, שהרי אף אם בעל הבית עצמו הניחם בטעות מפני שסבר שקופסא זו היא קופת צדקה, ושוב התברר לו כי זו קופסא של מנה אחרונה, הרי שההנחה שלו בערב שבת הייתה בטעות, ואינה אוסרת את הכלי מדין בסיס לדבר האסור, וכדין שוכח שאינו נעשה בסיס. וכן פסק הגר"ח קנייבסקי זצ"ל באדם שהניח על שולחן מסוים כי סבר שהוא שולחן אחר, שהשולחן לא נאסר מדין בסיס. (קובץ 'גם אני או"ך' תשובות הגר"ח, חלק ב עמוד כא).

אין מחשבה לקטן

בגמרא חולין (יב:) בעי רבי יוחנן קטן יש לו מחשבה או אין לו מחשבה, ומסביר רש"י (שם) שהנידון הוא האם יש לקטן מחשבה כדי לעשות את הקרבן לשמה, הגמרא מוכיחה שמחשבת קטן לבד בוודאי לא מועילה, וכל הספק הוא על מחשבה הניכרת מתוך מעשיו, וכגון שלקח את הקרבן לשוחטו כדינו בצד צפון, ומחשבתו ניכרת שעושה לשם קרבן. והגמרא מקשה שהרי בהדיא אמר רבי יוחנן לגבי הדין שאין הפירות נטמאים עד שיבוא עליו מים מרצון בעל הבית, שאם הקטן היפך בפירות כדי שיקבלו את הטל מכל הכוונים, מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ומקבל טומאה, ומיישבת הגמרא שאכן כל הספק של רבי יוחנן הוא רק האם גם מדאורייתא נחשב בניכרת מחשבתו מתוך מעשיו למחשבה המועילה.

בספר תוספת שבת (סוף הקדמה לסימן שח) כתב ללמוד מגמרא זו, 'ועוד כלל אחד אומר אצל דבכל מקום שנזכר דמהני מחשבה לענין מוקצה הן לאיסור והן להיתר, צריך שתדע דמייירי דוקא בגדול ולא בקטן, דק"ל קטן יש לו מעשה ואין לו מחשבה כדאיתא בחולין'. ולכאורה כוונתו לדין ייחוד דבר במחשבה לשימוש בשבת כדי להפקיע ממנו שם מוקצה, וכעין המבואר (שם סעיפים כ, כא, כב, ועוד). וכן הביא בספר דעת תורה דבריו בסעיף כב.

קטן המניח לא עשה לבסיס

הפרי מגדים (פתיחה להלכות יום טוב, מוקצה אות ד)

לו - אבלח"ט - מדברי החיים אדם האמורים, השיבני מהמבואר בשו"ע ר' הנ"ל. וליתר שאת שלחני לשאול את הגר"י וייס בעל שו"ת מנחת יצחק שהיה גאב"ד ירושלים ת"ו באותו הזמן, וגם הוא ענה מיד, שמכיון שאינו עשוי להתקיים וכו' אין בכך כל איסור. [עכ"ל. וחזר על דבריו אלו בשבת כהלכה ח"ד].

בספר מאור השבת (יבדלר, ח"ה פרק ל"ג אות יד), דן בענין התוחב טישו לאזנו אחר שכרכו והקשהו אם יש בזה משום תיקון מנא, והסתפק אי דמי להא דהמשנ"ב (סי' שח) לתוחב נייר לפה"ט, וחילק, דהתם מייצר כעין פתילה משא"כ כאן שמטרתו לנקות האוזן, והביא בשם הגר"מ הלברשטאם זצ"ל שהתיר לכתחילה. ומסקנתו דגם באופן שאסרו הוא רק מדברי סופרים, ובגוונא דא דמי לחיבור פרקים שאינו עושה מעשה רק חיבור בעלמא, וכיון שאינו עשוי לקיום אינו נקרא אפילו חיבור ולא עשה כלום. ושם (עמ' שצו) דן במקפל נייר להקשותו כדי לחצוץ שיניו וכתב ג"כ דל"ד למש"כ המ"ב מהח"י"א דהתם, בפתילה, נעשה שינוי צורה בנייר, שייצר פתילה, משא"כ בקיפול נייר לחצוץ שיניו אינו שינוי צורה וכמי שלוקח שני ניירות יחד או נייר עבה שיוכל לתחוב בשיניו וכמקפל קצה דף הספר, אבל בפתילה אי אפשר להכניס וכו' אלא אם כן יסובבה היטב ויכרכנה ויקשנה משא"כ נייר לחצוץ שיניו. והאריך לדמות ללוקח נייר לצור ע"פ צלוחית דשרי כי לא יצר מכסה רק דחפו פנימה לבקבוק ואי"ז צורת מכסה, משא"כ פתילה שייצר כלי להכניס ולהוציא כ"פ. והביא מעשה שהיה אצל האדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל שהכין לו המשנ"ב בשבת נייר מקופל לחצוץ השיניים אחר האוכל, ולא נמצאו הקיסמין המיוחדין לזה, וא' המקורבים ראה שהרבי השתמש בזה, ושאל להרבי דהח"י"א כותב שזה בגדר מכה בפטיש, והשיבו שעשה ע"פ השו"ע ר' הנ"ל שמיקל בכגון דא דכיוון שמתפרקים בשימושם אין בהם משום מתקן מנא דאין עשויים לקיום, והכא נמי לגבי דידן. והפנה למש"כ בספרו הנ"ל, מדור בירורי הלכה פל"ג, ושם צידד תחילה לאסור, ושוב הוכיח להקל, ונסתפק לדחות ההוכחה, אך הביא דברי ת"ח שחיזק ההוכחה דגם קש שהתירו, מתקיים הרבה יותר מנייר אלא שאינו ראוי להתקיים לכלי וא"כ ה"ה נייר אינו ראוי להתקיים לכלי, עכ"ד, והפנה להעובדא הנ"ל מהאדמו"ר מתולדות אהרן שהתיר. ונראה שזהו העובדא שהביא בטהרה כהלכתה בעילום שם הגדול.

ובקצות השולחן (ח"י סי' קלח בדה"ש סק"ג) נסתפק בדברי החיים אדם הנ"ל, שהרי אין עושים את התפילה לקיום אלא רק כדי להשתמש בה פעם אחת ואח"כ משליכים אותה. והוכיח מדברי הפרי מגדים (תק"א מש"ב), לגבי עישון סיגריה (טוטי"ן) ביו"ט, שכתב שצריך לקרוע מערב יו"ט את הנייר שעושין ממנו סיגריה ביו"ט משום 'מחתך'. וזוהי שלא הזהיר על עצם עשיית הסיגריה ביו"ט, שכו"ך נייר ונותן טבק לתוכו ומכשירו לעישון, מוכח שלדעתו אינו עושה בזה כלי, ואין בזה מלאכת מכה בפטיש, כיון שהסיגריה עומדת לשריפה ולא לקיום, ועשיית הפתילה דומה ממש לעשיית הסיגריה.

ובמנחת שי (סי' שכב ס"ד) הביא בשם ה"מנחת יצחק", שהתיר לקפל נייר לחצוץ שיניו וכתב בשמו שזהו משום שלא חשש לדעת החיים אדם. כמבואר בגמ' (ביצה לג:) שכיון שאוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי מותר לקטום קש של שיבולין בשבת כדי לחצוץ בו שיניו (וכמו שנספק בס' שכ"ב ס"ד) וע"פ ביאור הר"ן (על הרי"ף, שם ד"ה אין בהם) שכיון שהם רכים עד שהם ראויים למאכל בהמה, אי"ז נחשב לכלי, כיון שאינו מתקיים, וכמבואר בשו"ע ר' (סי' שיד ס"א), שאין תיקון כלי במאכל בהמה "כיון שהוא רך ואינו מתקיים ואין הדרך לעשות ממנו כלי". ומבואר, שתיקון דבר רך כנייר אינו נחשב כלי.

העולה לדינא:

א. מותר לקפל נייר טישו (ממחטה) ולגלגלו ולחדדו עד שייעשה כמין קיסם לחצוץ בין שיניו.

ב. מותר לגלגל ולחדד נייר טישו עד שייעשה דק ולתחבו לאוזן או לאף על מנת לקנח הרטיבות, כל עוד זה לשימוש חד פעמי ואינו חוזר ותוחבו שוב ושוב (שאז יש חשש לתלישת שערות כמבואר בבה"ל ס"ו ס"ח כ"ח).

יצחק יצא מהמקוה בשבת קודש, ומאחר שאזניו היו סתומות ומלאות מים, נטל נייר טישו, גילגלו וחיידו, וסיבבו באזניו לנקותן. ראהו חברו וטען שזה איסור דאורייתא וחייב חטאת, ולא ידע מקור, אבל אמר שכך שמע מרב מפורסם. פנה יצחק אל בית ההוראה וביקש לשמוע דעת תורה. תשובה: השאלה נוגעת גם לחצוץ בין שיניו, וגם לעניין ניקוי האף, ונבאר בפרוטרוט:

אם נכונה השמועה שהרב אסר לנקות האזניים בטישו מחודד, כנראה מקורו באחד מספרי המלקטים הנפוצים, שכתב בזה"ל: מ"ב ס"ק קנ"ב: כתב החיים אדם, לעשות בשבת הפתילה, אפילו הוא עושה אותו מנייר שכורך אותו ומקשה אותו יש בו איסור דאורייתא משום מכה בפטיש וכו'. ובכלל זה הלוקח חתיכת נייר או צמר גפן ומוללה ומהדקה כדי שתיכנס היטב לאוזן, או כדי לנקות בה האזניים [וכו'], כ"ז וכי"ב אסור לעשות בשבת ויו"ט בהחלט [וכו']. והביא בהערה מקורו: "שו"ת שבת הלוי ח"ג סי' ל, שש"כ פל"ה סעיף כ, ושכן הוא ע"פ המבואר במשנ"ב סי' תקיד סקמ"ב ושעה"צ שם, אלא כשצריך יכול לדחוס נייר או צמר גפן לתוך אזנו בלא להדקה קודם כפתילה".

ומאחר ומדבריו למדו חומרא גדולה, שכל המנקה אזניו או אפו (דמאי שנא) בשבת בטישו מגולגל ומחודד עובר על איסור תורה [אם כי לא כתב כך להדיא אלא רק "נייר"]. נעניין בשבת הלוי ושמירת שבת כהלכתה, אם כתבו כמו שהביא בשמם.

בשבת הלוי (שם) כתב: אחד הכין פתילה לנר מצמר גפן מע"ש ולא נשתמש בו, ובשבת הוצרך לקצת צמר גפן לשומו תוך האוזן, יראה פשוט דמותר, ולהרחיבה קצת אינו נראה לאסור, אבל לכוונה למדת האוזן ממש אסור, דהו"ל עשיית תיקון כלי בשבת. עכ"ל. כלומר, על טישו אינו מדבר, וצמר גפן הוא מתיר. ההיפך ממה שהובא בשמו!

ולעניות דעתי, מדבריו המפורשים נראה, שבנידון השאלה שהובאה לפנינו יתיר השבט הלוי גם לכתחילה לגלגל טישו ולחדדו ולנקות בו האוזן, ללא כל חשש. והטעם פשוט: שהרי נייר אינו דבר של קיימא (וכדלהלן), ולאחר שניגב בו רטיבות האוזן נמאס וזורקו, וגם מתחילה לא נעשה לשם כלי וכדי לשומו בתוך האוזן ולהשאירו שם, וגם אינו מכוון להתאימו למידת האוזן אלא לחדדו בעלמא, ואף חידוד זה רפוי, אינו מתקיים, וניתר מאליו. והסכים עמי הגאון רבי בן ציון הלוי וואזנר שליט"א, בנו חביבו של מרן ה"שבט הלוי" זצ"ל, ומחשובי רבני מונסי ובית שמש, שכן דעת אביו.

בשש"כ (שם) כתב: אסור להכין פתילות מצמר גפן (ובהערה מט: סי' שכה במ"ב סקמ"ב ועי' סי' תקיד בשעה"צ סקנ"ב) ויש להכין מבעוד יום. ורצוי להימנע מקריעת צמר גפן בשבת וטוב להכין כמות מספקת של צמר גפן תלוש מבעוד יום. עכ"ל. אין כאן שום התייחסות לטישו או לניקוי האזניים או האף או לחציצת שיניו. פתילות מצמר גפן ותו לא מידי!

ועתה נראה מה כותבים פוסקי זמננו: ב"טהרה כהלכתה" (ח"ב פ"ט אות ו') להג"ר יקותיאל פרקש שליט"א, כתב: ניקוי השיניים: לחצוץ השיניים באמצעות קיסם המיועד לכך, מותר [...] ומותר לקפל נייר באופן שיווצר "שפיץ" חד שבאמצעותו תחצוץ את שיניה. ובהערה 209* הוסיף: אף שבחיי אדם כלל מוד (סעיף טז) כתב ש"נ"ל דהעושה פתילה שקורין צעפיל לתחוב בפי הטבעת.. ואפילו מנייר שכורך אותו ומקשה אותו חייב, שהרי עושה כלי". הרי שפשוט להתיר בנידון דידן, מכיון שכידוע נמש ונשחת הנייר בעת החיטוט בשיניים, ובכגון דא מבואר בשו"ע (שכ"ב ד) שאוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי, ובטעם הדבר נתבאר בראשונים וכו' - ובלשון שו"ע ר' בס' שיד"ד (סעיף יא), שאף "שכל דבר שמתקנו בשבת שיהיה ראוי להשתמש בו איזה תשימש יש בו משום תיקון כלי" מכל מקום "אמרו, אכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי - הואיל והן רכין ואין מתקיימין".

ובדידי הוה עובדא, שראיתי לאחד מגדולי צדיקי וגאוני הדור האחרון זצ"ל, שנהג בעצמו בסעודת השבת שבין הדגים לבשר היה חוצץ שיניו היטב, וכאשר לא היה מן המוכן קיסמים המיועדים לכך לקח נייר וקיפלו באופן שיהיה חד בראשו לצורך זה. וכאשר הערתי

דירה שכורה שנמצאו בה עקרבים בחצר

תמיד חלם יחיאל על דירה עם חצר, וכשהלך לבדוק אחר מקום מגורים מצא דירה נאה ולה חצר מטופחת. דא עקא כשהגיעו ימי הקיץ התחילו להופיע מפעם לפעם עקרבים צהובים הידועים בסכנתם, ומפני הסכנה הפסיקו להשתמש בחצר, כן גם השיגו על דלתות סגורות ביום ובלילה, בהיוודע הדבר למשכיר הביא מדביר מוסמך שהבהיר שהעקרבים מגיעים מהמגרש המוסך שהצטברו שם גרוטאות ופסולת בניה, והפתרון הוא לפנות את המגרש, ובנתיים יעשה הדברה חלקית ומדי חודש ירססו חומר מסויים לתחזק ולשמר את ההדברה. ומאחר שיצא דינו של המשכיר שאינו חייב בהוצאות ובטיפול ההדברה, רצה השוכר לעזוב את הדירה, ובא לשאול האם יכול לבטל את החוזה ביניהם.

תשובה:

כדי לענות של שאלה זו יש להקדים תחילה ממקור הדברים בשולחן ערוך בהלכות שכירות, ויש לברר בזה שני נושאים. א. מה הדין בשוכר שנפל הבית השכור ואינו ראוי למגורים כלל, מי סופג את הפסד הימים שאינו יכול לדור בבית לאחר שנפל. ב. מה הדין במקרה בו הבית לא נפל, אלא שהשימוש בו אינו כבתחילה והוא מוגדר כ'חלה'.

הנה בדין המשכיר בית זה לחבירו ונפל, (סימן שיב ס"ז), הביא הסמ"ע (ס"ק לד) מחלוקת האם חייב השוכר לשלם כל דמי השכירות עד תום תקופת השכירות, והדבר תלוי איך אנו מסתכלים על שוכר בית: י"א (רשב"א, הגה"מ) שהוא כמו אחד שקנה חפץ והתקלקל אח"כ, שמזלו גרם, ואין למוכר שום קשר לקלקולים שנוצרו לאחר המכירה, וכן הוא לגבי השוכר, שהוא 'קנה' את הבית לתקופה ומזלו גרם, ולפי"ז מחייב השוכר בכל השכירות.

וי"א (מרדכי) שהשוכר כמו אחד ששכר פועל לזמן, ומפסיק לעבוד באמצע מאיזה סיבה אפילו מוצדקת שיש לו, שאין בעה"ב משלם לו רק כפי מה שעבד, ולפי"ז אין השוכר משלם שכירות מעת שהבית נפל.

להלכה המחבר (סימן שיב ס"ז) פסק שהמשכיר צריך לנכות מדמי השכירות הזמן שלא דר בו. והרמ"א סותר דבריו: בסימן שיב (שם) נראה שמסכים לפסק המחבר, ובסימן של"ד (ס"א) פסק שזה ספיקא דדינא, ואם כבר שילם כל השכירות אין המשכיר צריך להחזיר. ובנתיבות (פס"ד, סק"ב) חילק בין הסימנים: בסימן שיב שהבית נפל ונולד הרעיוותא בדבר המושכר, השוכר פטור. אבל בסימן שלד שהשוכר מת, ואין לאונס זה קשר לבעה"ב, המשכיר אי"צ להפסיד אם הוא כבר מוחזק, ובנתיבות בסי"ב (ג) חילק שאם סכמו מראש שישלם כל השכירות בתחילה, דיני כממכר, אין המשכיר מחזיר כלום, לסיכום: באופן שהשוכר כבר שילם מראש, יכול המשכיר לומר קים לי כרמ"א, ואי"צ להחזיר.

והנה, באופן שהבית לא נפל, ועדיין ראוי למגורים, אמנם חלק מהתשמישים שלו נמנעים לעת עתה: בסימן שי (א): השוכר את הבהמה, וחלתה או נשתתית, ועדיין ראוייה למלאכה בדוחק, המשכיר אומר לשוכר הרי שלך לפניך, ונותן לו שכרו משלם.

וכתב בנתיבות (שם סק"א) הטעם, כיון שהאונס נולד "בפירות" החמור, דהיינו תשמישי השייכים לשוכר ולא "בגוף" החמור עצמו השייך למשכיר וא"כ זה מזל רע של השוכר, ולכן צריך לשלם הכול, אבל אם נולד האונס בגוף החמור עצמו, אי"צ לשלם. ומה נקרא אונס בגוף החמור, כשאי אפשר להשתמש לגמרי, כגון שנגזל החמור או השכירות בתים שבאו אנשי חיל ותפסו הבית וא"א כלל לדור איתם.

וכעין זה כתב הט"ז (סימן שכא), שכל מום הגורם שא"א כלל להשתמש, אפי' הוא מכה פרטית ולא מכת מדינה, יכול השוכר לחזור בו לגמרי. אבל אם אפשר להשתמש כמות שהוא, רק צריך טירחא יותר וכדו', אינו יכול לחזור ולא לנכות.

עוד יש לבאר, שכל קלקול שאפשר לתקנו, אפי' שצריך לזה טירחא והוצאות, אין השוכר יכול לנכות [רק מתבאר בסי' שכ"א (א) במכת מדינה, וכש"כ במכה פרטית].

נחזור לשאלתנו: כדי שהשוכר יכול לבטל את החוזה הוא יצטרך ל-ג' תנאים: א. שעדיין לא שילם מראש [ולא עדיף מ"נפל" הבית]. ב. שהדירה אינה ראויה לשימוש כלל [ויל"ע בזה שהחצר אינה ראויה]. ג. קלקול שא"א לתקן.

העולה לדינא:

בנידון דידן שיכול להדביר ולתקן המום במקצת, בנוסף לזה שהבית עצמו ראוי למגורים ואין המום רק בחצר, ואפשר שדינו כ"חלה" הבית, צריך השוכר לשלם מחיר מלא.

קבלת פקס בשבת

תקופה ארוכה שהה יצחק בחו"ל בעקבות מחלת כבר הוצרך לעבור השתלת כבר. ערב שבת אחת מצאו בעזה"י כבד תואם ליצחק כששעה לאחר מכן נכנס כבר לחדר ניתוח על מנת לעבור את ההשתלה. חבריו ומשפחתו ששהו בארץ נאספו כולם לבית הכנסת להתפלל להצלחת הניתוח ושיחזור לכוחותיו כמקדם, התפילה הסתיימה אולם הניתוח יסתיים רק בעוד כמה שעות כאשר כאן בארץ ישראל יהיה כבר ליל שבת ולא ידעו מצבו עד שיהא מוצ"ש בחו"ל, ואחד הציע רעיון לומר לאחד בחו"ל שישלח פקס להודיע על מצבו של יצחק בזמן ששם עדיין יהיה ערב שבת, כך ידעו כולם את המצב ותסור הדאגה מליבם, השאלה האם מותר לעשות כזאת:

תשובה: הנה בגמ' (שבת קט"ו:) א"ר נחמיה מפני מה אמרו כתבי הקדש אין קורין בהן, יאמרו בכתבי הקדש אין קורין וכ"ש בשטרי הדיוטות, וברש"י שם [ד"ה שטרי] כגון של חשבונות או אגרות השלוחות וכו' ובתוס' שם [ד"ה וכו'] חולק על רש"י וסובר באגרות השלוחות לא הוי שטרי הדיוטות ומותר לקרות בהן בשבת שמא יש בו צורך גבול או פיקוח נפש, ואומר שם תוס' דגם רש"י חוזר (קמט. ד"ה שמא) ממה שאמר.

אבל הרא"ש (פרק שואל סימן א) חולק עם תוס' וסובר דאסור לקרות אגרות השלוחות. והאור זרוע (ח"ב הלכות יו"ט ס' שנה"ח) מכריע בקריאה בפיו אסור באגרות אבל עיון גרידא מותר פרק דיבור אסור והרהור מותר, פסק המרדכי (ס' רנד). והטור (סימן שז) מביא שיטת ר"ת וז"ל: ומצאתי כתוב מה שרגילין עתה שקורין בכתבים שהובאו בשבת לפי שאין יודעין למה הביאום ושמה יש בו צורך הגוף, ולא דמי לשטרי הדיוטות שאין בו צורך הגוף כלל ע"כ:

והפמ"ג (ס' שז א"א ס"ק יט) מסביר מה נקרא צורך הגוף לאו דוקא פיקוח נפש אלא צריך לו שוב לא הוי שטרי הדיוטות, וכן משמע בנב"ב (מהדור"ק ח"י"ב ס' עב) דכל דבר נחוץ נקרא צורך הגוף וכן משמע בשב"י [ח"ג סימן כג].

המחבר (ס' שז ס"ב) פוסק כמו האור זרוע והמרדכי באגרת שהגיע בשבת ואינו יודע מה כתוב בה מותר רק לעיין בלא קריאה בפיו. וכן פוסק בשו"ע הרב [ס' כה]. ולפי"ז יוצא לדינא בענייננו דמותר לעיין בפקס שמגיע מחו"ל בשבת, דזה ודאי נקרא צורך הגוף דאם לא יעיינו ידאגו ויצטערו כל השבת וכן פוסק הגרנ"ק [מובא באיל משולש פט ס"ג].

אמנם כל זה, רק מצד קריאת שטרי הדיוטות, אבל צריך לברר בזה עוד שני דברים א: אם מותר לבן חו"ל לשלוח פקס לאר"י בזמן שכבר נכנסה שבת, ובה מצינו מחלוקת אחרונים. המחבר (סימן רסג ס' יז) פוסק שמי שקיבל עליו שבת קודם שחשכה מותר לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה, ומזה לומדים האחרונים שה"ה אפשר לבן חו"ל לשלוח פקס לאר"י בזמן שכבר חל שבת וכן פוסק בשבט הלוי (ח"ג ס' עב). אבל הקנה בושם (ח"ג ס' יד) חולק על"ז וסובר דדמי למי שאוחז ב' ימים יוה"כ"פ שאסור לישראל אחר לעשות לו מלאכה (בסימן תרכב), ה"ה כאן אסור לבן חו"ל לשלוח פקס לאר"י.

ב: יכול להיות שהפקס הוי מקוצה מחמת חיסרון כיס, א"כ יוצא לדינא דלפי האחרונים שמתירים אפשר לשלוח פקס ורק לעיין בו ובלא טלטול הדף:

העולה לדינא:

א. קריאת פקס בו נכתב מצבו של חולה מותרת בשבת, ואין בזה דין קריאת שטרי הדיוטות כיון שהוא צורך גופו. ב. נחלקו האחרונים האם מותר לשלוח פקס ממקום שעדיין לא נכנסה שבת למקום שכבר נכנסה שבת. ג. גם לפוסקים שמותר, יתכן שאסור למקבל לטלטל את הדף משום מוקצה.

